

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2017

OE: DON: IAYO: EIS

porlagia de duns ierouagona
de maullogas et de ualen

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

DECEMBRIE 2017

SUMAR

decembrie

2017

4 De unde vin
colindătorii

M. ELIADE

5 Regele Mihai

I. SCURTU

9 Rădăcinile
transilvane ale Unirii

I.-A. POP

13 Slujitor
al Adevărului

Părintele
Daniil Sandu Tudor

M. VASILEANU

DICȚIONAR ISTORIC

17 Catalonia

V. IONESCU

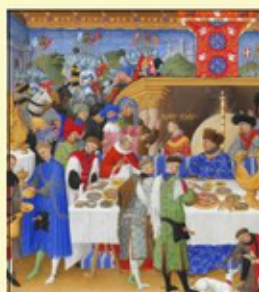
EXCLUSIVITATE

22 Fascinanta Ninive

V. GRANDPIERRE

AȘA VĂ PLACE ISTORIA?

27 Poftă bună,
de Crăciun

Rețete de altădată

T. STĂNESCU-
STANCIU

CLIO ANUNȚĂ

32 Dialoguri...
istorice româno-ruse

33 Patru ani
în cinci volume
În oglinda Securității

E. LATHAM Jr.

37 Virusul bolșevic
țintește România

A. POP

42 Mihai Viteazul
pe simeză la Prado

I. SCIPIONE

47 Teatrele
din București
sub regie germană

M. IONIȚĂ

52 O nuntă
de poveste,
un basm încheiat trist

I. HOIESCU

magazin istoric

Anul L – serie nouă – nr. 12 (609)

decembrie 2017

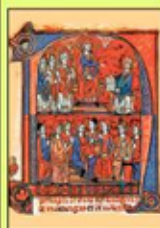
www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric1967@yahoo.com; mistoric@gmail.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

1 Tabloul pictorului polonez Bartholomäus Strobel (în prim-plan, lucrând la tablou) *Ospățul lui Irod și Decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul*, expus la Prado, e considerat cea mai lungă pânză și a doua ca suprafață din colecțiile muzeului din Madrid. Pentru noi, românii, importanța vine din prezența lui Mihai Viteazul, personajul cu turban alb

2 Regele Jaime I al Aragonului primește din partea episcopului Aragon Vidal de Canellas culegerea de legi a regatului, în vreme ce în partea de jos a miniaturii juriștii poartă discuții animate pe marginea documentului

3 Participanții la Congresul de la Paris; de la stânga la dreapta: italianul Cavour (primul din stânga), așezați în primul rând: rusul Orlov, francezul Walewski, englezul Clarendon și reprezentantul Porții, Ali, așa cum i-a imortalizat pictorul francez Édouard Louis Dubufe

4 Lamassu, o zeitate protectoare asiriană, cu cap de om, corp de taur sau leu și aripi; cel din imagine provine de la Dûr-Sharrukîn, actualul Khorsabad, datează aproximativ din anii 721–705 î.H. și este păstrat la Institutul Oriental din Chicago. Perechi de lamassu monumentali erau plasați la porțile de intrare din cetatea Ninive

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)

Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA

Consiliul științific:
academician **DAN BĂRINDEL**,
academician
DINU C. GIURESCU,
academician
IOAN-AUREL POP

Redactor-șef
Dorin Matei

Consilier editorial
Florentina Dolghin

Redactori:
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stanciu

Director economic
Doina Pascu

Corectura
Georgeta Apreotessei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Constantin Petrescu

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Piața Valter Mărcăciuanu, nr. 1 – 3,
sau strada Victor Eftimiu, nr. 2, etaj III,
camerele 11–14, Sectorul 1, Oficiul poștal nr.
15, Căsuța poștală 15 – 702, Cod 010155,
Telefon, Fax: 021.315.09.91, 021.312.68.77

CORESI
Tipărit în CMI, CORESI SA

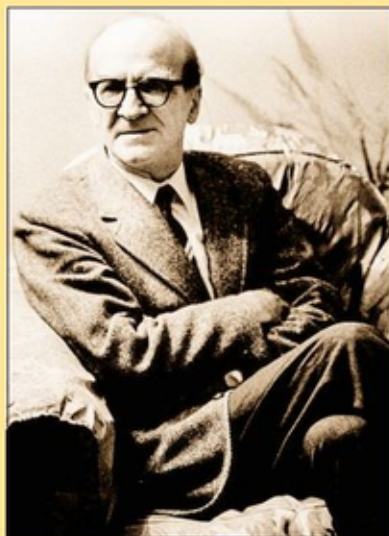
COLINDE, COLINDE...

MIRCEA ELIADE

Cântecele rituale de Crăciun sunt atestate în Europa orientală, până în Polonia. Numele românesc și slav *colinde* derivă de la *calendae Januarii*. Timp de secole, autoritățile eclesiastice au încercat să le extirpe, dar fără succes. (În 692 Sinodul din Constantinopol reiterea interdicția în termeni foarte aspri.) În sfârșit, un anumit număr de *colinde* au fost „creștinate”, în sensul că au împrumutat personaje și teme mitologice din creștinismul popular.

Ritualul se desfășoară de obicei începând din ajunul Crăciunului (24 decembrie) până în dimineața zilei următoare. Grupul de șase până la 30 de tineri (*colindători*) aleg un vătaf, care cunoaște obiceiurile tradiționale, și, vreme de 40 sau 18 zile, ei se adună de patru, cinci ori pe săptămână, într-o casă anumită, ca să primească instrucția necesară. În seara zilei de 24 decembrie, îmbrăcați în straie noi și împodobiți cu flori și zurgălăi, colindătorii fac urări mai întâi la casa gazdei, apoi trec pe la toate casele din sat. Chiuie pe străzi, cântă din trompete și bat darabana, pentru ca larma făcută să alunge duhurile rele și să-i vestească pe gospodari de sosirea lor. Ei cântă prima colindă la fereastră și, după ce au primit învoirea celor ai casei, intră în casă și își continuă repertoriul, dansează cu fetele tinere și rostesc urările tradiționale. Colindătorii aduc sănătate și bogăție, reprezentate de o rămurică de brad pusă într-un vas plin cu mere și pere mici. Exceptând familiile cele mai sărace, de la celelalte primesc daruri: colaci, plăcinte, fructe, carne, băutură etc. După ce a străbătut întreg satul, grupul colindătorilor organizează o serbare la care iau parte toți cei tineri.

Ritualul colindelor este destul de bogat și complex. Urările (*oratio*) și ospățul ceremonial

constituie elementele cele mai arhaice: ele sunt solidare cu vechile festivități legate de Anul Nou. Vătaful, urmat de alți colindători, rostește alocuțiuni (*urări*) în care laudă noblețea, dărnicia și belșugul casei gospodarului. Câteodată colindătorii înfățișează un grup de sfinți (Sfântul Ion, Sfântul Petru, Sfântul Gheorghe, Sfântul Nicolae). La bulgari unele colinde au ca temă venirea lui Dumnezeu, însoțit de pruncul Iisus sau de un grup de sfinți. În România colindătorii sunt „oaspeți buni” tri-

miși de Dumnezeu ca să aducă noroc și sănătate (la ucraineni ei se cheamă „micile slugi ale lui Dumnezeu”). Într-o variantă ucraineană, Dumnezeu însuși vine să-l trezească pe stăpânul casei și să-i vestească sosirea colindătorilor. La românii din Transilvania, Dumnezeu coboară din cer pe o scară din ceară, într-un minunat veșmânt împodobit cu stele și pe care este zugrăvită, de asemenea, și ceata de colindători.

Unele colinde reflectă „creștinismul cosmic”, specific popoarelor sud-est europene. Găsim aici referiri la Facerea Lumii, dar fără legătură cu tradiția biblică. Dumnezeu sau Iisus au făcut Lumea în trei zile, dar văzând că Pământul era prea mare ca să poată acoperi Cerul, Iisus a aruncat trei inele care s-au făcut îngeri și aceștia au făcut munții. Potrivit altor colinde, după ce a făcut Pământul, Dumnezeu a așezat patru stâlpi de argint ca să-l sprijine. Multe cântece îl prezintă pe Dumnezeu ca pe un cioban cântând din fluier, cu o mare turmă de oi păstorită de Sfântul Petru.

(*Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. 3, *De la Mahomed la epoca Reformelor*, Chișinău, Universitas, 1992)

57 Să învățăm
să învățăm
din lecțiile istoriei
*Cum au ajuns națiștii
la putere*

M. MANEA

EVENIMENT

61 De strajă la Palat
A.-S. IONESCU

65 Milenii, secole
și o lună într-o pagină

INEDIT

66 În vreme
de război, la Fălticeni
A. GOROVEI

69 Ferește-mă,
Doamne, de prieteni...
*Mihail Moruzov
despre degringolada
din armata rusă*

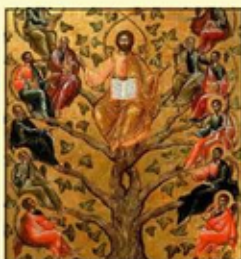
A. SPÂNU

74 Pe vremuri
oamenii își trimiteau
scrisori

G. FILITTI

**A FOST ODATA
CA NICIODATA**

79 Pomul vieții
G. ROȘU

82 De ce americanii
pot, și rușii nu
I.G. ANDREI

**HOOVER
INSTITUTION**

84 Șoferul Legației
din Buenos Aires
alege libertatea

91 Munca unui an
Sumarul sumarelor

RUBRICI

85 În București,
acum 50 ani

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

88 Telex

16; 89; 90
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

niciodată instruit în privința relațiilor dintre Coroană și capul sau membrii Guvernului. Mai mult decât atât, nu cunoștea numele majorității miniștrilor săi”.

Ion Antonescu îl trata pe regele Mihai ca pe un copil, abia împlinise 19 ani și terminase liceul în urma cu trei luni, fără experiență politică și ca urmare, neavând pregătirea necesară pentru a lua parte la actul de guvernare a țării. Generalul se considera singurul răspunzător de conducerea României și nu a îngăduit regelui să se implice în treburile politice.

În ședința Consiliului de Miniștri din 7 septembrie el declara: „Palatul nu se amestecă în nicio problemă a statului și nici ministru sau funcționar al statului ce va fi prins de mine [că are legături cu Palatul] va fi destituit imediat și sancționat”. În opinia sa, regele era doar „un simbol și nu are dreptul să se amestece în conducerea statului”. La rândul său, Mihai mărturisea: „Antonescu luase în mâinile sale conducerea țării, iar eu devenisem un figurant”.

Regele a aflat de la Radio Londra (BBC) că România a intrat în război la 22 iunie 1941. Imediat i-a transmis lui Antonescu o telegramă publică: „În clipa când trupele noastre trec Prutul și codrii Bucovinei pentru a întregi sfânta țară a Moldovei lui Ștefan cel Mare, gândul se îndreaptă către Domnia Voastră, domnule general, și către ostașii țării”.

La 21 august 1941, după ce Basarabia și

Cu regina-mamă Elena, la o ceremonie în timpul primei domnii

nordul Bucovinei au fost eliberate, regele a semnat decretul de avansare a generalului Antonescu la rangul de mareșal. Prevăzător, pentru a nu avea un grad mai mare decât regele, conducătorul statului îi conferise acest grad lui Mihai la 10 mai 1941. De câteva ori, la solicitarea lui Antonescu, regele Mihai l-a însoțit pe front, unde a împărțit decorații unor militari care se remarcaseră pe câmpul de luptă.

După înfrângerea de la Stalingrad din februarie 1943, liderii partidelor politice – Iuliu Maniu, Constantin I.C. Brătianu, Gheorghe Tătărescu ș.a. au insistat ca Mihai să se

implice în găsirea unei soluții alternative. La rândul său, Ion Antonescu, pentru a contracara inițiativele unor persoane din jurul regelui, l-a propus pe generalul Constantin Sănătescu în funcția de șef al Casei Militare, iar Mihai l-a numit prin decretul din 29 martie 1944. În *Jurnalul* său, Sănătescu nota: „Văd că am o misiune grea. Mai întâi, regele este foarte tânăr, de-abia are 21 de ani. Constat că este străin de treburile statului, nu din vina sa, ci din vina mareșalului, care nu l-a pus la curent cu nimic”.

Sănătescu nu a fost ceea ce a dorit Antonescu, ci s-a implicat în găsirea unei soluții vizând ieșirea României din alianța cu Germania. Ca urmare, a discutat cu regina mamă Elena despre „necesitatea ca regele să se pregătească mai mult în vederea îndeplinirii sarcinii ce-i revine ca rege și pe care o văd venind în curând”.

În lunile următoare, Mihai a avut discuții (secrete) cu mai mulți lideri politici și generali, acceptând ideea că, în conformitate cu prerogativele pe care le avea, putea să-l demită pe mareșalul Antonescu și să numească un nou guvern.

Acest act a avut loc în ziua de 23 august 1944, fiind

anunțat la radio în seara aceleiași zile. În *Proclamația către țară*, regele menționa că România a ieșit din alianța cu Puterile Axei, a încetat războiul împotriva Națiunilor Unite, s-a format un guvern de uniune națională, iar dictatura a luat sfârșit.

Vizitând răniții pe front

REGELE MIHAI (1921 - 2017)

Regele Mihai a fost cel mai longeviv dintre cei patru regi ai României. Carol I a trăit 75 de ani, Ferdinand – 62, Carol al II-lea – 60 de ani. Principele Mihai s-a născut la 25 octombrie 1921, părinții săi fiind principele Carol și principesa Elena a Greciei. Copilăria i-a fost marcată de părăsirea familiei de către tatăl său, care la 12 decembrie 1925 a rămas în străinătate alături de Elena Lupescu, renunțând la calitatea de moștenitor al Tronului.

IOAN SCURTU

La 4 ianuarie 1926, Parlamentul a luat act de această decizie și l-a proclamat succesor la Tron pe principele Mihai. Ca urmare a morții regelui Ferdinand la 20 iulie 1927, Mihai a devenit rege, fiind tutelat de o Regență. Nu s-a implicat în actul de conducere, dar a fost prezent, alături de mama și de bunica sa, regina Maria, la diferite festivități prilejuite de marcarea unor evenimente majore din istoria României.

A fost detronat la 8 iunie 1930, când Parlamentul a anulat legile din 4 ianuarie 1926, iar prințul Carol – revenit în urmă cu două zile în București – a depus jurământul în calitate de rege al României. Printr-o lege specială, adoptată în aceeași zi, fostului rege i s-a acordat titlul de Mare Voievod de Alba Iulia.

Carol al II-lea s-a ocupat de instruirea fiului său, creându-i o clasă specială, care-și desfășura activitatea la Palatul Regal, asigurându-i pregătirea militară – inclusiv printr-un stagiul la Liceul de la Mănăstirea Dealu –, oferindu-i posibilitatea de a activa în Straja Țării, de a face excursii pentru cunoașterea geografiei și istoriei României.

L-a ținut departe de tumultul vieții politice, încurajându-l să se dedice pasiunii sale pentru conducerea și repararea automobilelor.

La 6 septembrie 1940, Carol al II-lea a fost nevoit să renunțe la tron sub presiunea manifestațiilor de stradă și a ultimatumului dat de generalul Ion Antonescu, pe care cu o zi înainte îl numise „președinte al Consiliului de Miniștri, investit cu depline puteri

pentru conducerea statului român”.

Marele Voievod nu a fost ținut la curent cu evenimentele care se derulau în Palat, astfel că a rămas surprins când aghiotantul i-a transmis că la ora 10.00 era invitat în sala Tronului să depună jurământul.

A depus jurământul la Palatul din Calea Victoriei, și nu în Parlament, cum cerea Constituția, deoarece Corpurile legiuitoare erau dizolvate. Primul decret semnat de regele Mihai a fost numirea lui Antonescu în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, investit cu depline puteri. Biograful său, Arthur Gould Lee, avea să scrie: „El era regele, dar cu toate acestea nu știa ce trebuie să facă, căci nu fusese

torală prin care se desființa Senatul, corp legiuitor prevăzut în Constituție. La sugestia guvernului, regele nu a făcut uz de dreptul său de amnistie în privința marelui Antonescu și a altor trei colaboratori ai săi, care au fost executați în ziua de 1 iunie 1946.

La 1 decembrie 1946, Mihai a citit Mesajul regal de deschidere a Adunării Deputaților, aleasă prin fraudarea alegerilor din 19 noiembrie. A promulgat legile adoptate de noul Parlament, inclusiv cele privind etatizarea Băncii Naționale a României (decembrie 1946) și pentru constituirea și funcționarea Oficiilor Industriale, prin care statul intervenea în funcționarea întreprinderilor particulare (mai 1947).

După dizolvarea P.N.Ț. (29 iulie 1947) și arestarea conducătorilor săi, urmate de suspendarea activității P.N.L. (Brătianu), regele a devenit tot mai izolat din punct de vedere politic.

Ca urmare a eliminării din guvern a P.N.L. – Tătărescu, regele a semnat, la 6 noiembrie 1947, numirea liderilor comuniști Vasile Luca și Ana Pauker în funcțiile de ministru de Finanțe și, respectiv, ministru de Externe. Peste câteva zile, la 12 noiembrie, Mihai și regina-mamă au plecat la Londra, pentru a participa la festivitățile prilejuite de căsătoria reginei Elisabeta. Acolo au avut discuții cu mai mulți lideri politici, inclusiv cu ministrul de Externe al Marii Britanii, Ernest Bevin.

Peste ani, Mihai avea să relateze: „Timp de peste două ore, mama mea și cu mine i-am povestit toate evenimentele din ultimele luni. L-am întrebat atunci ce intenționează să facă pentru a ne veni în ajutor. «Nu vreau să vă las speranțe deșarte. Anglia nu este în măsură să facă nici cel mai mic lucru pentru dumneavoastră». Un răspuns dur, dar care avea meritul sincerității“. La Londra, regele a cunoscut-o pe principesa Ana de Bourbon Parma, cu care a decis să se căsătorească.

Revenit în țară în ziua de 21 decembrie, regele a avut a doua zi o discuție cu Petru Groza, pe care l-a informat despre intenția de a se căsători, iar prim-ministrul i-a vorbit despre faptul că „lumea s-a schimbat“, că instituțiile „sunt trecătoare“. Regele a înțeles aluzia și a declarat: „Nu înțeleg să mă opun lucrurilor la care nu te poți opune“. Cu acel prilej, a semnat numirea cunoscutului comunist Emil Bodnăraș în funcția de ministru al Apărării Naționale.

La 30 decembrie 1947, dr. Petru Groza, însoțit de Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretarul general al C.C. al P.C.R., i-a prezentat regelui Actul de

abdicare, pe care – după unele ezitări – acesta l-a semnat. În aceeași zi, Adunarea Deputaților a votat proclamarea Republicii Populare Române.

Regele a părăsit România în ziua de 3 ianuarie 1948, iar la 4 martie a făcut prima declarație publică, afirmând că abdicarea i-a fost impusă cu forța și nu se simțea legat de acel act. În replică, la 22 mai 1948, Consiliul de Miniștri a decis să-i retragă cetățenia română și să treacă în proprietatea statului bunurile Casei Regale. La 10 iunie 1948, Mihai s-a căsătorit cu Ana, având împreună cinci fete.

A trăit 45 de ani în exil. La 21 februarie 1997 guvernul a revocat decizia din 22 mai 1948, astfel că i se recunoștea calitatea de cetățean român. Prin legea din 16 iulie 2001, foștii șefi de stat (inclusiv regele) primeau o indemnizație egală cu 75% din indemnizația președintelui României și alte privilegii. Pe de altă parte, s-a procedat la retrocedarea averilor Casei Regale, confiscate în 1948.

Prin moartea regelui Mihai, în ziua de 5 decembrie 2017, se încheie un capitol din istoria României moderne și con-

temporane, început la 10 mai 1866, când Carol I de Hohenzollern-Sigmaringen a depus jurământul în calitate de domnitor, devenind, la 15 martie 1881 primul rege al României – festivitățile de încoronare s-au desfășurat în ziua de 10 mai, fiind urmat de Ferdinand, Carol al II-lea și Mihai. ■

Din nou acasă, la Săvârșin

Vestea a fost primită cu satisfacție de întreaga țară, inclusiv de militari. Gestul regelui a fost apreciat de liderii Coaliției Națiunilor Unite, drept care avea să fie decorat de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. cu Ordinul „Victoria” și de președintele S.U.A. cu „Legiunea de Merit”.

Aprecierea din Proclamația regală potrivit căreia „Națiunile Unite ne-au garantat independența țării și neamestecul în treburile noastre interne” s-a dovedit a fi o iluzie. În realitate, Franklin D. Roosevelt, președintele S.U.A., și Winston Churchill, prim-ministrul Marii Britanii, au acceptat solicitarea lui I.V. Stalin ca U.R.S.S. să nu mai aibă la granițele sale guverne ostile. Mai mult, în octombrie 1944, Churchill a propus o împărțire în procente a sferelor de influență (dominație) în Europa, potrivit căreia U.R.S.S. urma să aibă în România o pondere de 90%.

Principalul instrument politic prin care sovieticii și-au impus voința a fost Partidul Comunist Român, care a desfășurat ample acțiuni vizând cucerirea puterii politice. Sub presiunea emisarului sovietic A.I. Vîșinski, la 6 martie 1945, regele a semnat decretul de numire a guvernului prezidat de dr. Petru Groza, care avea la bază programul publicat de P.C.R. în ianuarie 1945.

La Conferința de la Potsdam (17 iulie – 2 august 1945) liderii politici ai U.R.S.S., S.U.A. și Marii Bri-

În exil, la New York

tanii au hotărât să încheie pace cu statele foste aliate ale Germaniei, cu condiția ca acestea să aibă guverne democratice recunoscute de Marile Puteri. În ziua de 6 august, guvernul României a fost recunoscut de U.R.S.S. Sfătuit de președinții celor două partide istorice, Iuliu Maniu și Constantin I.C. Brătianu, precum și de reprezentanții S.U.A. și Marii Britanii în România, regele i-a propus lui Groza „să-l ajute” (nu a folosit cuvântul demisie) pentru formarea unui guvern de coaliție, dar acesta nu a dat curs sugestiei. La 21 august 1945, Mihai a întrerupt relațiile cu guvernul și s-a adresat liderilor celor trei Mari Puteri „cu rugămintea de a interveni”.

La Conferința miniștrilor de Externe, desfășurată la Moscova în zilele de 16 – 26 decembrie, s-a discutat și situația din România, hotărându-se ca în guvernul existent să intre câte un reprezentant al P.N.Ț. și al P.N.L., precum și organizarea de alegeri parlamentare libere în cel mai scurt timp posibil. Reprezentanții celor trei Mari Puteri s-au deplasat la București, asigurând punerea în aplicare a acestor decizii în ziua de 7 ianuarie 1946. Ca urmare, Mihai a încetat „greva regală”, iar la 5 februarie, S.U.A. și Marea Britanie au recunoscut guvernul Groza.

În fond, regele nu și-a putut exercita o prerogativă constituțională importantă: aceea de a numi (și destitui) guvernul. După această experiență, Mihai a evitat să mai meargă pe linia confruntării cu guvernul și nu a dat curs sfaturilor primite de la Maniu și Brătianu.

In spiritul noii orientări, la 26 ianuarie 1946, a semnat decretul-lege privind ridicarea Monumentului Ostașului Sovietic, care să constituie un „simbol al veșnicei noastre prietenii cu U.R.S.S.” și a participat la inaugurarea

acestuia în Piața Victoriei din București, în ziua de 10 mai 1946.

La 26 mai 1946 l-a decorat pe dr. Petru Groza cu „Ordinul Serviciul Credincios” în gradul de Colan pentru „realizările guvernului” instalat la 6 martie 1945. De asemenea, a semnat toate decretul inițiate de guvern, inclusiv cel privind legea elec-

Căsătoria cu regina Ana

Coperta *Supplex Libellus Valachorum*

Astăzi, după tot acest mare efort al națiunii noastre de a trăi unită într-un singur stat – adică după cea mai mare împlinire istorică a poporului român –, ne trezim unii dintre noi – din dorința de originalitate ori din interese precise extra-istorice – să

„reinterprețăm” trecutul, venind în fața opiniei publice cu falsuri grosolane. Enumăr câteva dintre cele mai evidente și mai departe de adevăr: România a intrat de prisos și hazardat în Primul Război Mondial; România a anexat cu forța provincii la 1918; România a devenit atunci un stat artificial și multinațional, „imperialist”, format din „petice”; românii din Țară, dar mai ales cei din provincii nu au dorit unirea, care s-ar fi făcut prin efortul unor „politicieni interesați” și al unor „intelectuali exaltați” etc.

Despre Transilvania, astfel de minciuni se rostesc parcă mai apăsător, deopotrivă în România și în străinătate, pe măsură ce se apropie centenarul actului de la 1 Decembrie 1918. Prima teză relansată este aceea că românii transilvani, influențați de „cultura superioară maghiară”, ar fi preferat să rămână în granițele Ungariei (care nici nu exista atunci ca subiect de drept internațional, din moment ce statul acela hibrid se chema Austro-Ungaria), trăind în egalitate cu ungurii și bucurându-se de o largă autonomie etc. Firește, de-a lungul timpului, s-au exprimat opinii istorice diverse despre marile schimbări de la finele Primului Război Mondial, învingătorii fiind, în linii mari, mulțumiți și laudativi față de acele evoluții, iar învinșii fiind critici și dornici de revizuire și de revanșă. Au fost atunci chiar și români care (ca și unii cehi, polonezi, croați, unguri etc.) nu au vrut destrămarea monarhiei habsburgice, din varii motive, de la oportunitatea personală până la credința că viața lor sau a națiunii române ar fi trebuit să se dezvolte în cadre occidentale, nu „balcanice”. Ceea ce este

însă clar atestat și dovedit, fără nicio puțință de tăgadă, este faptul că majoritatea românilor ardeleni au dorit să facă parte din România, că au format Regatul României Mari și că acesta a fost recunoscut pe plan internațional, cu noile sale granițe, prin tratate.

Ioan Maiorescu

Izvoarele istorice ne arată că românii, deși separați în alcătuiri statale diferite în Evul Mediu, au avut mereu conștiința unității lor. O scrisoare emisă la 2 septembrie 1629, de patriarhul ecumenic de la Constantinopol, Kiril Lukaris, cuprinde răspunsul celui mai important ierarh al lumii ortodoxe la planurile principelui maghiar al Transilvaniei, Gabriel Bethlen (1613 – 1629), de calvinizare a românilor de sub puterea acestuia. A fost un patriarh *sui generis*, deschis dialogului interconfesional și acuzat chiar de tendințe calvinizante, mai ales după apariția lucrării *Mărturisirea bisericii ortodoxe*, publicată sub numele său la Geneva, în martie 1629. În scrisoarea analizată aici însă, Kiril Lukaris se dovedește un apărător ferm și luminat al credinței și bisericii sale. Înalțul ierarh cunoștea bine situația românilor și a țărilor locuite de ei. De aceea, răspunsul său la scrisoarea (scrisorile) și soliile principelui transilvan Gabriel Bethlen este în cunoștință de cauză. Patriarhul ecumenic, fin cărturar și abil diplomat, apreciază „bunăvoința și protecția” principelui față de „acest popor demn de milă” al românilor, dar consideră că prețul cerut – adică atragerea acestor români la calvinism – nu se poate plăti, din mai multe motive. Între acestea, trei sunt importante pentru tema noastră: a) opoziția românilor înșiși, care nu ar putea să fie înduplecați spre a îmbrățișa de bună voie calvinismul; b) legătura de sânge și de simțiri care trăiește, deși în mod tainic, dar cu atât mai puternic, între românii din prin-

Participanți la Marea Adunare de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918

ROMÂNII TRANSILVĂNENI ȘI PREGĂTIREA MARI UNIRI

Academician IOAN-AUREL POP

Toate provinciile istorice care s-au unit cu Țara în 1918 au avut importanța lor. Basarabia era cea din urmă desprinsă din trupul cel mare al Țării Moldovei, la 1812 (când fusese dată Imperiului Rus), și revenea cea dintâi, la 27 martie/9 aprilie 1918, adică după circa un secol. Bucovina sau Țara de Sus a Moldovei, leagănul Voievodatului Moldovei – cu vechile capitale Baia, Siret și Suceava, cu groznițele domnești, cu vechile mănăstiri pictate – se întorcea smerită, la 15/28 noiembrie 1918, după aproape un secol și jumătate de înstrăinare (la 1775 fusese ocupată de Imperiul Habsburgic) în Țara cea mare. Transilvania cu Banatul, Crișana, Maramureșul – cam 100.000 de km², adică peste o treime din suprafața Regatului României interbelice – nu făcuseră parte decât vremelnic din vreo Țară Românească, în schimb fuseseră încadrate prin cucerire sau altminteri în Regatul Ungariei, în orbita Imperiului Otoman (indirect, ca principat autonom, ori direct, ca în cazul Banatului de câmpie, al Crișanei), în Imperiul Habsburgic, iar această înstrăinare era veche de circa 1.000 de ani. Cu alte cuvinte, Transilvania vine cea din urmă în trupul Țării, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, după „un mileniu de singurătate” (ca să-l parafrazez pe Gabriel Garcia Marquez). Toate aceste provincii unite la 1918 aveau majorități etnice românești absolute în componența lor, cu excepția Bucovinei, unde administrația de la Viena reușise „performanța” de a reduce, în nici 150 de ani, ponderea românilor de la circa 70% (la finele secolului al XVIII-lea) la sub 35% (în 1910); chiar și așa, după dislocări masive și colonizări de populație și după recensăminte tendențios făcute, românii dețineau majoritatea relativă în provincie la 1918.

Ștefan Micle

ca profesor la Academia Mihăileană din Iași, pe Bărnăuțiu, pe Ștefan Micle, pe Laurian, pe Papiu-Ilarian și pe toți care au pus temelii Academiei Române. Mișcarea de unire a Transilvaniei cu România a putut prinde contur abia după formarea României și mai ales după afirmarea României independente, devenite, la scurtă vreme, regat.

Astfel, dacă românii nu au luptat „de secole pentru unitatea națională”, ei s-au înscris în mișcarea europeană care promova statele naționale împreună cu celelalte națiuni. Nu au făcut acest lucru nici mai bine și nici mai rău ca alte națiuni. În secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea cele mai progresiste mișcări erau cele menite să elibereze națiunile de sub robia imperiilor multinaționale și să le îndrepte spre formarea statelor naționale unitare. Cea mai puternică mișcare de emancipare națională a românilor din provinciile aflate sub stăpâniri străine s-a desfășurat în Transilvania. Se vede clar că ideile de unitate și lupta pentru emancipare națională și unire nu s-au născut între români în mod spontan și instantaneu, prin imitație sau prin efortul unor lideri exaltați sau interesați. Că nu a fost unanimitate în aceste procese, că au fost și șuvoaie abătute, că intelectualii și oamenii politici au potențat ideile de unitate românească, că poporul a fost dirijat și condus de liderii săi, acestea sunt lucruri cunoscute, recunoscute și valabile în istoria tuturor popoarelor. Istoricul însă, înainte de a releva excepțiile, aspectele marginale, curiozitățile din trecut, are obligația profesională de a preciza liniile

magistrale ale merului societății. Sau, dacă nu se ocupă de aceste constante ori linii predominante, atunci are datoria morală și intelectuală să le enunțe, pentru a nu da impresia că lumea ar fi putut sau ar fi trebuit să facă ceea ce, de fapt, nu a făcut. Menirea primă a istoricului de meserie este să studieze ceea ce a fost, nu ceea ce ar fi putut să fie, dacă nu s-ar fi întâmplat cutare lucru. Istoria contrafactuală – în vogă astăzi – poate oferi necunosătorilor convingerea unor realități fictive, imaginare, inventate.

Linia magistrală a istoriei românilor la începutul secolului al XX-lea, în ajunul Primului Război Mondial, era făurirea statului național unitar român, prin unirea cu România a tuturor provinciilor istorice care aveau majorități etnice românești. Același ideal, de făurire a statelor lor naționale, îl nutreau toate popoarele din regiunea central-sud-est europeană, care se aflaseră de secole sub stăpâniri străine. Românii din Transilvania s-au identificat treptat cu idealul libertății și al unității naționale, ideal pe care l-au trăit, în forme și cu intensități diferite, începând cu finele Evului Mediu și cu debutul Epocii Moderne. Ca și românii din Vechiul Regat, ca și basarabenii și bucovinenii, românii ardeleni s-au înscris în marea lor majoritate pe traiectoria formării României întregite, considerând, prin educația oferită de liderii lor, că statul unitar român era cel mai bun cadru de organizare, coordonare

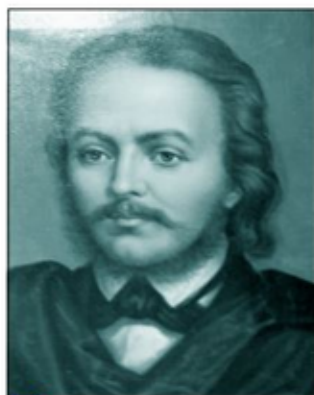

Alexandru Papiu-Ilarian

și protejare a națiunii. Acest ideal s-a împlinit în urmă cu nici un secol, iar realitatea care a rezultat în urma marelui efort de atunci – România – nu și-a dat încă măsura deplină a valorii în Europa și în lume. ■

Regele Ferdinand se adresează primului Parlament al României Mari

Gheorghe Lazăr,
tablou de Mișu Popp

cipatul Transilvaniei și locuitorii țărilor Valahiei și Moldovei; c) poziția principilor români extracarpatici, care, fără îndoială, nu vor fi de acord niciodată cu aceasta și vor pune în mod absolut sigur piedici, dacă nu cu armele, atunci cel puțin prin îndemnuri tainice. Cu alte cuvinte, atragerea românilor transilvăneni la credința calvină nu se putea realiza datorită unității ortodoxiei românești, unitate bazată pe originea comună („legătura de sânge”), dar și datorită intervenției în Transilvania a domnilor Țării Românești și Moldovei, cu armele și/sau cu „îndemnuri tainice”.

Românii trăgeau așadar la români cel puțin încă din secolul al XVI-lea (sunt mărturii ale unor astfel de acțiuni încă din secolele XIII – XIV). În secolul al XVII-lea, Grigore Ureche și Miron Costin, ca și Constantin Cantacuzino Stolnicul arată unitatea de origine, de limbă și de credință a românilor extracarpatici cu cei transilvăneni. La începutul secolului al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir este primul savant român de talie europeană care face cunoscută latinitatea și unitatea românilor cu argumente științifice, în lucrări de mare anvergură, scrise în limba latină. În secolul al XVIII-lea începe lupta de emancipare națională a românilor din Transilvania, desfășurată pe plan religios (unirea cu Biserica Romei), pe plan politic (memoriile adresate Curții de la Viena și altor cancelarii și foruri europene; mișcarea „Supplex Libellus Valachorum”), pe plan social (Răscola lui Horea), pe plan cultural (Școala Ardeleană). În această etapă a luptei naționale din Transilvania nu poate fi vorba, firește, de unirea Transilvaniei cu România, fiindcă nu exista încă România. Este vorba, de aceea, de obținerea în Transilvania și Ungaria a drepturilor politice naționale

ale românilor din Transilvania și Ungaria, numai acolo unde acești români alcătuiau majoritatea populației. Nu este vorba despre drepturi preferențiale ale acestor români, ci pur și simplu despre egalitatea lor cu membrii națiunilor oficiale și ai confesiunilor recunoscute („recepte”). Totuși, legăturile între românii transilvăneni și cei olteni, munteni și moldoveni sunt continue.

Pagina de gardă a volumului al II-lea al lucrării lui Florian Aaron *Idee repede de istoria Prințipatului Țării Românești*

În secolul al XIX-lea se desfășoară mișcarea de emancipare națională a provinciilor aflate sub dominație străină și de formare a statului național unitar. Toată acțiunea era bazată acum pe ideologia daco-românismului. În această mișcare panromânească, românii din interiorul Carpaților au jucat un rol fundamental. Îi găsim pe Gheorghe Lazăr, care introduce limba română la „Sfântul Sava”, în Țara Românească, pe Florian Aaron ca profesor al lui Bălcescu și apoi al Universității din București, pe călugărul maramureșean Gherman Vida, ca învățător al lui Kogălniceanu și Alecsandri pe baza cronicii lui Șincai, pe Ioan Maiorescu la Craiova, pe Damaschin Bojincă

Momentul proclamării unirii Bucovinei cu țara

abia în 1942) și, cităm, „elogii” din partea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În anul 1929 face o călătorie la Sf. Munte Athos unde va sta câteva luni și a fost introdus în tainele isihasmului. Părăsește revista *Gândirea* și, în 1932, înființează o revistă săptămânală de cultură intitulată *Floarea de Foc* (cu o apariție inconsecventă) și un jurnal, *Credința* (1933 – 1938). La cele două publicații îi are colaboratori pe Eugen Ionesco, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Mircea Eliade, Eugen Cioran, Alexandru Mironescu, Paul Sterian, Zaharia Stancu etc. Fără a fi fost realmente unul dintre discipoli (erau și mai apropiați ca vârstă), are o relație apropiată cu profesorul Nae Ionescu, despre care va scrie cu admirație.

Este perioada în care câștigă mai bine, astfel încât își cumpără o avionetă – un avion personal, pe care îl pilotează singur, după absolvirea cursurilor de pilot. În august 1937, întorcându-se de la munte dintr-un zbor de antrenament și îndreptându-se spre aterizare, avionul intră în vrie și se prăbușește, iar Sandu Tudor scapă cu viață, în mod miraculos, fără a fi vătămat (și-a rupt, se pare, o mână). Va povesti celor apropiați că, în timp ce avionul se prăbușea, s-a rugat Maicii Domnului ca să fie salvat. Din acel moment, dedicația sa față de căutarea creștină devine și mai asiduă.

Un prim pas concret care anticipa coagularea grupului Rugul Aprins a fost făcut în anul 1943, atunci când la invitația Mitropolitului Bucovinei, Tit Simedrea la rândul său o importantă figură a Bisericii, om de o rafinată cultură –, în luna august, au ajuns la

Sandu Tudor
pe o stradă din București

Cernăuți câteva personalități care urmau să conferențeze, să mediteze împreună timp de o săptămână pe tema misticii creștine. Erau prezenți Părintele Nicolae M. Popescu, Părintele Benedict Ghiuș, Constantin Noica, Alexandru Mironescu, Alexandru Elian, H.H. Stahl, Paul Sterian, Petru Manoliu, Mac Constantinescu, Sandu Tudor ș.a.

Participă ca ofițer și la Al Doilea Război Mondial, iar după ce este lăsat la vatră cu gradul de locotenent, fiind singur – trecuse prin trei căsnicii ratate, fără să fi avut copii –, Sandu Tudor intră ca frate în obștea Mănăstirii Antim, unde joacă un rol activ în restaurarea bisericii și organizarea întâlnirilor Rugului Aprins.

Calvarul închisorilor

În februarie 1946, un grup format din Sandu Tudor, Vasile Voiculescu, Alexandru Mironescu, Gheorghe Dabija, Anton Dumitriu, Paul Sterian, ajutați de starețul Mănăstirii Antim, Părintele Vasile Vasilachi, face o cerere, înaintată Patriarhului Nicodim, prin care solicită aprobarea (binecuvântarea) pentru funcționarea grupului „Rugul Aprins al Maicii Domnului”.

Faptul că la conferințele Rugului Aprins participau și luau cuvântul importante personalități ale culturii laice laolaltă cu clerici de un ridicat nivel intelectual îi conferă acestui

grup un caracter de unicat în ortodoxie. Scopul acestor întâlniri era duhovnicesc – nu poate fi asimilat unui ceneclu! – și apoi cultural, nicidecum politic. Factorul coagulant a fost căutarea mistică ortodoxă.

În ziua de 3 septembrie 1948 Sandu

Publicistul în postura de proaspăt absolvent
al școlii de piloți (x), decembrie 1936

PĂRINTELE DANIIL SANDU TUDOR FONDATORUL RUGULUI APRINS

MARIUS VASILEANU

Părintele Daniil Sandu Tudor în două ipostaze: mirean și stareț la schitul Rarău (dreapta)

Părintele Daniil Sandu Tudor este figura emblematică și, totodată, una dintre personalitățile fondatoare ale Rugului Aprins, mișcarea cultural-spirituală pornită la Mănăstirea Antim (București) în anii '40 (Magazin istoric, nr. 8/2017).

S-a născut în anul 1896, în București, numele său real fiind Alexandru Teodorescu, dar după debutul în presă, cu numele Sandu Tudor, acest pseudonim a fost preluat inclusiv de prieteni. Sandu Tudor a mai avut trei frați, iar tatăl său a fost magistrat. A făcut liceul la Ploiești și începând din 1916 ajunge să lupte în Primul Război Mondial, la demobilizare fiind sublocotenent. Experiența războiului îl marchează profund, cu atât mai mult cu cât încă din adolescență era în căutarea înțeleșurilor lumii spirituale. „În ceea ce mă privește, din copilărie eu am înțeles că rostul meu e să slujesc în chip viu, pe deplin, Adevărul cel viu și deplin, care cu un cuvânt învechit se zice D(umne)zeu“, avea să se mărturisească primei sale soții.

Publicist recunoscut

După război a început studii universitare la București în Arte Plastice, dar a fost nevoit să renunțe, din motive financiare. S-a angajat în marina comercială prilej cu care a călătorit prin lume timp de trei ani. Apoi, după mai multe slujbe minore, a trăit din publicistică, fiind primit la început în redacția revistei *Gândirea* (1927). În paralel, publică poezie în importante reviste ale vremii, precum *Mișcarea literară*, *Contimporanul*, *Convorbiri literare* etc. În anul 1927 a scris un prim acatist pe care l-a închinat Sf. Dimitrie cel Nou Basarabov, lucrare care în 1928 primește binecuvântarea pentru a fi publicată (dar aceasta se va întâmpla

așa cum rezultă din publicistica lui Sandu Tudor, se înscrie în cei câțiva parametri caracteristici generației '27. Chiar dacă a fost arondat stângii interbelice, în realitate Sandu Tudor aparținea mai degrabă unei viziuni creștin-democrate. Principal, Sandu Tudor pare să considere despre sine că este apolitic. El este profund atașat ortodoxiei, este împotriva culturii politice „revoluționare” franceze, care avea să aducă la noi atât pașoptismul, cât și *bonjuriștii*, este regalist, este autohtonist. Este autohtonist, dar, *nota bene*: scrie cu o surprinzătoare dezinvoltură și intuiție despre necesitatea regăsirii unei identități românești în concertul unei viitoare Europe unite, identitate pe care o numește *universalism românesc*.

Mai rezultă ceva, rareori observat însă între exegeții de până astăzi: Sandu Tudor a fost un mare patriot, care a slujit atât cât i-a stat în puteri cultura și spiritualitatea românească. De unde și realizarea sa, excepțională, unicat în întreaga ortodoxie: fondarea Rugului Aprins.

Fotografia Părintelui Daniil în arest (1958) și certificatul său de deces

Iată câteva rânduri despre cum înțelegea Sandu Tudor să fii român (vezi *Universalism românesc*, Editura Eikon, 2015, pp. 52 – 54): „A fi Român nu înseamnă să ai numai un șir de părinți ce au devenit țărână, care azi dispăruți s-au amestecat cu pământul. A fi Român nu înseamnă numai să ai toate drepturile și hrisoavele care să-ți dea mândria de a trăi slobod după capul și interesele tale, o viață la întâmplare. A fi Român înseamnă să ai în inimă gândul și veghea limpede a datoriei celei mari, care îți spune că nu te-ai născut numai pentru tine însuși, ci pentru a păstra, cu fiecare clipă a ta, ceva mai mult decât tine și toți la un loc, focul de duh al neamului. A fi Român înseamnă deci să porți în tine sufletul de veci al românismului, sufletul istoric viu, cu care ai văzut născându-se, propășind, mărindu-se și înfrumusețându-se cetăți, mănăstiri, fapte și opere ale spiritului. A fi Român înseamnă să fi apărât conștient, fără încetare, de-a lungul veacurilor, cu îndârjire, cu răbdare, cu înflăcărare, cu sfințenie, comoara de lumină dăruită omului acestor meleaguri de bunul Dumnezeu“.

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 15 ianuarie 2018, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și puteți câștiga un abonament pe un an de zile la revista **Magazin istoric**.

– Cine era comandantul
Armatei a 6-a ruse în anul 1917?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din luna octombrie 2017 este:

Mișu N. Popp

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de domnul **Virgil Șapcă**, din satul **Fântâna Mare**, comuna **Ciucurova**, județul **Tulcea**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna iulie 2018.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, C.P. 15 – 702, Of. P. 15, sect. 1, București

Tudor este tuns în monahism, primește numele Agaton, apoi ajunge la Craiova și ulterior la Schitul Crasna (Gorj). În perioada 29 iunie 1950 – 9 februarie 1952 monahul Agaton, este arestat sub pretextul unor activități controversate din timpul războiului. Va ajunge la Jilava, la Poarta Albă și la Culmea. După eliberare, se retrage la Mănăstirea Sihăstria, devine ieroschimonah, primind numele Daniil, și, după un an de sihăstrie în preajma Schitului Sihla (Neamț), este numit stareț la Schitul Rarău (Suceava).

Periodic, Părintele Daniil revine în București, unde se întâlnește cu prietenii săi de suflet, fiind urmărit asiduă de Securitate. Părintele Daniil este arestat în noaptea de 13/14 iunie 1958 în casa lui Alexandru Mironescu, alături de gazdă și de fiul acestuia, studentul Șerban Mironescu. În total, lotul Rugului Aprins numără 16 arestați. Părintele Daniil Sandu Tudor primește 25 de ani de închisoare. În urma unui regim foarte dur la care este supus, dar și din cauza împotrivirii sale la reeducare, Părintele Daniil Sandu Tudor moare în noiembrie 1962, la Aiud. Data morții trecută în fișa medicală este 17 noiembrie, iar motivul: „hemoragie cerebrală”, existând suspiciunea unor torturi/traumatisme fizice la care a fost supus.

Pentru unii, Sandu Tudor a fost o personalitate controversată. Cercetările noastre ne îndreptășesc să susținem, cu argumente, că jocurile periculoase în care s-a angrenat fără teamă, articolele foarte dure pe care le-a scris în anii '30 atât împotriva legionarilor, cât și împotriva comuniștilor ori la adresa altor potenți ai zilei l-au transformat pe Sandu Tudor într-o țintă sigură a calomniilor aces-

Alexandru Mironescu –
cel mai bun prieten
al Pr. Daniil Sandu Tudor

tora. Iată doar o mărturie a profesorului Alexandru Mironescu, care a fost, probabil, cel mai apropiat prieten al Părintelui Daniil Sandu Tudor. Într-o discuție avută cu Nichifor Crainic, în martie 1968, Al. Mironescu notează: „De Sandu Tudor, pe care [N. Crainic] l-a cunoscut înainte de a deveni prietenul meu, vorbește cu asprime implacabilă, chiar după ce eu, prietenul lui, îi vorbesc de omul pe care văd că nu-l cunoaște deloc. Despre talentul lui Sandu vorbește cu prețuire, dar și aici ignoră amplul șantier de probleme și realizări în care s-a mișcat din

ce în ce mai profund Sandu” (vezi *Admirabila tăcere. Jurnal inedit (1967 – 1968)*, scris de Al. Mironescu, Editura Eikon, Colecția Arhiva Rugului Aprins, 2014, p. 244).

Majoritatea scrierilor Părintelui Daniil Sandu Tudor au fost publicate până astăzi la Editura Christiana, în seria care i-a fost dedicată, cele mai importante fiind acatistele.

Despre universalismul românesc

La fel de valoros este Părintele Daniil în publicistica sa, în curs de editare la Editura Eikon (București). Într-un prim volum, din care rezultă indubitabil că Sandu Tudor era „un mare jurnalist” (Andrei Pleșu), identificăm admirabile pagini dedicate unor personalități

pe care le-a admirat ori i-au fost chiar modele (Nicolae Iorga, Octavian Goga, Liviu Rebreanu etc.), fie articole polemice la adresa oricărei extreme ideologice, fie eseuri care trimit la cultura română autentică și la gândirea românească. *Gândirea românească*

Primul număr al revistei Floarea de Foc,
ianuarie 1932

Amfiteatrul roman din Taragona

În acest context, Catalonia s-a feudalizat și europenizat, în vreme ce tot sudul și centrul peninsulei au rămas mai mult islamo-africane. Tranziția între Spania spre Europa și practic desprinderea ei din lumea islamo-africană se va face la sfârșitul secolului al XV-lea, după Recoquista creștină (*Magazin istoric*, nr. 7/1990).

Numele de Catalonia este, în limba română, o adaptare a numelui francez. În limba catalană (distinctă în rândul limbilor latine) se numește Catalunya, în limba occitană (vorbită în sudul Franței și înrudită cu limba catalană) este Catalonha, iar în spaniolă (castiliană) Cataluna.

Între 1932 - 1939 și din 1977 Catalonia funcționează ca provincie autonomă în cadrul Spaniei, fiind definită ca „o realitate națională”: „Catalonia ca naționalitate exercită autoguvernarea și se constituie în Comunitate Autonomă în virtutea constituției [Spaniei - n.n.] și a prezentului statut, care constituie norma sa instituțională de bază”.

Ca „realitate națională”, Catalonia s-a născut în secolele IX - XII, prin reuniunea, sub egida Barcelonei, a mai multor comitate din vechea marcă a Spaniei carolingiene. Numele de Catalonia a fost utilizat din secolul al XII-lea

referitor la teritoriile ieșite din fosta marcă. El vine de la *Gothaland*, Țara goților, sau de la *Gothia Lunga*, Goția Mare. Acea Catalonie a devenit inima politică și culturală a Coroanei Aragonului. Coroana Arago-

neză - o alianță federativă între Catalonia și Aragon (inițial un mic regat creștin nord-hispanic, fără ieșire la mare) - a instituit în secolele XIII - XVI o adevărată thalassocrație în Mediterana de Vest, lăsând până azi, ca moștenire directă, zece milioane de catalofoni, dintre care 7,5 milioane în actuala provincie a Cataloniei.

Limba catalană (catala în formula națională), foarte apropiată de limba occitană (*langue d'Oc*) vorbită în sudul Franței, s-a dezvoltat începând cu secolul al IX-lea. Astăzi încă în Provence și Languedoc inscripțiile de pe indicatoarele de străzi și de circulație sunt în franceză, occitană și catalană. Totodată,

Cort General, miniatură din secolul al XV-lea

Jaime I Cuceritorul

în Catalonia se utilizează catalana, occitana și spaniola.

Catalonia s-a latinizat în secolele II î.H - I. Tarracona (azi Tarragona) a devenit colonie de drept roman în anul 45. După reorganizarea administrativă din 293, Hispania Tarraconensis a fost înscrisă în perimetrul Cataloniei spaniole de azi. Era o provincie romană bogată, agricolă (ulei de măsline, struguri și grâu) și avea o infrastructură puternică: Via Augusta - o autostradă a Antichității romane care era paralelă cu litoralul mediteranean - și un sistem de irigații eficient. Creștinismul s-a impus aici în secolele III - IV.

După cucerirea vizigotă, Barcelona a devenit capitala regatului vizigot din Spania (a existat și un regat vizigot în sudul Franței, care avea capitala la Toulouse), în 415, 507 - 510 și 531 - 548, fiind apoi cucerită de arabi, în 718.

După ce Carol cel Mare a cucerit teritoriul pe care el l-a numit Marca Spaniolă, Catalonia a devenit unul dintre centrele Reconquistei iberice, alături de regatele Asturiei (basc), Navarrei (basc), Leonului și, ceva mai târziu, ale Aragonului și Castiliei. De o parte și de alta a Pirineilor existau o populație și o aristo-

Dictionar istoric

Ce a fost Europa? Totul!
Ce este astăzi? Nimic!
Ce vrea să devină? „Ceva“.
Acest „ceva“ va fi altfel decât
vechile state cuprinse în Europa.
Ele s-au tot transformat în trecut
și o vor face și în viitor.

Golo Mann (1909 – 1994;
istoric și eseist, al treilea fiu
al scriitorului Thomas Mann)

Barcelona și unul dintre simbolurile ei, bazilica Sagrada Familia, proiectul lui Antonio Gaudí

CATALONIA

VICTOR IONESCU

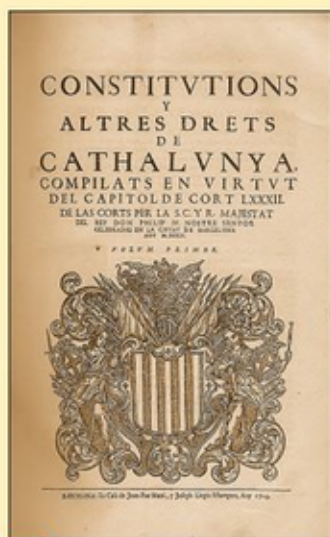
Peninsula Hispanică a constituit dintotdeauna o legătură naturală între Europa și Africa. Strâmtoarea Gibraltar sau „Coloanele lui Herakles“, pentru grecii antici, nu era un obstacol real în calea comunicării dintre cele două continente. Chiar Herakles o trecuse ușor când s-a dus la titanul Atlas, condamnat să țină Cerul pe umerii lui, pentru a-i cere ajutorul întru obținerea merelor din Grădina Hesperidelor. Aici, în Hispania, s-au întâlnit, în Antichitate, colonizatori europeni (grecii) și africani (cartaginezii), iar mai apoi peninsula a fost disputată, prin război, de Cartagina și Roma, ultima înglobând-o în imperiul său.

In Evul Mediu, invadată pe rând de vandali, suabi, alani, vizigoți și arabi, Hispania a trecut mai mult în sfera de influență africană. Doar în nord, pe lanțul Munților Pirinei și pe coasta nord-estică, au supraviețuit mici state creștine și europene.

Imperiul Carolingian, care a oprit ofensiva arabă pe lanțul pirineic, a inclus în structura lui, de sorginte și cu vocație europeană, numai zona

nord-estică a peninsulei, care s-a numit Catalonia sau Comitatul Barcelonei. De altfel, imperiul multinațional și multilingvistic al Carolingienilor era format dintr-o rețea de comitate, fiind o structură federativă. Coeziunea Imperiului lui Carol cel Mare era asigurată prin unitățile de măsură, moneda și legile comune. Această structură s-a menținut și după destrămarea Imperiului Carolingian în principate

și regate. Așa s-au structurat definitiv nobilimea și relațiile feudo-vasalice. În afara acestei feudalizări de tip clasic au rămas vikingii, slavii, bizantinii și arabii din Hispania. Atunci s-a conturat apartenența unora la comunitatea vest și central-europeană a vremii și separarea acesteia de sud, sud-estul și nordul continentului. Era, dacă vreți, prima Europă cu două viteze din istorie.

Constituțiile catalane din 1701

grav și a murit în orașul San Dalmazzo din Piemont (1162), la vârsta de 47 de ani.

Dinastia conților de Barcelona a condus regatul Aragon până în 1410, timp în care a desfășurat o politică de expansiune, atât în Peninsula Hispanică, cât și în Mediterana, aducând țara la statutul de cea mai mare putere navală din vestul acestei mări. De fapt, expansiunea a început cu regatul arab al Valenciei (1172), la care s-au adăugat, în sudul Franței, Provence

(1181) și Roussillon (1343), plus recunoașterea vasalității de către vicecomitatele de Nîmes, Béziers, Carcassonne și Béarn și comitatele de Foix și Bigorre și cucerirea unui al doilea regat arab hispanic, Murcia (1266). Aceste posesiuni au făcut din federația catalano-aragoneză stăpâna coastelor mediteraneene ale Spaniei și Franței. Urmarea firească au fost cuceririle de peste mări: Balearele (1229), Sicilia (1282), Corsica (1295), Sardinia (1321), ducatul Ateinei (1379), Regatul Neapole (1442) și instalarea de contoare comerciale (totodată centre de influență politică) la Tunis (1432), Tripoli (1434), Kruja, Albania (1480), Oran (1509) și Alger (1510).

Pe plan intern Principatul Cataloniei a oficializat, în 1283, un Cort General (parlament sau adunare de stări) permanent, care a adoptat „constituțiile catalane” (codul de legi). În 1359 a fost creată instituția specific națională – Generalitat –, care consacră definitiv monarhia „constituțională” ce a funcționat la Barcelona până la instituirea de către dinastia de Bourbon a absolutismului regal spaniol (secolul al XVIII-lea).

Tot referitor la organizarea internă a statului catalan trebuie spus că, încă din secolul al XII-lea, conții și apoi și Cort General au dispus compilarea ansamblului de legi și cutume care au format „Utsages de Barcelona”, baza dreptului catalan. În plan instituțional regele Jaime I Cuceritorul (1213 – 1276) a creat dregătoria de „lugarteniente” (Procuror al Regatului) și „Curia Regia” (Consiliul Regal), care era deopotrivă tribunal suprem, consiliu și cancelarie regală. În 1410 ultimul rege aragonez din dinastia de Barcelona a murit fără urmași și, după un interregnum de doi ani, pe tronul catalano-aragonez s-a instalat un membru al familiei Trastamare, care domnea în Castilia. În 1479, ultimul exponent aragonez al Trastamarilor, regele Ferdinand al II-lea Catolicul (1458 – 1516), și regina Isabela I de Castilia (1474 – 1506) au unificat Spania prin căsătoria lor și prin instituția coregenței.

Din secolul al XVI-lea, Catalonia a intrat într-un con de umbră. Monarhii spanioli își focalizaseră atenția pe Lumea Nouă proaspăt descoperită (Columb, 1492) și cucerită (Cortez, 1519 – 1521 și Pizarro, 1532 – 1533). Catalanii, care s-au revoltat contra Madridului în 1640 și 1714, și-au pierdut privilegiile, instituțiile proprii (Cort, Generalitat, „Utsages”) și, practic, independența în 1716, când nou instaurata dinastie de Bourbon (aflată și azi pe tronul Spaniei) a instituit monarhia absolută și centralizată.

Catalonia va aștepta 150 de ani șansa renașterii naționale. După o scurtă anexare la imperiul napoleonic (1812 – 1814), Catalonia a intrat în era industrializării rapide, dar și a reînnoirii culturale (*Renaixença*), care a însemnat reven-

Miguel Primo de Rivera (stânga) și regele Alfonso al XIII-lea

crație franco-vizigotă. Marile provincii din sudul Franței – Gasconia, Béarn, Provence – au contestat mult timp apartenența lor la Regatul Franței, dar nu au negat comuniunea istorică și lingvistico-culturală care le legau de Catalonia.

Wilfred Protectorul, got de origine, primul conte de Barcelona din 878 până în 897, a fost fondatorul unei dinastii („dinastia condal de Barcelona”) care a domnit până în 1410 și a edificat cu răbdare statul catalan în jurul Barcelonei, a respins suzeranitatea regilor franci târzii („regii leneși”) și și-a transformat statul într-unul independent, când Hugo Capet a preluat tronul Franței de la carolingieni (987). Atunci, contele de Barcelona, Borrel II (954 – 992), nu a mai prestat jurământul de fidelitate față de regele francez.

Contele Ramon Berenguer al III-lea cel Mare (1096 – 1131) s-a căsătorit cu Dulce, contesă de Provence, unind astfel două regiuni, una franceză alta spaniolă, înfrățite prin limbă, obiceiuri și cultură. Uniunea occitano-catalană a fost o mișcare inteligentă și abilă, într-un moment în care Spania creștină se diviza prin independența Portugaliei și neînțelegeri între regatele nord-iberice. Același conte a adăugat Barcelonei, prin cuce-

Ramon Berenguer al IV-lea și Peronella

rire, regatul de Mallorca și insula Ibiza (1114). La moartea sa, Ramon Berenguer al III-lea lăsa un stat puternic și cu prestigiu internațional: relații cu papalitatea, cu Sicilia, cu republicile Pisa și Genova, cu puternicii conți de Foix din sudul Franței sau cu ordinele monaho-cavaleresti (proaspăt înființate) ale Ioaniților și Templierilor. În vremea lui Ramon Berenguer al III-lea au apărut și apelativele „catalan” și „Catalonia” (1114).

Fiul său, Ramon Berenguer al IV-lea (1131 – 1162) s-a căsătorit cu Petronilla, fiica regelui Aragonului, Ramiro Călugărul (1134 – 1137), care, în 1137, a renunțat la tron în favoarea ginerelui său catalan (atenție, nu a fiicei, Peronella). Din acel moment s-a

creat Coroana Aragoneză, care a dezvoltat o administrație originală pentru Evul Mediu. Ea era puternic descentralizată, pentru a răspunde marilor diferențe politice, economice și lingvistice dintre cele două componente majore ale sale: Regatul Aragon și Principatul Catalonia.

Limba catalană a fost idiomul cultural și aristocratic (inclusiv regal) al noii formațiuni politice; în Corte General (parlamentul) discursul regal era rostit în catalană. Niciuna dintre cele două părți nu se amesteca în treburile interne ale celeilalte. Niciunul dintre cele două popoare nu a fost absorbit de celălalt.

Ramon Berenguer al IV-lea a afirmat statul său și pe plan internațional. El a ajutat în repetate rânduri Castilia în luptele cu maurii (arabii), iar regele Alfonso al VII-lea de Castilia (1126 – 1157) a semnat în 1151 Tratatul de la Tudela, prin care recunoștea că regatele Valencia, Denia și Murcia erau „zone de cucerire catalană”. Primul „rege de Catalonia și Aragon” a avut relații speciale cu toate comitatele occitane, mai ales cu Provence, unde conte era fratele său Berenguer-Raymond (1144 – 1166) și ai cărui urmași vor fi domnit în Provence până în 1285. De notat și faptul că Ramon Berenguer al IV-lea a încheiat o alianță cu Henric al II-lea Plantagenet (1154 – 1189), regele Angliei și stăpânul jumătății vestice a Franței. De asemenea, el a stabilit o întâlnire cu împăratul romano-german Frederic I Barbarossa (1155 – 1190) și a plecat spre Torino, unde urmau să negocieze. Pe drum s-a îmbolnăvit

Cucerirea Barcelonei în 1714

Un oraș în care grădinile coborau până la râu (reconstituire)

NINIVE O MINUNE PENTRU TOATE POPOARELE!

VÉRONIQUE GRANDPIERRE
(Franța)

Ninive, ultima capitală a anticului imperiu neo-asirian, Ninive, cetatea denigrată în Biblie de profeții Naum și Sofonie, Ninive, salvată de Iona, Ninive, orașul nemilosului Sardanapal, tiranul descris de autorii greci și romani și pictat în mod magistral de Eugène Delacroix, care-l reprezintă întins în pat înconjurat de femei și de cai, în timp ce palatul său este mistuit de foc... Care dintre toate acestea sunt adevărate?

Multă vreme uitat de istorie, orașul este redescoperit în secolul al XIX-lea, într-o perioadă în care Orientul se bucură de un mare interes. Această fascinație nu este deloc un lucru neașteptat. Ea a crescut odată ce drumul spre India nu mai era atât de periculos. Orientul devine astfel o destinație la modă pentru întreaga Europă, într-o epocă în care limba vorbită de elită este franceza. Este onorat în literatură (Molière, *Burghesul gentilom*; Montesquieu, *Scri-*

sorile persane; Voltaire, *Semiramida*), în muzică (Jean-Philippe Rameau, *Indiile galante*).

În actualitate, cu pickhammerul

Circulația traducerii cărții *O mie și una de nopți*, făcută de Antoine Galland, la începutul secolului al XVIII-lea, a contribuit desigur la acest fenomen. În secolul al XIX-lea interesul major pentru Orient capătă un aspect atât politic,

cât și religios. Ne aflăm în secolul generațiilor melancolice care au văzut risipindu-se idealurile Revoluției Franceze, al generațiilor care au asistat sau au participat la ridicarea Chestiunii Orientale pe locul cel mai de sus al actualității, în special în momentul revoltei popoarelor creștine împotriva Imperiului Otoman, care pierdea încetul cu încetul teritoriile ocupate în Europa.

Este, de asemenea, o perioadă în care progresul știin-

Francesco Macia

dicarea dreptului la limba, instituțiile și cultura catalane (1835 – 1860).

La sfârșitul secolului al XIX-lea, regionalismul spiritual s-a transformat în voință de autonomie politică (1892), concretizată în formarea Ligii regionaliste (partidul catalan), în 1901. Acesta s-a compromis prin sprijinul pe care l-a acordat dictaturii lui Miguel Primo de Rivera (1923 –

1930). Din acel moment portdrapelul naționalismului catalan a devenit mișcarea Esquerra Republicana (Stânga Republicană) care, după victoria în alegerile municipale din

1931, a proclamat Republica Catalană (14 aprilie). După negocieri cu guvernul nou instituitei Republici Spaniole, Republica Catalană se autodeclara în 1932 „confederată” Republicii Spaniole, cu statut de autonomie și cu recunoașterea instituției Generalitat de Catalonia. Acest statut a fost suspendat în 1939, când Catalonia a fost ocupată de trupele franchiste. După lunga dictatură a lui Francisco Franco (1939 – 1975), Generalitatul catalan a fost restabilit în 1977.

A urmat o perioadă de efervescență economică adusă de turismul masiv, de urbanismul novator al Bar-

artelor (modernismul catalan), marcat prin arhitectul și plasticianul Antoni Gaudí, pictorii Ramon Casas și Santiago Rosignol sau sculptorii Eusebi Arnau și Josep Llimona. Avangardismul catalan a culminat cu Expozițiile Universale ținute la Barcelona în 1888 și 1929. Actori importanți ai scenei artistice mondiale – Picasso, Dalí, Miró, Pau Casals, José Carreras sau Montserrat Caballé – s-au format ori s-au instalat în Catalonia.

Constituția spaniolă din 1978 a declarat Spania „o națiune indisolubilă”, care recunoaște și garantează dreptul la autonomie al regiunilor constituente. Catalonia, Țara Bascilor și Galicia primeau statutul particular de „comunități istorice”. Pe această bază juridică, în 1979, Catalonia a obținut statutul de autonomie. Ulterior, în 1985, alte 14 „comunități” (provincii) spaniole obțineau la rândul lor autonomia.

Actualizat de Parlamentul catalan în 2005, Statutul de autonomie declară provincia „naționalitate istorică” a Spaniei, care își exercită dreptul la autoguvernare ca pe un drept instituțional de bază. Dar în aceeași actualizare se afirmă că „prin constituție Catalonia este recunoscută ca «realitate națională»”.

„Sempre endavant mai morirem!” – spune un străvechi dicton catalan, ceea ce înseamnă: „Mereu înainte, noi nu vom pieri niciodată!”.

O imagine devenită familiară în ultimele luni

celonei și de Jocurile Olimpice de Vară, desfășurate în 1992 în capitala Cataloniei.

Încă de la începutul secolului al XX-lea, Barcelona a fost un centru al renașterii

În economia Spaniei Catalonia reprezintă 20%. PIB-ul pe locuitor era în 2007 de 24.445 de euro, iar al întregii provincii de 202.509 milioane de euro. Catalonia are un accentuat profil industrial și este prima destinație turistică a Spaniei. Bursa din Barcelona (200 miliarde de euro pe an) este a doua din țară, după cea din Madrid.

Principala cheltuială pentru familia catalană o reprezintă cumpărarea unei case, prețul mediu pe metrul pătrat fiind de 3.397 de euro în Catalonia și de 3.700 de euro la Barcelona, care este cel mai scump oraș al Spaniei.

(Continuare în p. 78)

Poarta Nergal, ce dădea spre cartierul meșteșugarilor

nive, unde trăise deja ca prinț moștenitor. Hotărăște să facă din acest oraș cea mai mare și mai frumoasă cetate din lume. Activitățile sale de construcție sunt atât de importante, încât pe inscripțiile care-i sunt destinate ele sunt prezente înaintea celor care vorbesc despre victoriile sale! Urmașii lui, în

Regele asirian Assurnasirpal al II-lea (883 - 859 î.H.)...

special nepotul său Assurbani-pal (668 - 627 î.H.), continuă această lucrare, făcând din oraș capitala cunoscută și renumită a unui imperiu care, pe măsură ce supune popoarele unul după altul, se întinde, la apogeul său, din Egipt până în Iran și de la Marea Mediterană până la Golful arabo-persic.

Sennacherib (nume biblic pentru Sin-ahhe-eriba) începe prin a spori suprafața orașului, de la 150 la 750 de hectare. El se compune din orașul de jos, în care trăiesc clasele populare cosmopolite, și din două promontorii: tell Quyunjik (40 de hectare), pe care se ridică palatul și templele, în special cel dedicat lui Ishtar (zeița iubirii și a războiului), protec-toria orașului; tell Nebi Yunus - de la numele moscheii moderne (Yunus = „Ionaș”) -, care se ridică de-asupra (înainte de a fi distrusă de Statul islamic la 24 iulie 2014) și care acoperea resturile unui arsenal construit de regele Assarhaddon, fiul lui Sennacherib.

O capitală de care să se teamă toți

În mileniul I î.H., orașul este protejat printr-un sistem defensiv complex. Precedată de o fosă de 55 m lărgime, de un zid întărit de 45 m grosime și de 25 m înălțime, al cărui nume („zid a cărui strălucire îl copleșește pe inamic”) îi înspăimântă și îi descurajează pe adversari, se întinde pe o distanță de 12 km. De formă trapezoidală, el este prevăzut cu 15 porți deschise în timpul zilei și închise seara.

Fiecare dintre ele constituie o construcție monumentală cu turnuri și bastioane, permițând controlul intrărilor. Vizibile înainte de toate din exterior, aceste

porți trebuie să-i impresioneze pe vizitatori prin proporțiile și decorația lor. Folosirea ortostatelor, reliefuli monumentale din piatră, într-o țară în care aceasta este rară, dovedește importanța pe care regele i-o acordă: taurii înaripați, paznici, genii protectoare ale porților, pe care se sprijină în parte, o boltă măsoară peste 4 m înălțime! Rețeaua urbană (străzi, bulevarde) face de asemenea obiectul atenției regale. În inscripțiile sale, Sennacherib consemnează: „Am lărgit străzile, pentru ca ele să convină unei căi regale și le-am făcut să strălucească precum lumina zilei. Pentru ca pe viitor calea regală să nu se poată strămta, am pus pe margini stele așezate față în față. Am trasat acestei căi regale o lărgime de 62 de coturi mari (aproximativ 30 m) până la poarta parcului”. Vai de cel care ar fi încălcat legea și ar fi dăunat domeniului public, căci ceea ce-l aștepta era moartea!

Sennacherib se ocupă de asemenea de tell Quyunjik, care domină orașul de jos de la o înălțime de 30 m. La nordul promontoriului, el păstrează reședința pe care o ocupase ca prinț moștenitor, în apropierea caselor demnitarilor, a templului lui Ishtar și a ziguratului său (turn cu etaje), precum și a celui al lui Nabu, zeul scrisului. Dărâmă

... reprezentat ținând în ascultare cu mâinile goale leii

„Moartea lui Sardanapal“, în viziunea lui Eugène Delacroix (tablou pictat în 1827 și aflat la Luvru)

Bunic, tată, nepot, aceeași grijă pentru oraș

Pentru a o putea înțelege, trebuie să ne întoarcem cu mult timp în urmă. La începutul mileniului I î.H., un mic regat se dezvoltă în jurul orașului Assur, care poartă

același nume ca și zeul său protector, identificat pe promontoriul stâncos ce îi servește de temelie. Dacă cetatea își păstrează rolul de capitală religioasă, foarte devreme regii își vor alege capitala în alt loc, mai spre nord, tot între Tigru și Eufrat, în regiunea numită de greci Mesopotamia (*meso* = între; *potamos* = fluviu). În secolul al IX-lea î.H.,

Assurnasirpal se instalează la Kalhu (actualul Nimrud); la sfârșitul secolului al VIII-lea î.H., Sargon al II-lea (Sharrukîn) hotărăște să creeze *ex nihilo* propriul oraș, care poartă de altfel numele lui Dûr-Sharrukîn (fortăreața lui Sargon, actualul Khorsabad). Orașul este magnific; inaugurarea sa în anul 706 î.H. este însoțită de o sărbătoare răsunătoare.

Regele moare însă la câteva luni distanță, într-una dintre campaniile militare pe care le duce împotriva lui Tabal în sud-estul Anatoliei, aproape de actualul Kayseri. Lucru îngrozitor, trupul său rămâne de negăsit! Nu i se poate atribui nicio sepultură; nu i se poate celebra cultul morților. Ce lucru grav a săvârșit acest rege pentru a fi abandonat de zei? Noul oraș este oare blestemat?

Fiul său Sennacherib (705 – 681 î.H.) preferă să se instaleze și să locuiască la Ni-

țific, descifrarea scrierii cuneiforme și a limbilor semitice vechi, cum ar fi asiriana și babiloniană, permit confirmarea veracității conținutului textelor biblice, replasând creștinismul în contextul său istoric, cu ajutorul dovezilor arheologice. De la frumoasa Șeherezada la fascinantă Semiramis, pe urmele lui Adam sau ale lui Hristos, fiecare își are motivele sale pentru a se îndrepta spre Ninive!

Orașul, căruia i se pierduse poziția geografică inițială, a fost redescoperit la confluența fluviului Tigru și a afluentului său Khosr. Situată în periferia actualului Mosul, cel de-al doilea oraș al Irakului, cetatea antică a revenit de curând în actualitate prin difuzarea pe Internet a imaginilor distrugerii cu pickhammerul de către reprezentanții Statului islamic, în februarie 2015, a gigantului taur înaripat de la poarta Nergal, ce dădea spre cartierul meșteșugarilor. Pentru jihadiști, trebuia să se facă *tabula rasa* cu perioadele preislamice, lovind psihologic în rădăcinile creștine ale Occidentului și separând populațiile locale de trecutul lor, mai ales când acesta era prestigios.

Care este deci povestea acestei cetăți?

Deținătoare a unei agregatii în istorie, doctor în istorie antică, autoare a unei teze consacrate cetății antice Șaduppum, orașel din secolul al XVIII-lea î.H. situat în apropiere de Bagdad, Véronique Grandpierre a predat la Universitatea Paris VIII – Saint Denis și la cea de la Versailles – Saint Quentin.

Actualmente este membră a laboratorului ICT (Identități, Culturi, Teritorii) și a Consiliului de licență în Științele

Umane la Universitatea Paris Diderot, membră a Grupului de Interes Științific asupra Orientului Mijlociu și a Lumilor Musulmane, a Consiliului științific al Institutului de studii asupra Islamului și a Societăților din Lumea Musulmană, a Consiliului pedagogic al Întâlnirilor Istorice la Institutul Lumii arabe.

Cercetările sale vizează peisajele, societățile și faptul religios din Orientul Mijlociu Antic, scoțând în evidență continuitatea acestora din trecut și până în zilele noastre. Este autoarea, printre altele, a lucrărilor *La Syrie* (1996, Editions Peuples du monde), *L'histoire de la Mésopotamie* (2010, reeditare în 2013 și 2015 la Éditions Gallimard), și *Sexe et amour de Sumer à Babylone* (2012, Éditions Gallimard).

cursuri de apă, le-am lărgit izvoarele strâmte și le-am transformat în râuri. Pentru a permite acestor ape să-și sape un curs traversând înălțimile munților, am săpat în locurile cele mai greu accesibile cu ajutorul răngilor și le-am îndreptat cursurile spre câmpia cetății Ninive. Le-am întărit albia, ridicând diguri înalte cât munții, în interiorul cărora am reușit să potolesc apele. Am făcut din ele afluenți nemuritori ai râului Khosr. Am putut iriga toate grădinile în anotimpul cald. Iarna, am reușit să irig cam o mie de câmpuri din jurul orașului. Unele dintre aceste structuri sunt folosite încă și astăzi. Același lucru privește și o parte a canalului de la Jerwan, la 13 km de Ninive, care face parte din ansamblul barajului de la Shalla-lat, restaurat în 1970. În total este vorba de patru proiecte menite să permită încercuirea orașului cu o centură de grădini.

Lumină și viață contra moarte și sălbăcie

Pământurile astfel irigate sunt împărțite în loturi egale ca suprafață și distribuite locuitorilor. Livezile și culturile de primă necesitate care se dezvoltă aduc un surplus alimentar și contribuie la propagarea ideologiei regale, uimindu-l de la început pe vizitator, căruia splendoarea orașului îi sare în ochi!

Regele posedă la rândul său grădini care coboară în cascadă până la fluviu. Pentru a face ca apa să se ridice, regele și savanții care sunt în jurul lui pun la punct un sistem original: un cilindru

Prisma lui Sennacherib (aflată la Institutul Oriental din Chicago), acoperită cu scriere cuneiformă

gol din aramă și, cu ajutorul unui mular din argilă, un alt cilindru, compact de data aceasta, asemănător unui trunchi de palmier cu ramurile tăiate; acest trunchi compact funcționează ca un șurub gros; el este introdus în cilindrul gol în care se învârteste cu ajutorul unor cabluri. Altfel spus, suveranul neo-asirian, pentru a asigura magnificența grădinii sale, a inventat cu mult înaintea grecilor faimosul șurub fără sfârșit al lui Arhimede!

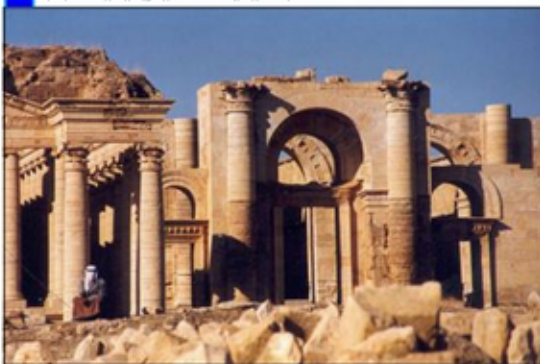
Regii pot să aducă apa acolo unde doresc și să creeze astfel în jurul locuinței lor diferitele peisaje din care este compus imperiul lor: munții de la Amanus de sud-vest a Turciei de azi, mlaștinile din Irakul de Jos. Se înmulțesc esențele cele mai rare și animalele cele mai exotice din Mesopotamia. Senna-

cherib scrie: „În grădini, creșteau mai mult decât în locurile obișnuite vița-de-vie, tot felul de fructe, arbori sirdu și gazon. Tufișurile de trestie au luat proporții rapide, păsările cerului, stârcii, care provin dintr-o regiune îndepărtată, și-au construit aici cuiburile. Mistreții și cerbii au crescut o mulțime de pui. Am tăiat chiparoși și muri, produsele din grădini și stuful din tufișuri care se aflau în mlaștină și le-am folosit la construcția palatelor mele regale. Am tuns arborii purtători de lână [arborii de bumbac] și am țesut [produsul] pentru a face haine“. Apa curge din belșug și vegetația este luxuriantă. Aceste grădini îi impresionează în așa măsură pe arheologi, încât aceștia își pun și în zilele noastre întrebarea dacă nu cumva era vorba de grădinile mitice suspendate atribuite de greci Babilonului.

Contrastul este cu atât mai mare cu cât acestor imagini bucolice și înverzite le succed la câțiva kilometri distanță ținuturi pustii și deșertice. Orașul și spațiul său irigat, care este domeniul sedentarelor, un loc de lumină și de viață, un loc de civilizație, se opun astfel deșertului, loc arid, domeniu al nomazilor, al întunericii și al morții, simbol al sălbăciei. Re-

gele menține echilibrul între aceste două locuri și din acest motiv el apare, pe basoreliefuluri, ținând în ascultare cu mâinile goale leii. Nicio forță nu-i rezistă, nici măcar cea a naturii! El își ridică astfel capitala la rangul de *tabbrâti kal nishi*, „minune pentru toate popoarele“.

Dūr-Sharrukīn, actualul Khorsabad (inaugurat în anul 706 î.H.), victimă a Statului Islamic

**Prezentare
și traducere de
Dan BURCEA**

vechiul palat situat la sud-vest, ale cărui fundații sunt erodate din cauza râului Khosr, care curge mai jos. Deturneză cursul apei și construiește un nou palat.

Sunt folosite materiale dintre cele mai prețioase: lemn de esență rară și parfumată, cum ar fi cedrul pentru grinzi și porți, ortostate, pentru a acoperi zidurile. Sălile sunt împodobite astfel cu basoreliefuli înalte de peste 2,5 m. Dispuse una lângă alta, sculptate și pictate, ele formează o friză colorată, relatând campaniile victorioase, printre care și cea despre cucerirea de către regele neoasirian a cetății Lakish, principalul oraș al lui Iuda, în anul 701 î.H.

Nepotul său Assurbanipal va continua decorarea celorlalte săli cu istoria campaniei sale împotriva lui Teuman, regele Elamului (actualul Iran). Tablourile sunt înfiorătoare: oameni trași în țepaș, grămizi de capete tăiate, șiruri lungi de prizonieri, printre care femei și copii, ce așteaptă să fie mutați cine știe unde. Inscriptiile sunt pline până la sațietate de amănunte legate de cruzimea armatelor asiriene. Intenția este de a-l impresiona pe vizitator! Ninive este capitala Asiriei, de care se tem toți inamicii! Acesta este și motivul pentru care (după cucerirea regatului lui Iuda și a depășirii unei părți a populației), în tradiția biblică, imaginea orașului este atât de negativă. Nu același lucru au păstrat bineînțeles inscripțiile despre măreția orașului! Bogăția lui este atât de mare, că

Litografie înfățișând tell Quyunjik, promontoriul ce domina orașul

Sennacherib califică edificiul drept „Palat fără rival”!

Înconjurat de o centură de grădini

În afara acestor monumente magnifice, tell Quyunjik adăpostește zeci de mii de tăblițe a ceea ce a fost numit inițial „biblioteca de la Ninive”, inspirându-i-o lui Alexandru cel Mare pe cea din Alexandria. În realitate, știm astăzi că aceste tăblițe formau trei loturi distincte, repartizate în tell: primul, în palatul din sud-vest, al doilea în palatul din nord și al treilea, în templul zeului Nabu. Ele conțin decizii regale și acte administrative, scrisori trimise regelui de către funcționari, inventare ale prăzilor de război și ale tributurilor plătite de provincii.

Reprezentare în piatră a lui Sennacherib (705 – 681 î.H.), regele care a locuit la Ninive și i-a sporit suprafața

Alături de aceste arhive se găsesc texte literare, cum ar fi celebra epopee a lui Ghilgameș, regele prin excelență, precum și texte tehnice mai ales, în special serii divinatorii, texte de medicină și de exorcism, necesare pentru protecția regelui. Dornici să aibă acces și să posede toate cunoștințele din lume, regii

asirieni, în special Assurbanipal, confiscau în cadrul campaniilor militare bibliotecile private provinciale ale templelor, transformând astfel capitala Ninive într-un centru prestigios al culturii literare și științifice: „Caută pentru mine toate textele de care am putea avea nevoie la palat, atâtea câte există, precum și tăblițele rare ce vă sunt cunoscute și care nu există în Asiria [...] și dacă tăblițele sau ritualurile pe care eu însumi nu vi le-aș fi semnalat voi considerați că sunt bune pentru palatul meu, luați-le și aduceți-mi-le!”

Regii urmăresc de aproape progresele tehnice și nu ezită să testeze noi tehnologii. Lui Assurbanipal îi place să sublinieze în inscripțiile sale că excelează în toate științele, grație înțelepciunii pe care o primește de la zeul Nabu. În apropierea palatului, su-

veranii asirieni instalează, ca și în celelalte orașe, o grădină. Pentru o a iriga și, în general, pentru a aproviziona cu apă cetatea Ninive, Sennacherib întreprinde încă de la începutul domniei sale imense lucrări hidraulice (canale, apeducte, baraje).

Mult mai departe, spre nord, pe Muntele Musri, „am văzut

Frontispiciul lucrării lui Robert May

În unele familii din regiunea franceză Anjou a fost atestat un obicei, foarte cunoscut și pe plaiurile mioritice: acela de a sacrifica cel mai gras și frumos porc din ogradă. Dis de dimineață, măcelarul se prezenta, însoțit de câteva ajutoare, pentru a-și dovedi priceperea. După ce curățau animalul sacrificat și porționau carnea, venea cea mai laborioasă etapă – realizarea cârnaților și, în special, a celor de tipul *boudin noir* (sângerete, din sânge proaspăt de porc, grăsime, orez și condimente – piper și enibahar). Și era nevoie de mulți cârnați, căci tradiția impunea să fie trimis măcar câte unul atât părinților, cât și celor mai apropiați prieteni. La lăsarea serii, se puneau pe foc un cazan, în care se lăsau să se rumenească bine cele mai grase bucăți, tăiate cu grijă. Capul familiei, conform tradiției, stropia cu apă sfințită focul și arunca trei măsuri de sare peste carne. Odată cu venirea nopții, mirosurile atestau, de departe, că celebrul *rillot* (cunoscut și ca *rillieux*) putea fi degustat. Dar nu înainte de a îndeplini un alt obicei. În semn de mulțumire, întreaga familie se îndrepta spre biserica parohială, pentru a primi binecuvântarea; un jambon apetisant era așezat în fața altarului, iar preotul rostea o rugăciune specială. Odată ceremonia încheiată, capul familiei lua înapoi jambonul și îl agăța deasupra vetrei, unde trebuia să rămână până la Paște.

În perioada considerată o adevărată epocă de aur a istoriei britanice – domnia reginei Elisabeta (1558 – 1603) –, în casele mai răsărite, Crăciunul se sărbătorea cu cele

mai dulci și pline de culoare delicatese culinare. Zahărul, al cărui preț era destul de piperat în acele vremuri, reprezenta ingredientul cheie. Printre rețetele care au ajuns până în zilele noastre, una dintre cele mai gustoase pare a fi fost pe bază de migdale, zahăr și așa-numitul *leech*, un gen de budincă din lapte și apă de trandafiri. Pentru a contra-balansa un gust poate prea dulce al prăjiturii, pe al cărui nume umorl tipic englezesc și-a lăsat amprenta – *collops of bacon* (fâșii subțiri de șuncă) –, fiecare mesecan trebuia să consume *lambswool* (lâna oii). O poezie din 1648, purtând semnătura lui Robert Herrick (1591 – 1674), îi descoperă ingredientele: „Lângă coroană, o carafă plină/ cu nobilul *lambswool*:/ adaugi zahăr, nucșoară și ghimbir/ puțină bere (*ale*) caldă/ e tot ceea ce trebuie să faci”.

De pe masa de Crăciun nu putea lipsi nici plăcinta cu carne de pasăre. În arhivele unei companii de extracție de sare este păstrată o descriere a acelei delicatese, ce impresionează astăzi mai ales prin prezența unor elemente inedite de decor: capul, aripile și ghearele înaripatei, ce tronau deasupra blatului pufos și rumen.

O creștere pe scară mai mare a bovinelor, care a adus, de la sine, și o diversificare a produselor lactate, alături de un transport mai lesnicios și importul din ce în ce mai multor tipuri de fructe uscate și de condimente au determinat, începând cu a doua jumătate a secolului al XVII-lea, și schimbarea obiceiurilor culinare, atât cele cotidiene, cât, mai ales, a celor legate de principalele sărbători religioase: Crăciunul și Paștele.

Pregătirea budincii de prune

Masa de Crăciun la Curtea unui nobil, miniatura care ilustra luna decembrie în vestitul manuscris Très Riches Heures du Duc de Berry, de la începutul secolului al XV-lea

Așa vă place istoria?

Momentele de sărbătoare se cinstesc cu bucate alese și aranjamente speciale. Crăciunul, sărbătoarea iernii, trebuia să aducă, pe lângă un aport caloric sporit, menit a învinge frigul și depresia zilelor scurte, și bucuria papilelor gustative.

THEO STĂNESCU-STANCIU

AROMELE SĂRBĂTORILOR DE CRĂCIUN DE ALTĂDATĂ

Încă din îndepărtatul Ev Mediu, numeroase rețete stau mărturie pentru gusturile de altădată. Pe mesele celor bogați nu lipseau de Crăciun înaripatele, în special găște, sitari sau, cu voia regelui, lebede. Păsările erau bine unse cu unt și șofran, înainte de a fi puse la fript. La polul opus, săracii visau, cel mai adesea, la carnea de gâscă, deoarece prețul, ce putea să urce cu mult peste costul zilnic alocat hranei, era unul de-a dreptul prohibitiv. Uneori, o mai căpătau de la biserică...

Prăjitura... fâșii de șuncă

Carnea de căprioară făcea parte la rândul ei din meniurile celor bogați. Când se simțeau bine dispuși și plini de harul întrajutorării

creștine, le ofereau celor mai puțin binecuvântați de soartă măruntaiele și unele părți ale vânatului (inimă, ficat, creier, limbă sau urechi). Un bun bucătar le fierbea cu măiestrie, le amesteca cu tot ce mai rămânea prin cămară și ieșea o plăcintă de te lingea pe buze – *plăcinta săracului*.

În mare parte din spațiul Europei occidentale așa-numitul *frumentum* (cu variantele *fromentée*, pentru franceză, sau *frumenty*, pentru engleză) – boabe de grâu măcinate și fierte, cel mai adesea în suc de carne, servit în compania cărnurilor – s-a transformat, pentru sărbătoarea Crăciunului, într-o budincă. Arhicunoscutul terci a fost înnobilit, prin adăugarea de stafide sau alte fructe uscate, gălbenuș de ou și diverse mirodenii.

Primii ani ai secolului al XVIII-lea au impus și un nou element important al mesei de Crăciun: curcanul. Dacă regele Henric al VIII-lea (1509 – 1547) a fost primul cap încoronat care a preferat consumul acestui tip de carne, abia Eduard al VII-lea (1901 – 1910) l-a transformat în fel principal la masa festivă.

Odată cu trecerea anilor, și alte înaripate și-au făcut loc în meniurile Crăciunului. În epoca victoriană, de pildă, pentru londonezi, ca și pentru cei care locuiau prin părțile sudice ale Regatului, gâsca a fost favorită. Cei prea săraci trebuia să se mulțumească cu iepurele.

Recunoscut conviv, dar și inițiator de rețete culinare, Charles-Maurice de Talleyrand (1754 – 1838) și-a lăsat amprenta și asupra meniurilor de Crăciun, în special în ceea ce privește prepararea găștei. Care îi era secretul?! Peste câteva felii generoase de slănină și șuncă, într-o tigaie adăuga două-trei cepșoare și câței de usturoi; le condimenta cu cimbru, cuișoare și frunze de dafin. Pe un asemenea pat parfumat și succulent, venea o rață mărișoară și galbenă de grăsuță. Turna apoi, cu generozitate, un vin bun și dulce de Sauternes, un praf de nucșoară și câteva picături de suc de portocală. La final, acoperea totul bine cu hârtie de copt și... la foc! Gusturi alese?! Atunci ce să mai spunem de o altă rețetă, aparținându-i unei gospodine rămasă în istorie grație cărții de bucate *The Art of Cookery made Plain and Easy* (Arta bucătăriei pe înțelesul tuturor, prima apariție: 1747), Hannah Glasse (1708 – 1770), în care

era vorba de un curcan – umplut cu carne de găscă, la rândul ei, umplută cu carne de găină, și ea umplută cu... carne de porumbel!

Și tot despre regina Victoria se spune că ar fi lansat moda bufeturilor reci, foarte apreciate de invitați la sărbătoarea Crăciunului. Pe mese laterale, se puteau degusta felurite specialități de brânză, șuncă sau plăcintele cu răvașe. Pentru acestea din urmă, fiecare șef bucătar se dădea peste cap să inventeze o rețetă pe cât de savuroasă, pe atât de extravagantă. De pildă, pentru Crăciunul din 1846, italianul Charles Francatelli (1805 – 1876), cel care condusese, pentru scurt timp (1840 – 1842), bucătăria reginei, gătea, la recent inauguratul Coventry House Club, o plăcintă cu trufe, carne de curcan, de fazan, de rață și câteva bucățele de șuncă de York. Era nevoie de două zile întregi să se pregătească toate ingredientele și șase ore să o țină pe foc. Conform unor calcule contemporane, produsul ar fi costat astăzi 300 de lire sterline.

Pe mesele președinților americani

Pământ al pionierilor, America de Nord a importat și multe dintre obiceiurile culinare europene. Dar totul la scară mare... La masa de Crăciun din 1790, la Mount Vernon, musafirii primului președinte american George Washington s-au delectat atât cu specialități pe bază de carne, cât și cu numeroase legume și fructe, multe amintind de gusturile de peste Ocean. Printre ele: supă de ceapă (cunoscută în epocă și ca supa regelui), stridii, hering sărat, sebastes (un tip de pește ce trăiește mai ales în adâncuri stâncoase), vită la grătar cu budincă de Yorkshire, cotlete de oaie, purceluș de lapte la proșap, curcan umplut cu castane, feliuțe de friptură rece de vită cu sos de fructe, șuncă de Virginia, fasole Lima (cunoscută și ca fasolea de unt, datorită texturii sale), dovleac copt, țelină coaptă cu migdale, budincă din făină de mălai, cartofi dulci, pepene galben murat, pere în coniac, merișoare condimentate, plăcintă cu carne, dar și cu mere și cu cireș, tarte cu brânză, pere în jeleu de vin sau înghețată.

Una dintre cele mai citite cărți de bucate din veacul al XIX-lea, tipărită la New York,

Uneori, ca în timpul Marii Crize din 1929 – 1933, masa de Crăciun putea fi, pentru cei mai mulți, foarte săracă

Charles Francatelli

Pe masa regală de Crăciun, doar ce-i mai scump și mai bun...

Acum, carnea de vită începe să devină vedetă. Și alături de fleica bine rumenită și condimentată, mergea de minune un gen de supă din fructe confiate, care, din 1700 încoace, pentru că se făcea mai ales dintr-un singur fruct, a devenit cunoscută ca fiertură de prune. (O altă delicat-esă din același ingredient – budinca de prune – s-a transformat în prăjitură tradițională de abia în perioada reginei Victoria, 1837 – 1901).

Conform unei rețete de pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, pentru a face o gustoasă supă de prune de Crăciun ai fi avut nevoie de un picior de vită și o felie bună de carne de oaie, pe care le lăsați să fiarbă cu puțină apă la foc potrivit. Când erau aproape gata, se adăugau bucățele de pâine, câteva prune și diverse mirodenii. După încă o oră de fiert, se mai puna o mână de stafide și de coacăze. Când carnea părea bine pătrunsă și zeama groasă, se asezona totul cu scorțișoară, cuișoare, nucșoară, ghimbir și sare. După gust, un strop sau mai mult de zahăr și câțiva stropi de zeamă de lămâie dădeau savoarea finală.

Până atunci, aproape tot englezul se delecta cu tradiționalele plăcințele ale Crăciunului, făcute din carne tocată (în special de oaie) sau organe și condimente. Le-a degustat și a rămas impresionat de gustul special și călătorul francez Maximilien Misson (cca 1650 – 1722), obligat să se refugieze peste Canal, odată cu revocarea Edictului de la Nantes și revenirea la persecuția hughenotilor (1685). Cu cât formele lor erau mai aparte (steluțe, flori, lacrimi, inimi...), cu atât gazdele erau mai bogate!

O carte de bucate din a doua jumătate a veacului al XVII-lea oferă și rețeta considerată perfectă a acestor plăcințele. Bucătarul avea nevoie de: o limbă de vacă

mărișoară; circa un kilogram de măruntaie proaspete și de cea mai bună calitate (în special, rinichi); cam tot un kilogram de coacăze; cam 200 gr. de stafide fin tocate; șase dintre cele mai mari mere Renet, bine pasate; 100 gr. de curmale mărunțite; tot atâtea de coajă de lămâie și de portocală; două nucșoare întregi; câteva măceșe; un praf de scorțișoară și de cuișoare. Printre secrete: o uscare prealabilă a tuturor condimentelor și o atentă pisare a lor; limba trebuia tăiată cât mai bine și fin posibil; la final, plăcinta trebuia tăiată în bucăți mici, dar nu foarte, atât cât să intre bine în gură...

Pentru unul dintre cei mai cunoscuți bucătari englezi, Robert May (1588 – după 1664), instruit și în tainele culinare franceze, reprezenta o adevărată artă cum să combini și să așezi felurile, în ordinea lor firească, pe masa de Crăciun. Meniul de deschidere conținea: „Stridii; câteva bucăți de brânzeturi; supă de oase de oaie; supă de clapon; friptură de vită cu sos; potârniche fiartă; plăcințele cu carne; friptură de oaie cu sos de hamsii; un dulce pe bază de pâine; lebadă friptă; plăcintă cu vânat; purceluș umplut cu budincă; plăcintă cu carne; fleică de vânat la grătar; curcan cu cuișoare; carne de pasăre în aluat pufos; două găște, respectiv doi claponi măricei, atât la grătar, cât și prăjiți; cremă de ouă” (*The Accomplish Cook*; Bucătarul desăvârșit, ediție 1685). Și festinul nu era nici pe departe încheiat. May recomanda încă un al doilea meniu, ce cuprindea alte 20 de feluri, de astă dată, mai multe fructe (portocale și lămâi) și alte tipuri de carne (miel, iepure, fazan, șuncă de Westfalia, cârnați de Bologna, sturion).

Se aduce curcanul la masă

Clio anunță

UN DIALOG NECESAR

La 26 septembrie anul acesta, Ambasada Federației Ruse în România, Reprezentanța Agenției Rossotrudnicestvo în România Centrul Rus de Știință și Cultură, cu sprijinul Centrului de Studii Ruse și Sovietice „Florin Constantiniu”, au organizat Masa rotundă științifică internațională „Deschiderea celui de-al doilea front în timpul celui de Al Doilea Război Mondial: premise, tratative, importanță”.

Cuvintele de deschidere au fost rostit de Igor Iniușkin, ministru-consilier al Ambasadei Federației Ruse, și prof. univ. dr. Mihail E. Ionescu, directorul Institutului de Studii Politice de Apărare și istorie Militară (I.S.P.A.I.M.). Au prezentat comunicări: general-maior Vladimir Zolotariov, Președintele Asociației istoricilor celui de Al Doilea Război Mondial și Nikolai Ilievski, cercetător principal la Centrul de Cercetare (pentru probleme fundamentale militare și istorice) al Universității Militare din cadrul Ministerului Apărării al Federației Ruse, respectiv Constantin Corneanu, președintele Consiliului-Director al Asociației Europene de Studii Geopolitice și Strategice „Gheorghe I. Brătianu”, și Șerban Cioculescu, cercetător în cadrul I.S.P.A.I.M.

Istoricii militari ruși au reafirmat convingerea lor că Aliații occidentali au amânat cu bună știință deschiderea celui de al doilea front, pentru ca U.R.S.S. să își macine forțele în lupta cu nazismul. Indiscutabil, se poate polemiza dacă se putea deschide sau nu mai devreme al doilea front în Europa. Interesant este faptul că istoricii militari ruși ignoră specificul democrațiilor occidentale și al alianței americano-britanice, chiar și în condiții de război, care nu funcționa după principiile regimului stalinist, în care un singur om concentra discreționar puterea și putea trimite la moarte, pe front, milioane de ruși fără să se teamă de vreun cost politic. În același timp însă, atunci când avertizează fostele state comuniste, acum membre ale NATO, să nu se bazeze prea mult pe protecția pe care le-o poate acorda Alianța, Moscova aduce în discuție tocmai faptul că în cazul unui potențial război, mecanismul democratic de luare a deciziilor se dovedește foarte greu și până

când s-ar activa Articolul 5, cine știe până unde ar putea ajunge tancurile atacatorului...

Cu acel prilej a fost vernisată Expoziția de fotografii „Întâlnire pe Elba”. Îi mulțumim doamnei Natalia Mujennikova, directoarea Centrului Rus de Știință și Cultură, pentru posibilitatea de a ilustra această semnare și planșele acestui număr cu fotografii din cadrul expoziției.

La 31 octombrie, la Muzeul Național de Istorie a României Ambasada Federației Ruse în România, Reprezentanța Agenției Rossotrudnicestvo în România Centrul Rus de Știință și Cultură împreună cu Muzeul Național de Istorie a României și Centrul de Studii Ruse și Sovietice „Florin Constantiniu” au organizat Simpozionul Științific internațional „Centenarul revoluției ruse”. Au rostit cuvinte de deschidere: prof.univ.dr. Ernest Oberländer-Târnoaveanu, directorul Muzeului Național de Istorie a României, Excelența Sa, domnul Valeri Kuzmin, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Federației Ruse în România, doamna Natalia Mujennikova și domnul Vasile Buga, din partea Centrului de Studii Ruse și Sovietice „Florin Constantiniu”.

Au prezentat comunicări: Oxana Morozan, director al Arhivei Centrale de Stat pentru documente fono-foto-cinematografice din Sankt-Petersburg, dr. Antonina Șarova, conferențiar, conducător al progra-

mului de învățământ „Istoria”, Școala superioară de economie, prof. univ. dr. Ioan Scurtu, prof. univ. dr. Radu Ștefan Vergatti, prof. univ. dr. habil. Sorin Liviu Damean, decan, Facultatea de Științe Sociale, Universitatea din Craiova, și dr. Alexandru Mamina, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. ■

25 aprilie, pe malul Elbei
(autor: RIA Novosti, sursa: Sputnik)

Mount Vernon,
reședința primului președinte american
George Washington

American System of Cookery (Sistemul bucătăriei americane, autor T.J. Crowen, 1847), descria imaginea perfectă a mesei de Crăciun. În centru, trona un aranjament din crengi de brad. La loc de cinste trebuia să stea și un curcan foarte bine... crescut. Pe o parte a mesei – o bucată generoasă de șuncă de porc fiartă, iar pe cealaltă – pui *fricassée* sau porc prăjit. Curcanul trebuia servit cu piure de cartofi și de ridichi, ceapă sau țelină fiartă, generos îmbibată în sos de mere. Lângă șuncă se impunea să fie prezente boluri cu cartofi prăjiți și cu murături. Nu puteau lipsi nici ulcioarele mari de cidru dulce, poziționate față în față, în două colțuri de masă; dar nici plăcinta cu stridii. Pentru desert, două platouri mărișoare cu plăcinte, dar și înghețată, jeleu și diverse feluri de dulceturi, fructe și alune. Ca băuturi, pe lângă cidru, siropul de fructe și cel puțin două sortimente de vinuri erau recomandate.

La rândul lor, rezidenții Casei Albe au încercat să își impună propriile meniuri de sărbătoare. Rotofeul Grover Cleveland (1837 – 1908), cel de-al 22-lea, respectiv al 24-lea

președinte american, și-a tratat invitații la Crăciunul din 1887 cu un meniu atent elaborat. După un mic dejun pe bază de... portocale, orez fiert și macrou sărat, la cină s-au servit: stridii, supă de oase, pește fiert, găscă la grătar, cartofi, rădăcină de pătrunjel și napi cu sos de mere, orez fiert, salată de homar, friptură de rață, budincă de prune, înghețată de vanilie, migdale sărate și multă cafea. Dar cel mai tare a impresionat budinca de prune, o adevărată provocare culinară, realizată din minimum 16 ingrediente, necesitând 12 etape de pregătire și patru ore de fierbere!

Nu s-a uitat de sărbătoare nici în timpurile dificile, chiar dacă atunci s-au folosit mai puține ingrediente. În 1941, meniul lui Franklin Delano Roosevelt a fost astfel creat, încât să reflecte și sacrificiile de război la care era supusă țara. Alături de un invitat de onoare, Winston Churchill, s-au mâncat o supă clară, pâine prăjită, curcan cu sos și fasole, dar și nelipsita budincă de prune.

Chiar dacă războiul se încheiase, în 1947, Harry Truman a comandat un meniu de Crăciun fără pâine, rulouri sau unt, pentru a fi la unison cu programul de păstrare a alimentelor (lansat în acel an, la 5 octombrie, printr-un discurs televizat, și care prevedea renunțarea la consumul cărnii, în general, pentru fiecare zi de marți și, respectiv a cărnii de pui și de ouă, în fiecare joi, dar și încercarea de a reduce consumul de pâine cu măcar o felie pe zi). El s-a bazat pe supă de roșii, feliuțe de țelină, măsline asortate, friptură de curcan cu sos de mere, jeleu de merișoare și piure de cartofi, asparagus, arhicunoscuta budincă de prune, salată de fructe și, din nou, multă-multă cafea.

Gusturi și gusturi, rețete care sfidează trecerea anilor – dar, poate, un singur numitor comun: abundența! ■

**Radio
România
București fm [98,3 FM]**

*25 aprilie 1945, în apropierea orașului Torgau, pe Elba
trupele Frontului 1 Ucrainean fac joncțiunea cu
unitățile Armatei 1 a S.U.A; sora medicală Liubov Kazicenکو,
din armata sovietică, oferă flori soldatului american Carl Robinson.
Autor: Gheorghi Homzor; sursa: Sputnik*

*25 aprilie 1945: soldați americani și sovietici.
Autor: Gheorghi Homzor; sursa: Sputnik*

ALBUM ISTORIC

Întâlnirea dintre Corpul de Cavalerie de Gardă, comandat de general-locotenent Nikolai Oslikovski, și elemente ale Armatei 3 S.U.A., la Torgau, Germania, la 4 mai 1945.

Autor: Piotr Bernștein; sursa: Sputnik

Ofițerii sovietici și americani la Torgau; în centru: comandantul Corpului de Cavalerie de Gardă, general-locotenent Nikolai Oslikovski, și generalul-maior Gill, comandantul Corpului de Armata 13 al S.U.A.

Autor: Piotr Bernștein; sursa: Sputnik

Parada învingătorilor, pe malul Elbei, 25 aprilie 1945.

Autor: Piotr Bernştein; sursa: Sputnik

*Generalul-maior Gleb Baklanov îl salută pe
şeful Statului Major al Armatei I a S.U.A., generalul-maior Keane,
în timpul întâlnirii dintre forţele aliate pe râul Elba, 25 aprilie 1945.*

Autor: Anatoli Egorov, sursa: Sputnik

*Trupele Frontului 1 Ucrainean, sub comanda
generalului-maior Rusakov, și trupele Armatei I a S.U.A.,
comandate de generalul Emil F. Reinhardt,
defilează pe străzile orașului Torgau, 25 aprilie 1945.
Autor: Ivan Șaghin; sursa: Sputnik*

*Cazacii sovietici și soldații armatei britanice
se întâlnesc la 26 aprilie 1945.
Autor: Arkadi Șaihet; sursa: Sputnik*

a Statelor Unite, iar apoi în rezerva acestui corp.

Am intrat în Serviciul Diplomatic American în 1966, servind inițial ca arabist în Liban și Arabia Saudită. Când, urmare a Războiului din iunie 1967, o serie de țări ale Ligii Arabe au rupt

relațiile diplomatice cu Statele Unite, n-au mai rămas multe posturi pentru diplomații tineri. În dosarul meu scria că știam limba germană și am fost trimis la Viena, în echipa de sprijin pentru tratativele SALT I, evocate în glumă drept „sarea (în engleză *salt* înseamnă sare) care nu

și-a pierdut gustul“. Astfel mi-am reînceput cariera în calitate de luptător în Războiul Rece. De la Viena am fost rechemat la Washington pentru un curs de limbă greacă, urmând să ocup un post în diplomația publică și să coordonez secția politică a Ambasadei S.U.A. din Nicosia, în Cipru.

10.09.1983

PLAN DE MĂSURI ÎN D.U.I. [DOSAR DE URMĂRIRE INFORMATIVĂ] „LASCU“ DUS ASUPRA DIPLOMATULUI AMERICAN LATHAM ERNEST HARGREAVES

In ziua de 09.09.1983 s-a prezentat la post, la Secția Culturală a Ambasadei S.U.A. din București, diplomatul american LATHAM ERNEST HARGREAVES [numele culese cu verzele erau scrise de mână de ofițerul care semna documentul, după dactilografierea acestuia] [...]

Din informațiile pe care le deținem din urmărirea sa informativ-operativă pe perioada cât a fost în țara noastră în anul 1979, cât și în baza experienței dobândite din urmărirea atașărilor culturale care i-au precedat la post, rezultă că LATHAM ERNEST este suspect a fi cadru al CIA, cu sarcini de culegere de informații din domeniul social-politic și militar.

Având în vedere cele de mai sus și în scopul prevenirii scurgerii de informații, cât și a documentării și demascării activității de spionaj desfășurată de diplomat împotriva țării noastre, propun să se aprobe următoarele măsuri informativ-operative:

[Da – rezoluție pe document] 1) Dirijarea cu sarcini diversificate pe lângă diplomat a informatoarei „RODICA“, care lucrează în mod nemijlocit cu diplomatul în realizarea sarcinilor oficiale de serviciu [...]

[Da] 2) Urmărirea cu prioritate a contactelor pe care diplomatul le realizează la instituțiile de învățământ și cultură din Capitală. Vom avea în vedere contactele suspecte

realizate de diplomat cu cetățenii români deținători de secrete sau care au beneficiat de burse în S.U.A. Vor fi folosite în acest sens sursele „MITU“ și „CEZAR“ [...]

4) Folosirea mijloacelor de securitate pentru surprinderea diplomatului în sistemul de legătură impersonală cu agentura din rândul cetățenilor români [...]

[Nu] 5) Prin intermediul informatorilor „RICĂ“ și „BINDEA“ voi procura mijloacele cheilor (sic!) de la reședința lui „LASCU“ și de la automobilul său, în vederea pătrunderii secrete în reședință, pentru studierea posibilităților de introducere de mijloace T.O. [ascultare, fotografiere, înregistrare video]

[Da] 6) Cunoașterea și controlarea cu mijloace de securitate a discuțiilor pe care diplomatul le poartă în localurile publice din București și provincie cu cetățeni români suspecti de trădare [...]

9) Voi iniția acțiuni de dezinformare și influențare a diplomatului prin intermediul surselor „GRUIA“ și „MITU“, în colaborare cu Serviciul „D“ (*Magazin istoric*, nr. 11–12/2012, 1/2013).

(*Dosarul de Securitate al unui diplomat american:*

Ernest H. Latham jr., 1979 – 1987, ediție alcătuită de Vadim Guzun, Editura Militară, 2017)

*Diplomatul american
într-o fotografie realizată de filaj*

DOSARUL DE LA SECURITATE AL UNUI ATAȘAT CULTURAL AMERICAN

ERNEST H. LATHAM Jr.

Conducerea României a hotărât, după lungi dezbateri și deliberări, să pună la dispoziția publicului dosarele poliției secrete, disprețuita și temuta Securitate. Am fost încântat să aflu că mă aflam printre cei care au dreptul să-și vadă dosarul și, cu o întârziere de două decenii, am ajuns să-mi satisfac curiozitatea de a ști care erau intențiile prezenței fantomatice a acestei instituții în viața

mea, ce gândeau reprezentanții ei despre mine și activitățile mele. Cum scria poetul scoțian Robert Burns în poemul dedicat Păduchelui: „Oh, de-am avea acea putere rară/ Să ne vedem cum ne văd unii din afară!“ Iată că aveam ocazia, rară în viață, să mă văd și să aflu dintr-un text necenzurat, neprescurtat, ce aveau de spus despre mine, urmărindu-mă cu toată atenția, niște oameni presupus inteligenți.

Când, după o lungă așteptare, mi s-a spus că dosarul îmi stă la dispoziție, m-am grăbit să ajung la sediul C.N.S.A.S., am plătit modesta taxă și abia așteptam să găsesc răspunsul la multe întrebări pe care mi le puneam demult. Nu m-am așteptat însă la dimensiunea elefantină a dosarului meu, pe care urma să-l parcurg în căutarea unor răspunsuri. Erau în total cinci volume, circa 2.500 de documente, unele scrise pe ambele fețe ale hârtiei, însumând peste 3.000 de pagini. Aveam, desigur,

nevoie de timp și efort aplicat, pentru a ajunge la o imagine coerentă a întregului, dintr-o asemenea masă de rapoarte de tot felul, iar eu am tot amânat să fac acest efort.

România a jucat un mic rol pentru mine când eram foarte tânăr. Am fost un filatelist pasionat și cred că aveam în colecție și timbre românești. Sunt sigur că știam să găsesc România pe hartă. Altfel, aveam o imagine a României drept una dintre țările Europei Centrale și de Est, aflate sub dominația Uniunii So-

vietice și cunoscute, colectiv, drept sateliți sovietici; unul dintre statele supuse tiraniei comuniste, unite prin Pactul de la Varșovia, prin ambițiile economice ale C.A.E.R. și o rigidă ostilitate față de democrațiile apusene, de libertățile reprezentate de acestea în concepția blocului sovietic. Aceasta era impresia mea generală, întărită de blocada Berlinului, de revoluția ungară din 1956 și, nu mai puțin, de cei patru ani pe care i-am petrecut în uniformă, ca ofițer de marină în Garda de Coastă

cu o economie autarhică. Totuși, în anii 1980, România a avut soarta nefecurită să devină o asemenea țară - în alte privințe binecuvântată. Amenințată de datorii internaționale presante și dirijată spre autarhie, țara, sub conducerea Ceaușescuștilor, a fost supusă unui proiect nebunesc: importuri minime de bunuri, exporturi masive a tot ce se putea vinde. Când soseam noi în România, această politică aberantă dislocase aproape cu totul economia națională și înșenunchease publicul consumator. Cei care au trăit acel coșmar economic nu vor uita niciodată raționalizarea, lungile cozi cu cetățeni răbdători și înfometați, așteptând alimentele de bază, care deseori se terminau până să le vină lor rândul. Criza energiei se manifesta în cozile interminabile de mașini la benzinării. Apartamentele și clădirile publice rămăneau în mare parte fără încălzire. Mi-aduc aminte un concert la Ateneul Român, iarna, cu interpreții din orchestră purtând mănuși cu degetele tăiate. Străzile întunecoase făceau condusul mașinii noaptea un pericol. Gazele funcționau mai rău decât electricitatea. Ambasada a dotat locuințele noastre cu tot felul de radiatoare și cuptoare cu microunde. Îmi vine în minte scara când pregăteam o masă și am rămas fără gaze cu o jumătate de oră înainte de

În acei ani, aproape pentru orice se stătea la coadă

sosirea oaspeților, efortul meu să inventez o cină pentru 12 persoane, care să se poată pregăti în cuptorul cu microunde!

Sigur că situația noastră diplomatică privilegiată ne permitea să apelăm la magazinele militare ale forțelor armate americane din Germania. O dată la două luni ateriza la Otopeni o aeronavă U.S. Air Force C-54, cu alimente americane: carne, fructe și legume proaspete. România era considerată în categoria „posturi de dificultate sporită”, aveam alocații suplimentare și concedii prelungite în afara țării. Numirea la post era de scurtă durată, doi ani, dar și așa nu se găseau cu ușurință amatori să vină aici. Destui găseau motive să ceară părăsirea postului înainte de termen. Un secretar american a sosit vineri seara, după orele de lucru, a cercetat în jur peste weekend și luni dimineața s-a prezentat cu un mesaj scris către Washington, să-i fie redusă șederea.

Mie nu mi-a trecut niciodată prin minte să-mi scurtez

șederea în România, din mai multe motive. Primul este probabil faptul că România se potrivea direcției mele profesionale, legate, direct și indirect, de rivalitatea dintre Occident și lumea comunistă. Anii petrecuți ca ofițer al marinei militare cu două decenii în-

ainte, urmați de 18 ani în rezervă, apoi activitatea în diplomatie se petrecuseră sub impactul comunismului sovietic. Acum mă aflu direct în burta bestiei. Eram convins, ori voisem să mă conving, că ceea ce făceam avea semnificație; că, făcând lucrurile judicioase, pot influența evenimente și viața oamenilor, o răsplată rară în birocrăția vastă a guvernului Statelor Unite. Dacă era o fărâma de adevăr în asta sau doar iluzie, se cuvine ca alții să se pronunțe. Mai era și plăcerea de a înșela vigilența Securității, care făcea efortul de a minimiza orice influență americană, de fapt orice contact al românilor cu americanii. De aceea nu numai că nu m-am gândit să-mi reduc șederea în România, dar, la sfârșitul celor doi ani, am cerut prelungirea pentru un al treilea an, apoi, lucru nemaiauzit, și pentru al patrulea an. Mai târziu, când am încercat să obțin un avantaj din aceasta, mi s-a spus: „Poate nu înțelegi, dr. Latham, cum se vede situația la Washington: trei ani, erou - patru ani, nebun.”

(Va urma)

La Nicosia s-a născut, cu adevărat, interesul meu pentru România. Aflându-mă în holul Ambasadei, pe la mijlocul anilor 1970, am ridicat întâmplător de pe masă o revistă în care era un articol ilustrat despre bisericiile din Bucovina. Subiectul mi s-a părut fascinant. Eu am crescut într-un orașel cunoscut pentru industria textilă, pe râul Merrimack, în Massachusetts, o localitate cu mulți imigranți greci și trei biserici ortodoxe, iar acum locuim în Cipru. Eram, așadar, familiarizat cu tradiția ortodoxă a frescelor din interiorul bisericilor. Dar aici descopeream picturi bisericești exterioare, mai naive în execuție și tematic mai dramatice, de exemplu Judecata de Apoi, cu sufletele urcând spre cer și altele aruncate în iad cu furcile. Ori scene de bătălie sub zidurile Constantinopolului. Am hotărât pe loc să vizitez personal, într-o zi, aceste minunate biserici, o întreprindere puțin probabilă pentru un diplomat american în toiul Războiului Rece.

In 1977, conform cu noua mea identitate de luptător în Războiul Rece, am fost numit în Guvernul Militar American din Sectorul American al Berlinului. Un an după aceea am cunoscut aici o profesoară americană, care mi-a devenit soție în vara anului 1979. Ea locuia în Europa de mai mulți ani, iar

Cu fiica alături, la o masă la ambasador

eu călătorisem în cele mai multe țări europene. Voiam să ne petrecem luna de miere în Europa, dar într-un loc în care nu mai fusese niciunul dintre noi: ne rămânea de ales între două țări, Albania și România. Albania lui Enver Hoxha ieșea din discuție pentru un diplomat american, chiar și dacă am fi obținut viza, ceea ce oricum nu era plauzibil. Ne rămânea România și în anul acela, în octombrie, luam avionul din aeroportul Schoenefeld, Berlinul de Est, spre aeroportul Otopeni din București. Momentul central al următoarelor două săptămâni a fost zborul la Suceava, unde am închiriat o mașină și am vizitat mănăstirile pictate, moment pe care-l așteptasem de atâta timp. Am fost cu totul captivat de vitalitatea coloristică și minuția desenului, o impresie profundă, care nu s-a estompat nici după numeroasele mele vizite ulterioare în zonă. Aceste mănăstiri rămân printre puținele lucruri în viață care mi-au depășit cu adevărat așteptările.

De la Berlin am fost rechemat la Washington, în funcția de asistent special al

directorului USIA (Agenția de Informații a Statelor Unite), până în toamna anului 1982, când a rămas vacant, pe neașteptate, postul de atașat cultural la ambasada noastră din București. Am fost întrebat dacă accept ca numele meu să fie propus pentru

acest post. Am răspuns pe loc pozitiv și curând am început cursul de limba română. Soția mea n-a împărtășit entuziasmul meu românesc și, înainte de plecarea programată în vara anului 1983, a intentat proces de divorț. Ceea ce a pus guvernul american într-o situație dificilă; din motive lesne de înțeles, politica era să nu fie trimiși diplomați necăsătoriți în țările comuniste. Poate din cauză că postul rămăsese neocupat de multă vreme, poate din cauză că se investise considerabil în pregătirea mea, poate din cauză că urma să merg la post împreună cu fetița mea de trei ani, poate și ca urmare a faptului că era greu să găsești pe loc un diplomat dispus să plece în România – ori din toate aceste motive laolaltă – în cazul meu s-a făcut o excepție. Astfel că, spre sfârșitul verii anului 1983, porneam spre București, cu fiica mea Charlotte.

Puțini cititori ai acestor rânduri nu știu care erau condițiile în România anilor 1980. Nu există țară în lume care să poată fi total independentă, să funcționeze

Mihail Gheorghiu-Bujor...

ria la Brest-Litovsk, armatele rusești s-au transformat în bande anarhice lipsite de conducători care, găsind în Basarabia primul lor refugiu, s-au dedat la jafuri și devastări. Ele s-au dovedit nu doar incapabile să mențină frontul, în condițiile reorientării armatelor germane și austro-ungare disponibilizate de pe frontul rusec către frontul român, și să organizeze demobilizarea pentru retragere, dar au și afectat grav aprovizionarea curentă a trupelor române. În aceste circumstanțe, Sfatul Țării al Republicii Democratice Moldovenești a solicitat guvernului român de la Iași un ajutor militar de urgență. În acest context s-au produs și primele ciocniri între armatele române și cele ruse.

La 1/14 decembrie 1917, în mica localitate basarabeană Leova, situată pe malul stâng al Prutului, bande înarmate rusești au atacat garda militară românească ce asigura paza depozitului de cereale, ucigându-l pe comandantul acesteia. Incidentul a provocat intervenția unui detașament al armatei române, care a ocupat localitatea și i-a pedepsit pe cei vinovați, ceea ce va provoca reacția autorităților bolșevice de la Petrograd. Drept urmare, pe tema acțiunilor anarhice ale soldaților ruși și a măsurilor de autoapă-

rare românești, în a doua jumătate a lunii decembrie 1917 și la începutul anului 1918 se va ajunge la un schimb de note diplomatice dure între Troțki și Legația României.

În ultima zi a anului 1917, Troțki adresa o scrisoare guvernului rus prin care solicita arestarea personalului Legației și Misiunii Militare Române din Petrograd. În aceeași zi de 31 decembrie 1917, în numele guvernului Comisarilor Poporului, V.I. Lenin semna ordi-

**Cristian Racovski,
un simbol
al convergenței
intereselor
germane și ruse
în România**

nul de arestare (*Magazin istoric*, nr. 8 - 9/2012). La 13 ianuarie 1918 stil vechi (26 ianuarie stil nou), Consiliul Comisarilor Poporului hotărâ rupea relațiilor diplomatice cu România, expulzarea personalului Legației României, confiscarea tezaurului României depus la Moscova. Cărând, trupele române vor fi angrenate în bătălii dure pentru eliberarea unor localități ocupate de trupele bolșevice, precum Bender, Ismail, Chilia și Vâlcov, în ianuarie 1918, sau

... și Cristian Racovski

Hotin, în ianuarie 1919. Astfel, între România și Rusia Sovietică se instaurase *de facto*, chiar dacă nu fusese și declarată ca atare - *de jure* -, starea de război.

În general, unitățile Armatei Române s-au dovedit imune la propaganda bolșevică, disprețuind anarhia și părăsirea frontului de către trupele ruse ori pactizarea cu armatele germane. Mai mult decât atât, în contextul creat, pe de o parte, de semnarea de către România, la 18 martie 1918, a preliminarilor păcii de la Buftea iar, pe de altă parte, de declanșarea la 25 mai același an a rebeliunii corpului de armată cehoslovac din Rusia împotriva puterii sovietice, Corpul Voluntarilor Români,

Iași, joi 7/29 decembrie 1917.

[...] Zilele ce trăiesc acum sunt mai grele decât cele pe care le poate îndura un om. Din pricina Rusiei, să vezi cum se apropie prăpădul treptat, să-ți încordezi toți nervii, fiecă fărâma de nădejde, de încredere și de vitejie și să fii nevoit să vezi cum toate sunt în zadar și că cea mai mică scânteie de lumină care strălucește, o clipă, se stinge fără înduplecare. Să fii gata la orice jertfă, să te simți sigur de poporul și de armata ta, de vitejia și de curajul lor și să știi că din pricina unui aliat trădător, care a înnebunit între zidurile tale, nu numai că nu-ți mai e dat să rămâi credincios cauzei pentru care lupți, dar trebuie să vezi cum se prăpădește încetul cu încetul tot ce-a mai rămas din țara ta, sub năvala unor gloate sălbatice, care după ce-au mâncat tot ce se afla în țară, încep acum să distrugă și casele pentru că n-a mai rămas nimic pe care să poată pune mâna.

(Maria, Regina României, Povestea vieții mele, Ed. I, Editura „Adevărul“)

Am văzut în episodul anterior cum au încercat bolșevicii fără să reușească să exporte revoluția exact în țara care îi adusese la putere, Germania.

Să urmărim în continuare tentativele pe care le-au făcut pentru instaurarea bolșevismului în România.

DE LA SCENARIUL „DECOJIRII PORTOCALEI” LA EXPORTUL REVOLUȚIEI BOLȘEVICE

ADRIAN POP

Aflată în vecinătatea imediată a Rusiei bolșevizate, România nu putea fi ocolită de tentativa de export de revoluție. În cazul său, în intervalul 1917 – 1919, aceasta a trecut prin trei etape distincte, caracterizate prin niveluri crescânde de duritate și complexitate. Într-o primă etapă, derulată din primăvara până în toamna anului 1917, s-a produs contactul societății românești, în forme și pe canale diverse, cu ideile bolșevice. În a doua etapă, inaugurată de revoluția bolșevică din octombrie 1917 și încheiată prin desăvârșirea statului național unitar român la 1 Decembrie 1918, statul român s-a confruntat direct cu structurile statale sovietice. În cea de a treia etapă, din decembrie 1918 și până în decembrie 1919, tentativa de bolșevizare a României a căpătat țeluri mai clar exprimate, care în esență urmăreau dezagregarea României Mari, în condițiile noi generate pe plan intern de definirea mai clară a poziției unor lideri socialiști și social-democrați români și, pe plan extern, de multiplicarea centrelor și grupurilor bolșevice din afara țării (Moscova, Odessa, Harkov, Poltava, Budapesta, Sofia, Viena și Berlin), cu acțiune convergentă asupra României, proliferarea partidelor comuniste prin sciziunea formațiunilor politice socialiste și social-democrate și crearea centrului unic de comandă al mișcării comuniste reprezentat de Komintern.

Sursele de penetrare a bolșevismului în România au fost trupele rusești ce acționau pe frontul din Moldova, foștii prizonieri români din Rusia care s-au reîntors în România și, într-o mai mică măsură, soldații germani. Dintre toate acestea, cea mai importantă sursă rămân soldații ruși bolșevizați cantonați în Moldova. Prin intermediul acestora au fost stabilite contacte cu socialiștii români, îndeosebi cu cei din Iași și din împrejurimile acestuia, ce aveau să fie monitorizate scrupulos și consemnate într-un raport al Siguranței Generale din aprilie 1917. Tot prin mijlocirea lor au fost răspândite o serie de manifeste care incitau populația la revoltă împo-

triva ordinii de stat „burgheze” și a formei de guvernământ monarhice – precum cele din iunie, iulie și decembrie 1917.

Prin intervenția lor directă au fost eliberați, în contextul manifestației prilejuite de sărbătoarea internațională a muncii, la 1 mai 1917 stil nou (18 aprilie, stil vechi), doi fruntași socialiști – Cristian Racovski și Mihail Gheor-

ghiu-Bujor, ce aveau să joace roluri cruciale în perioada imediat următoare în tentativa de sovietizare a României. Și tot trupele rusești din Moldova, în contextul creat de înrăutățirea semnificativă a relațiilor dintre autoritățile române și cele sovietice în perioada decembrie 1917 – ianuarie 1918, se vor transforma în instrumente directe ale implementării scenariului bolșevizării României, conturat în liniile sale esențiale încă înainte de preluarea puterii politice în Rusia de către Soviete.

În fapt, după revoluția din octombrie 1917 și, mai ales, după inițierea, la 20 noiembrie/3 decembrie 1917, a tratatelor preliminare de pace între Rusia, Germania și Austro-Unga-

Soldați ruși se grăbesc să se întoarcă acasă de pe front

crat (P.S.D.) spre a masca activitatea bolșevică pe teritoriul Moldovei, înființarea unor tipografii clandestine, recrutarea de noi adepți, răspândirea materialelor de propagandă bolșevică și organizarea unor reuniuni conspirative, precum cea de la Ungheni-Ruși, în vederea coordonării întregii activități bolșevice pe teritoriul Moldovei.

Un alt obiectiv major al centrului revoluționar din Odessa îl constituia corelarea acțiunilor sale cu acțiunile

O puzderie de organizații create pentru propaganda bolșevică în România

antiromânești ale Moscovei, promovate și coordonate de așa-numitul Rumcerod („Comitetul Executiv al Sovietelor de pe Frontul Român, din Flota Mării Negre și din Regiunea Odessa”), organism politico-militar creat de soviete în 1917 în vederea bolșevizării României. Subordonat „Înaltului Colegiu pentru Lupta Împotriva Contrarevoluției de la Sud”, organism cu atribuții guvernamentale, ce reprezenta guvernul central în întreg sudul Rusiei și în a cărei conducere figurau și doi reprezentanți ai grupului de la Odessa (inclusiv Bujor), Rumcerodul avea, la rândul său, în subordine, mai multe structuri.

În contextul creat de revoluția bolșevică, la 28 noiembrie 1917 Racovski adresa o scrisoare guvernului rus prin care-i solicita sprijin în încercarea de sovietizare a României. Deși la începutul scrisorii se prezenta ca vorbind în numele „socialiștilor democrați români”, ulterior, în cuprinsul scrisorii, Racovski se erija în purtător de cuvânt al poporului român, care „în-

credințază, de asemenea, soarta sa guvernului socialist al Rusiei”.

În decembrie 1917 – ianuarie 1918, liderii grupului român bolșevic de la Odessa s-au deplasat la Petrograd. În discuțiile dintre Racovski și Lenin din 5/18 ianuarie 1918, evoluția situației din Basarabia a ocupat un loc central. În urma acestei călătorii, grupul român bolșevic de la Odessa a primit încuviințarea Moscovei de a se organiza și militar. Au fost înființate două batalioane „revoluționare”, iar Secția sa Militară a fost transformată și rebotezată Comitetul Militar-Revoluționar Român. Batalioanele grupului s-au alăturat trupelor rusești revoluționare ce acționau pe linia Dunării, la Sulina, Chilia, Vâlcov și Ismail, precum și în interiorul Basarabiei, la Bender. Ulterior, după Pacea de la Brest-Litovsk, majoritatea membrilor săi s-a încadrat în noile formațiuni militare ale Armatei Roșii, participând la războiul civil, în localități precum Razdelnaia, Tiraspol, Kiev, Kerson, Nikolaev, Poltava, Taurida-Crimeea, Harkov, Novorossiisk, precum și în regiunile Donului, Cauzului și Moscovei. Cu același prilej, Lenin a discutat cu Bujor planul arestării și asasinării

regelui Ferdinand (*Magazin istoric*, nr. 10 – 11/1993).

Autoritățile de la Petrograd considerau posibilă victoria revoluției comuniste în România, așa cum o atestă redactarea unui proiect de decret, anexat la Protocolul din 18 ianuarie 1918 stil vechi, care saluta „primul Guvern Socialist Româno-Basarabean al Sovietelor” (fiind lăsat un spațiu necompletat pentru componența sa nominală) și punea la dispoziția acestuia „întreg fondul de aur existent și toate bunurile fostului guvern regal român, aflate pe teritoriul Republicii Ruse a Sovietelor”, în deplin acord cu hotărârea Consiliului Comisariilor Poporului din 13 ianuarie 1918 stil vechi (*Magazin istoric*, nr. 8/2011, 2/2012).

După crearea la Moscova, pe parcursul primei jumătăți a anului 1918, a noi structuri instituționale, precum Colegiul Suprem pentru problemele ruso-române și lupta împotriva contrarevoluției în Sudul Rusiei (cunoscut și sub denumirea de Înaltul Colegiu), Partidul Țărănesc Revoluționar Român, Grupul Român de pe lângă Partidul Comunist (bolșevic) din Rusia și publicațiile *Comunist* și *Scântea*, cele mai importante activități și acțiuni de sovietizare

Un grup de arestați după răscoala de inspirație bolșevică, din septembrie 1924

Revoluționari români pe străzile Odesei

format anterior la Kiev, a adresat în iulie 1918, de la Vladivostok, un Apel către „ofițerii, subofițerii și soldații români din Rusia” proveniți din Ardeal, Banat, Crișana, Bihor, Maramureș și Bucovina de a continua lupta împotriva Puterilor Centrale alături de Armata Cehoslovacă pentru eliberarea teritoriilor românești strămoșești. De asemenea, tot în vara lui 1918, Corpul Voluntarilor Români a adresat o scrisoare-apel către prizonierii români din Rusia, prin care îi îndemna să plece voluntari pe frontul francez pentru a lupta mai departe împotriva dușmanilor țării. Drept urmare, la 24 august 1918, se semna la Celiabinsk un Tratat de colaborare între Consiliul Național Român și Consiliul Național Cehoslovac, secția din Rusia, ce definea responsabilitățile celor două organisme privind modul de organizare și acțiune al Corpului Voluntarilor Români.

Au existat și cazuri izolate de dezertori din armata română ce vor fi folosiți, către mijlocul lunii februarie 1918, de bolșevicii din Odessa pentru constituirea unui batalion „revoluționar”.

Din unghiul de vedere al convergenței intereselor germane și ruse în România, este simptomatic faptul că unul dintre principalii lideri români social-democrați care au asigurat legătura la vârf dintre factorii politici interni și cei

externi în încercarea de sovietizare a României, medicul socialist Cristian Racovski, lider al P.S.D.R. până la intrarea României în Primul Război Mondial, a fost deopotrivă un agent al Berlinului și al Moscovei. Acest personaj,

Armata română a rămas imună la propaganda bolșevică

bulgar de origine (tatăl său dobândise proprietăți în Dobrogea), care organizase manifestații antirăzboinice pentru susținerea neutralității României, ce serveau intereselor Puterilor Centrale, se afla în 1917 la Iași în stare de arest la domiciliu, din cauza legăturilor sale cu serviciile secrete germane, ce erau de notorietate nu doar pentru autoritățile statului român, ci și pentru publicității vremii. După ce autoritățile rusești încercaseră fără succes să obțină elibera-

rea sa în schimbul unor concesiuni, trupele ruse cantonate la Iași l-au eliberat împreună cu un alt fruntaș socialist, Mihail Gheorghiu Bujor, la 18 aprilie/1 mai 1917, ajutându-l apoi să treacă ilegal frontiera de stat a României în Rusia. Acolo a promovat rapid în ierarhia sovietică de partid, ocupând diferite demnități și funcții, între care și pe cea de președinte al Consiliului Comisarilor Poporului din Ucraina, remarcându-se ca un constant promotor al unor acțiuni antiromânești. Racovski a militat pentru dezagregarea statului național unitar român, bolșevizarea României și integrarea sa într-o prezumtivă viitoare republică federativă comunistă balcanică.

Extrem de virulentă și penetrantă a fost propaganda bolșevică desfășurată prin intermediul ziarului *Lupta* în localitățile din sudul Basarabiei, situate aproape de granița ruso-română (Ismail), precum și în cele din Delta (Chilia și Sulina), unde Racovski înființase personal cluburi socialiste înainte de război și reușise să atragă de partea sa o bună parte din populația locală de origine rusă – lipovenii.

În iulie 1917, M.Gh. Bujor, în numele Comitetului de Acțiune Social-Democrat Român din Odessa, a întreprins o serie de demersuri pentru reînființarea secțiunii Iași a Partidului Social-Demo-

Voluntari ardeleni în tabăra de la Darnița, lângă Kiev, pregătiți să plece către frontul românesc

Tabloul lui Bartholomäus Strobel, Ospățul lui Irod și Decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul, expus la Muzeul Prado din

„BĂRBATUL CU TURBAN” DIN FAȚA ASCENSORULUI

ILEANA SCIPIONE

După o călătorie de zece zile în țara lui Cervantes, Editura „Casa Școalelor” îi publică lui Nicolae Iorga volumul *Câteva zile prin Spania*, care ar trebui să fie Biblia hispaniștilor români. La pagina 26, Iorga notează în trecere despre Muzeul Prado: „Într-unul din culoarele unde, în această imensă bogăție, sunt arătate uneori pânze de preț, găsesc un tablou reprezentând capul Sfântului Ioan Botezătorul adus unei calme Irodiade blonde și unui Irod bărbos și boldit sub turbanul cu surguciu, care-mi pare copiat după chipul lui Mihai Viteazul...”

Cu geniala-i intuiție, Iorga revine mai explicit asupra descoperirii, luând cuvântul, la Ședința Academiei Române din 17 iunie 1927. Parcă înciudat că „vestitul Muzeu Prado expune într-unul din cele mai părăsite și mai întunecoase culoare un larg și variat tablou de maestru necunoscut”, Iorga dă amănunte într-un text de nici o pagină: „Acestălalt tablou, care ar putea fi iscălit și de un mai mare pictor decât Francken, reprezintă pe Irodiada (sic) aducând capul lui Ioan Botezătorul sumbrului Irod”.

Pictura lui Frans Francken, Cresus arătându-și bogățiile lui Solon

a României, finanțate cu generozitate de bolșevici, se vor derula sub coordonarea și cu concursul lor.

După încheierea Primului Război Mondial, recursul la bolșevism a căpătat conotații noi, devenind – așa după cum subliniau documentele epocii – „cea din urmă armă de luptă a Germaniei învinse”. Berlinul, Budapesta și Sofia s-au raliat acțiunilor Moscovei, întreținând agenți plătiți pentru a provoca în România, mai

**Sfatul Țării
de la Chișinău
cere guvernului român
protecție contra
trupelor ruse
bolșevizate**

ales în rândurile muncitorimii și militarilor, agitații și tulburări, sperând că astfel vor genera un climat fertil dezagregării statului român recent reîntregit.

În 1919, presiunea bolșevică externă și internă asupra statului român s-a accentuat. Asupra României se acționa convergent din mai multe centre de putere comunistă din Rusia Sovietică, Ucraina și Republica Ungară a Sfaturilor, cărora li se adăugau capitalele Germaniei, Austriei și Bulgariei. La Moscova acționau Partidul Țărănesc Revoluționar Român, Grupul Român de pe lângă Partidul Comunist (bolșevic) din Rusia, Comitetul Revoluționar Comunist (alias Comitetul Comunist Român) și, prin fuziunea tuturor grupurilor de români bolșevizați din capitala Rusiei Sovietice, Grupul Comunist Român. La Odessa activau Comitetul de Acțiune Social-Democrat, Comitetul Militar Revoluționar Român, Biroul Basarabean din Odessa și Grupul Comunist Român din Odessa. La

Kerson (Herson) acționa Comitetul Româno-Basarabean al Grupului Comunist din Kerson, subordonat Biroului Basarabean din Odessa. La Budapesta acționau Grupa Comunistă Română din Ungaria și Ardeal, Frațiunea Socialistă Internațională Română din Ungaria și Grupa Socialistă a Ardelenilor, Bănătenilor și Bucoveninilor.

Periculoasă era și presiunea comunistă din interiorul provinciilor istorice ale României Mari. În Transilvania și Banat acționau emisarii Budapestei, care își făceau simțită prezența destabilizatoare mai ales la Oradea și, în general, în comitatul Bihorului, prin intermediul unor structuri precum Comitetul Revoluționar Român din Oradea, Partidul Țărănesc Revoluționar Român, filiala din Oradea a Partidului Comunist din Ungaria și Comisiunea Dirigentă Vremelnică a Consiliului Muncitorilor din Comitatul Bihorului, precum și în secuime, prin intermediul Sovietului Secuiesc. În Basarabia activau oamenii Moscovei și ai Odesei. În Maramureș acționau emisarii Kievului. În Bucovina își desfășurau activitatea – cu mai puțină eficiență – trimiși ai Moscovei și ai Kievului. În Dobrogea existau infiltrări comuniste bulgărești. Iar în Vechiul Regat acționau Partidul Socialist din România și grupuri comuniste ilegale autonome. Rândurile acestora din urmă au fost întărite de cei ce activaseră, precum M.Gh. Bujor, în afara țării și care, întorcându-se în țară, solicitau sprijinul Internaționalei a III-a Comuniste pentru intensificarea propagandei bolșevice. Ulterior, grupurile comuniste ilegale autonome se vor integra în Partidul Socialist.

În Transilvania, sub influența directă a comuniștilor maghiari conduși de Béla Kun, intensificarea propa-

gandei bolșevice începea deja să-și facă simțite efectele în rândurile soldaților, tinerilor ofițeri, minerilor și chiar ale unor autorități administrative locale. La constituirea la Oradea, la 16 februarie 1919, a filialei Partidului Comunist din Ungaria, participase însuși Béla Kun. Iar la 23 martie 1919, la doar două zile după proclamarea Republicii Ungare a Sfaturilor, autoritățile maghiare adresau muncitorilor din România, Serbia și Bulgaria o chemare la înfăptuirea imediată a revoluției proletare. O ofensivă conjugată a Armatei Roșii și a Armatei Republicii Ungare a Sfaturilor ar fi trebuit să facă joncțiunea pe teritoriul României și să determine astfel instituirea puterii Sovietelor atât în România, cât

**Atac concentric
sovieto-ungar
împotriva României**

și, prin contagiune, în Bulgaria vecină. În aprilie 1919, un raport secret al Brigăzii de Siguranță Cluj, care reușise să infiltreze Grupul Comunist Român de la Budapesta, consemna faptul că Racovski avea concentrați la granița Basarabiei 25.000 de bolșevici înarmați, dintre care 8.000 erau foști prizonieri austro-ungari. Cu sprijinul logistic și material al Budapestei, Racovski urma să aducă această forță de intervenție în Ungaria, de unde, împreună cu trupele guvernului maghiar, urma să atace dinspre nord-vest România. Șansa istorică a făcut însă ca această acțiune să fie în cele din urmă defazată, iar armata română, în urma unei puterice contraofensive, să ajungă, în august 1919, să elibereze Budapesta de bolșevici.

(Continuare în p. 81)

Mihai în tabloul lui Strobel de la Prado, gravura lui Aegidius Sadeler și în tabloul Decapitarea Sfântului Iacob, autor tot Strobel

donării cazinoului reginei Isabel de Braganza de către consiliul municipal din Madrid (1818), de Vicente López Portaña (620 x 950 cm). Tabloul uriaș nu mai stă acum în penumbra unde l-a întrezărit Iorga. De cum ieși din ascensor la etajul întâi, pentru a o vizita, poate, pe Margarita de Austria, soția lui Filip al III-lea și mama lui Filip al IV-lea, costumată în gri cu roz, te copleșesc luminile din negura tabloului, reliefând cu virtuozitate efectele dramatice ale clar-obscurului manierist, cu caracteristici fizice și implicații metafizice, dar și o spectaculos de barocă Salomee, cu sâni goi și albi (semnul purității), care, aidoma cupelor de crin, se iese feciorelnic, dar impertinent, pe platoul unui decolteu îndrăzneț, simetric cu capul de pe tîpsia la care ea nici nu privește.

Un satrap oriental

În opinia lui Andrei Pippidi, autorul unei cărți consacrate portretelor Viteazului, vastul spațiu al tabloului se poate descompune în „sapte scene, fiecare bine conturată”. Societatea elegantă, alcătuită din aproape 100 de nepăsătoare

personaje (la fel de numeroase ca și cele din opera lui Richard Strauss, cu aceeași temă), venite să benchetuiască și să-i aducă un omagiu aniversar lui Irod Antipa, înconjurare de vase prețioase și exotice bucate alese (poame și fructe de mare), nu par nici impresionate, nici îngrozite de acest crud (dar pitoresc) și grotesc (dar aparent pervers) spectacol, ce pune alături Petrecerea și Decapitarea, așa încât motivul dublului să sugereze duplicitatea personajelor, în majoritate neidentificate. Incontestabil, protagoniștii acestei alegorii sunt Irod (cel de lângă coloană) și Salomeea (de

astă dată încoronată princiar, în apropierea lui).

Au fost subliniate aproape unanim nuanțele satirice ale pânzei. În virtutea lor remarcăm că, exprimând pictural duplicitatea prin motivul vizual al dublului, în uriașul tablou de la Prado există, în centrul stâng al elipsei, sub candelabru de deasupra mesei, încă un Irod. Față în față și împreună cu altă Irodiadă, el prezidează petrecerea, ca la marile ospete de protocol, din centrul mesei, purtând o pălărie în patru colțuri, semn al gândurilor ascunse, al puterii și rangului, ce-i permit să controleze cele patru puncte cardinale. Irodiada de la masă, în rochie roșie, cu un trandafir tot roșu în mână, și Irodiada dintre Irod-Mihai și Salomeea, al cărui deget arătător (simbol al morții), aplecat drept în jos, disprețuiește, acuză și condamnă tranșant, sunt ca și identice. Bănuim că Irodiada de la masă, cu trandafirul roșu, este Anna de Habsburg (1573 – 1598), prima soție a regelui Poloniei, Sigismund al III-lea Vasa, care a purtat cu Maria Christierna o corespondență statornică. Iar cea dintre Mihai-Irod și Salomeea ar fi Margarita de Habsburg (1584 – 1611), soția regelui Spaniei,

Cortegiul din partea stângă a tabloului

Madrid

Cel mai lung tablou

Distingând fără ezitare într-unul dintre punctele centrale ale tabloului pe marele voievod Mihai Viteazul, cel ce știa pe de rost portretele „Valahului” a făcut imediat legătura cu un tablou de Frans Francken, *Cresus arătându-și bogățiile lui Solon*. În acesta, Cresus – Rudolf al II-lea, împărat al Sfântului Imperiu Romano-German – e urmat de Mihai Viteazul, care „... nu e altul decât cel care se află lângă stâlp în tabloul de la Madrid: aceeași figură de sfânt cu ochi dulci, părul lung și barba mică. Cu căciula prefăcută în turban, cu surguciul răsturnat, cu hermina la gât ca a lui Rudolf în celălalt tablou Mihai, într-o scumpă rochie orientală, rostogolește aceiași spăimoși ochi negri”.

Comunicarea a fost urmată, se pare, de măsuri concrete, scria istoricul literar C. Dima-Drăgan: „... cu promptitudinea care îl caracteriza, întors din Spania, marele cărturar a trimis la Muzeul Prado, pentru a executa o copie [...] a portre-

tului voievodal, pe tânărul și talentatul pictor Dan Băjenaru, pe atunci bursier la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses din Franța. La 1 noiembrie 1927, după aproape patru luni de lucru intens, pictorul Dan Băjenaru putea aduce în țară chipul de mare forță expresivă al voievodului, precum și o copie, la scară redusă, a întregii compoziții”. Dacă au existat și au intrat în posesia Fundației „Casa Școalelor”, aceste copii au ajuns, probabil, odată cu toate bunurile acesteia, naționalizate de statul comunist, în

posesia celor care i-au preluat patrimoniul în 1948.

Tabloul despre care scria Nicolae Iorga se intitulează *Banquete de Herodes y Degollación de San Juan Bautista* (Ospățul lui Irod și Decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul). Astăzi știm că autorul lui este pictorul polonez Bartholomäus Strobel. Este cunoscut și ca P 1940, după numărul purtat și azi, în succesele cataloage ale Muzeului Prado din Madrid, unde e considerat cel mai lung tablou și al doilea ca suprafață (952 x 280 cm), după *Alegorie a*

Bartholomäus Strobel (nume alternative: Bartłomiej Strobel, Ströbel, Strubel, Strobl) este un pictor manierist polonez, celebru și uitat, nu se știe când și de ce, dar redescoperit, mai ales din pricina acestui tablou demn de Cartea Recordurilor nu doar prin dimensiuni, ci și prin perfecțiunea baroc-manieristă a picturii. Puținele elemente care se cunosc din viața lui le-am aflat într-un articol al criticului de artă polonez Zdzisław Ossowski. Strobel a pictat Ospățul lui Irod și Decapitarea Sfântului Ioan Botezătorul din Muzeul Prado între 1630 și 1633. Probabil că l-a realizat la Wrocław, la comanda episcopului de Wrocław, Carl Ferdinand (1613 – 1655). E posibil ca pânza să fi fost destinată palatului din Nysa, unde locuia episcopul.

Possibilul chip al împăratului Rudolf al II-lea...

Lângă coloana lui Irod-Mihai ar putea fi o imagine mai puțin obișnuită a împăratului Rudolf. Căci, scria Iorga, „... acel care arată în tabloul lui Mihai Viteazul la Praga comorile nu e decât cel care se află lângă stâlp în tabloul de la Madrid“.

Privind femeia ce o întru-chipează pe Salomeea în tabloul de la Madrid, Iorga observă imediat o „identitate absolută“ între ea și însoțitoarea lui Mihai din tabloul lui Frans Francken. Unii au identificat-o pe aceasta din urmă cu Florica, fiica voievodului, alții au respins sugestia cu argumente, dar toți s-au oprit asupra elegantului ei pană, considerându-l un semn al unui rang superior, căci îi conferea o înălțime fizică aproape egală cu a Viteazului, despre care se știe că își depășea cu mult contemporanii în măreție. Credem că aceștia din urmă aveau dreptate. Odată ce-i vom dezvălui identitatea, se va constata că ea condusesse nemijlocit de două ori Transilvania.

Comentând tabloul *Cresus arătându-și bogățiile lui Solon*, de Frans Francken, într-una dintre variantele din care nu lipsesc Vodă Mihai și misterioasa blondă, Alexandru Alexianu consideră pe bună dreptate că aceasta este Maria

Christierna de Habsburg, soția lui Sigismund Báthory. Una și aceeași cu Salomeea de la Madrid, plină de mister, splendida nobilă blondă a trezit necontenit curiozitatea multor istorici și critici de artă români. Salomeele de la Viena și Madrid sunt variante aproape identice ale Mariei Christierna de Habsburg. Și ea și Mihai sunt prezente aproape obsesive în pânzele pictorului polonez Strobel.

Cumpărat de Metropolitan Museum

Dar, înainte de a căuta ceea ce a trezit interesul pictorului pentru voievodul român din tabloul de lângă ascensor, semnalăm prezența marelui Mihai și în alte două pânze ale maestrului manierist polonez.

Cercetătoarea poloneză Szczepinska Tramer remarcă prezența în trei opere ale lui Strobel a unui „bărbat cu turban“, pe care nu-l identifică, dar în care noi îl regăsim pe Viteaz. Iată-i chipul în *Decapitarea Sfântului Iacob* și în *Daniel și Cirus în fața lui Baal*. Cu Irod Antipa din *Decapitarea Sfântului Iacob* seamănă până la identificare și bărbatul cu turban din tabloul de la Luvru (1633) al lui Frans Francken, *Solomon în Trezoreria Templului*.

De ce apare oare Mihai-Vodă în atâtea tablouri ale lui Strobel?

Răspunzând unei astfel de întrebări, evocăm interesul manifestat față de figura marelui voievod de un artist poate mai mare, chiar dacă dramaturg: ne referim la portretul în versuri pe care i-l fac lui Mihai două pașale turcești într-o dramă istorică scrisă de Lope de Vega, ce-l are în prim-plan pe Sigismund Báthory.

Dar poate că, mai curând, la Strobel ajunsese vestea despre splendida *Carte cu Imprese*

... și Sigismund Bathory, detalii din tabloul lui Strobel de la Muzeul Prado

(1603 – 1604): 12 compoziții dedicate gloriosului război de 13 ani (1593 – 1606) purtat de împăratul Rudolf al II-lea, încercare alegorică de a ilustra gloria militară și cavaleriească a suveranului, o „carte“ din care astăzi se mai cunosc doar șapte compoziții în ulei pe pergament. În album figura, alături de alte două referitoare la Mihai Viteazul, și *Alegoria Bătăliei de la Sellenbek* (Șelimbăr, Schellemburg, 28 octombrie 1599), o alegorie atribuită unui pictor pe care el îl cunoștea fără îndoială de la Praga: Hans von Aachen (1562 – 1616). Pictura s-a pierdut, dar încă mai supraviețuiește un studiu achiziționat la o licitație de Metropolitan Museum, care l-a și expus de curând.

În fine, o ultimă explicație ar fi aceea că multipla prezență a lui Mihai Vodă în opera lui Bartholomäus Strobel, care culminează cu imaginea sa din tabloul de lângă ascensor, e rodul vieții, glorioaselor fapte de arme și morții Viteazului, moarte care a zguduit atât Europa creștină, cât și lumea musulmană, dar și efectul urii constante pe care i-o purtau polonezii, ale căror interese geo-politice erau mereu în contradicție cu ale voievodului român. ■

Filip al III-lea, sora Annei și a Mariei Christierna.

În Irodul din dreptul coloanei de brocard orice elev român de școală primară recunoaște una dintre celebrele variante ale portretului făcut de Aegidius Sadeler voievodului Mihai Viteazul (1558 – 1601), domn al Țării Românești (1593 – 1601) și al celor trei Țări Române (1600). Între 1 și 5 martie 1601, în timpul vizitei lui Mihai la Palatul Hradčani din Praga, unde își avea reședința împăratul Rudolf al II-lea, pictorul Sadeler i-a făcut portretul, după care a realizat apoi gravura celebră în întreaga Europă, pe marginea căreia a menționat *aetatis XLIII*, adică „în al 43-lea an al vieții”. Faptul că, de la Antwerpen, Frans Francken a preluat imaginea unuia dintre cei mai chipeși principii ai epocii în tabloul *Cresus și Solon* a indus, probabil, confuzia că tabloul e „un instantaneu”.

Deasupra capului lui Irod-Mihai pe coloana de brocard e discret brodat un „D”. Pe când tabloul îi era atribuit lui Deruet, s-a crezut că această literă

era semnătura autorului. Ne întrebăm, totuși, dacă acest „D” nu e cumva inițiala lui „Dacicus” – căci autorul primei uniri a Țărilor Române era numit în epocă și „(Malus) Dacicus” sau, pur și simplu, inițiala „Daciei”. Voievodul, „redat sub chipul unui satrap oriental, îmbrăcat în mantie împlănită cu hermină”, poartă pe cap „un turban cu surguciu” din pene de cocor, iar la gât, ca și în pânza lui Frans Francken, unul dintre rarele indicii introduse de pictor: colanul dăruit de împăratul Rudolf.

Mihai și Christierna, prezențe obsesive

Alt prețios indiciu apare în cortegiul din stânga tabloului, ce pare a însoți alt dublu al Salomeei, tână prințesă de lângă cocoșatul cu papagal. Cortegiul e precedat de doi paji cu torțe-lumânări, care au pieptănături și veșminte după moda Europei Centrale. Pe primul dintre ei, Iorga îl identifică tot fără ezitare: „... o

învălmășeală de portrete contemporane se strâng împrejur: cavaleri, doamne, paji, cocoșaji, pictorul însuși, care lucrează pe primul plan. Cu oarecare osteneală s-ar putea face sigure identificări. Astfel nu e nicio îndoială că tânărul cu mantia blănită, cizmele galbene turcești fără călcâiu și bereta cu pene e însuși Sigismund Báthory”.

Nu vorbim deci de un simplu paj, ci de însuși principele Transilvaniei, bărbat contradictoriu, mărginit sufletește și instabil psihic, ale cărui defecte le exprimă în acest tablou flagrantă lui micime atât față de cortegiu, cât și față de a doua Salomee, dar pe care, de departe, Lope de Vega, marele dramaturg spaniol al Secolului de Aur, avea să-l vadă „prodigioso” (minunat). În fruntea impunătorului cortegiu, un maestru de ceremonii bate hotărât cu bastonul în pământ, anunțându-și intrarea și dezvăluind privitorului medalia ce-i atarnă pe piept; pe ea strălucește efigia împăratului Ferdinand al II-lea (1620 – 1637).

Salomeea și Irodiana, cu degetul arătător (simbol al morții), aplecat drept în jos, detaliu din tabloul de la Prado...

... și misterioasa blondă din tabloul lui Frans Francken

Marioara Voiculescu, actrița cu o dicție impecabilă (1889 - 1976), care a fost și directoare de trupă

va lua drumul către capitala liberă a țării, Iași.

Un actor moare de tifos

Dintre toate sălile de spectacol de care dispuneau în urma rechiziționării teatrelor din București, autoritățile germane de ocupație au oferit trupei de la Național, pentru a-și susține reprezentațiile, eleganta și cocheta sală a teatrului „Comedia” de pe Calea Victoriei (azi aici își desfășoară activitatea teatrul „Odeon”, fostul teatru „Giulești”), devenită astfel, loc de refugiu pentru prima scenă a țării. Deschiderea stagiunii a avut loc la 1/14 mai 1917, cu un mai vechi succes, piesa *Hamlet* de William Shakespeare, cu Aristide Demetriad în rolul titular. I-au urmat *O noapte furtunoasă* a lui Caragiale, pe care cenzura germană o agreea, socotind că surprinde „decăderea poporului român”, *Patima Roșie* a lui Mihail Sorbul, dar și multe piese din dramaturgia germană, condiție fără de care nu era aprobat de către cenzură

repertoriul, între care *Instituții* lui Otto Ernst sau *Pui de dragoste* de Arthur Schnitzler erau preferate.

Dar minunea nu a durat mult, această primă stagiune a Naționalului la „Comedia” încheindu-se brusc la 14/27 mai 1917, la întoarcerea din turneul făcut în țară de ansamblul teatrului german. Cum vara sau, mai degrabă, temperaturile ridicate veniseră mai devreme decât de obicei, iar sala din Calea Victoriei avea plafonul mobil, îngăduind ținerea spectacolelor pe tot parcursul anotimpului calduros, actorii români au fost evacuați rapid, primind un nou „sediu” pentru a-și desfășura stagiunea de vară, și anume „Blanduzia” (fostul teatru „Edison” din strada Doamnei).

Începerea stagiunii pe scena „Blanduziei” la 1/14 iunie 1917 a fost marcată de un eveniment trist - moartea, la numai 41 de ani, a talentatului actor de compoziție Casimir Belcot, victimă a tifosului exantematic. În repertoriul trupei de la Național jucat pe scena „Blanduziei”, pe lângă piesele autohtone, între care foarte gustată de publicul românesc a fost comedia cu cântece

Casimir Belcot, actor de compoziție, în *Prostul de Ludwig Fulda*, la Teatrul Național din București

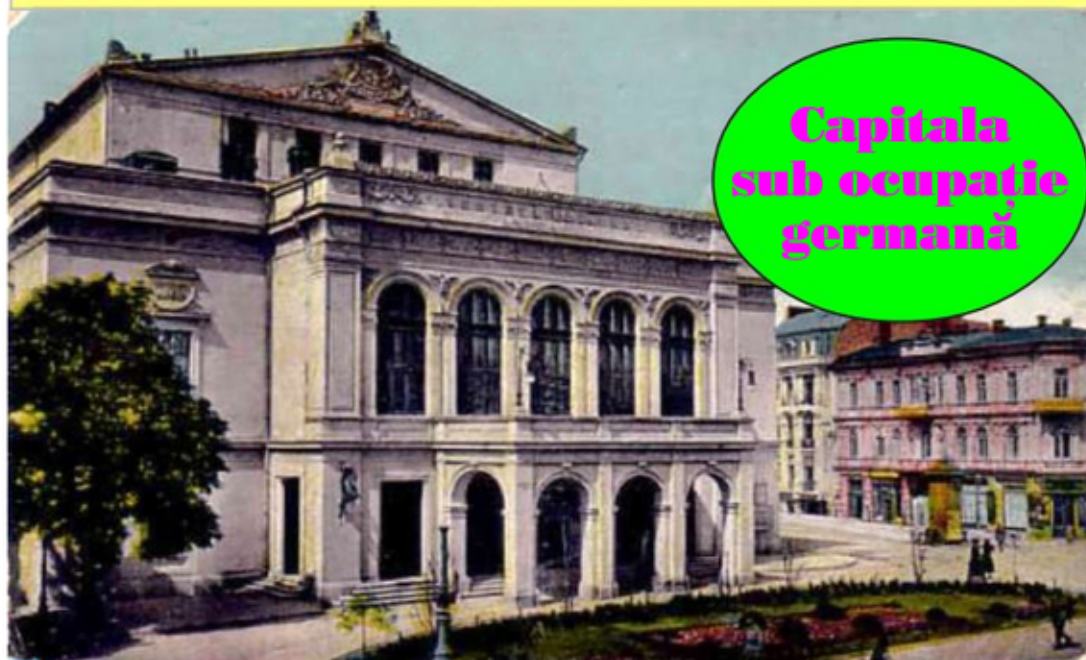
și cuplete *Îngerașul casei*, în care Maria Giurgea a cântat frumoase romanțe românești, a fost inclusă și o piesă din dramaturgia franceză, *Necunoscuta* de A. Bisson. La cererea cenzurii germane, acțiunea piesei a trebuit mutată din Franța în Spania, iar numele personajelor din franțuzești au devenit spaniole.

La 27 septembrie/10 octombrie 1917 „Societatea română a artiștilor Teatrului Național” din București ocupată și-a deschis stagiunea 1917 - 1918 tot în sala de la parterul teatrului „Comedia”, cu piesa lui Zaharia Bârsan *Trandafirii roșii*, în regia lui Paul Gusty care, după demisia lui Aristide Demetriad, luase locul acestuia la conducerea ansamblului. Până la închiderea stagiunii, programată pentru 21 mai/3 iunie 1918, din repertoriul Naționalului au mai făcut parte piesele lui A. de Hertz *Rândunica* și *Păianjenul*, *Avarul* lui Molière, cu Nicolae Soresanu în rolul principal, *Înșir-te, Mărgărite* de Victor Eftimiu, dar și *Noaptea furtunoasă* a lui Caragiale

Clădirea Teatrului Odeon, de pe Calea Victoriei

Am văzut în numărul trecut al revistei cum a marcat starea de război viața de zi cu zi a bucureștenilor. Legea bunului plac impusă de Administrația militară germană a dictat și asupra vieții artistice a orașului.

Capitala
sub ocupație
germană

Clădirea Teatrului Național din București, în 1918

DRAMA TEATRELOR BUCUREȘTENE

Dr. MIOARA IONIȚĂ

Îmbrățișând ideea lansată de Liviu Rebreanu, potrivit căreia „tocmai acum e nevoie să nu înceteze viața românească în România [...], tocmai acum e o datorie a tuturor să continue a fi român, a vorbi românește, a scrie românește, a simți românește, cel puțin atâta cât împrejurările excepționale o îngăduie, Teatrul Național, jucând, face o operă culturală și națională“, actorii Naționalului au hotărât să se organizeze pentru a asigura continuarea existenței Societății dramatice române. A luat ființă astfel „Societatea română a artiștilor Teatrului Național“, condusă de un comitet ce urma să se ocupe de administrarea internă a trupei, format din Vasile Toneanu, Nicolae Soreanu, Gheorghe Storin și Marioara Voiculescu, sub președinția lui Aristide Demetriad, delegat director. Foarte curând însă, Marioara Voiculescu a părăsit trupa Teatrului Național, refăcându-și compania proprie și dând spectacole pe scena teatrului „Modern“ de pe strada Sărindar (azi Constantin Mille).

La scurt timp după prima reprezentație cu *Seara cea de pomină* de Leopold Kampf, cenzura germană va interzice piesa, socotind-o subversivă și incitatoare la revoluție, pen-

tru ca, în decembrie 1917, „Compania Marioara Voiculescu“ să fie oprită de a mai juca, actrița plătind și o amendă, sub pretextul rizibil al „neîncălzirii suficiente a sălii

«Modern», din pricina instalației defectuoase a caloriferului“. După ce un timp, pentru a supraviețui, va da lecții de artă dramatică în particular, Marioara Voiculescu

Paul Gusti (1859 - 1944),
regizor și director
aproape 60 de ani
al Teatrului Național
din București

din „proprietatea Teatrului Național: 1 masă mică mahon cu 4 picioare alamă; 1 noptieră de stejar; 1 bancă de grădină *Trandafirii roșii*; 1 paravan crem care l-ați întrebuințat d-voastră la piesa *Pericolul galben* și alte piese: 1 samovar de alamă; un covor de perete turcesc cu figuri pe el din *Noaptea furtunoasă*; o tavă de argint mijlocie cu 2 toarte puțin ruginită; vârfurile de la tronul din *Înșir-te, Mărgărite*“.

Slabă consolare față de pierderile imense suferite de Teatrul Național! Căci în 1919, atunci când s-a pus problema despăgubirilor de război datorate Teatrului Național din București pentru stricăciunile și pagubele făcute de nemți în timpul ocupației, s-a ajuns, după un calcul sum-mar estimativ, la imensa sumă, pentru atunci, de două milioane de lei.

Maria Ventura protestează în stradă

Este momentul să amintim că, pe parcursul întregii perioade a refugiului în capitala Moldovei, impus lor de ocupația germană, actorii proveniți din cele trei

trupe ale teatrelor naționale de la București, Craiova și Iași au ținut vie flacăra artei teatrale românești. Din cauza împușinării numărului de actori, mai ales bărbați, mobilizați și plecați pe front, pe de o parte, iar pe de altă parte luându-se în considerare atmosfera din Iași suprapopulați, unde se trăia din plin drama războiului, s-a hotărât să nu se deschidă stagiunea la Iași, fiind practic imposibilă înjgheba-re-a unui repertoriu.

Din inițiativa lui Alexandru Mavrodi s-a încercat organizarea unor festivaluri în onoarea armatelor aliate, care-și trimiseseră misiuni militare, cu scopul de a acorda sprijin și consultanță tehnică pentru reorganizarea armatei române. Primul dintre festivaluri, organizat în onoarea aviatorilor francezi, ruși și englezi, dar și în folosul familiilor subofițerilor aliați și români căzuți pe câmpul de luptă, a avut loc în frumoasa sală a Teatrului Național din Iași, arhiplină, la 21 decembrie 1916/3 ianuarie 1917. În cadrul acestui spectacol au recitat versuri emoționând publicul Maria Ventura, Tina Barbu, Maria Filotti, Constantin Nottara, Romald Bulfinsky, Aurel Athanasescu, Ion Livescu. Spectacole în folosul ambulanțelor sanitare au organizat pe aceeași scenă a Teatrului Național din Iași

membrii fostei Companii Ventura - Bulandra pe cale de refacere, cu prezența actorilor Tony Bulandra, care era atunci voluntar, sublocotenent într-un detașament auto din Iași, și Ion Manolescu, ofițer de rezervă cu serviciul la Podul Illoaici, aproape de Iași.

Atunci când sala teatrului era ocupată de Corpurile legiuitoare aflate în sesiune parlamentară, spectacolele ad-hoc, la care participau artiști dramatici, dar și artiști lirici, între care George Enescu era cel dintâi, se țineau în spitalele de răniți și bolnavi. Martor la un asemenea spectacol ce a avut loc la 5/18 mai 1917, în curtea spitalului de exantematici, secția română, instalat în localul pensionului Nôtre-Dame de Sion, vizavi de teatru, dramaturgul Alexandru Kirițescu evocă momentul emoționant în care „pe o scenă făcută din trei scânduri așezate pe două butoaie, care tremură sub pașii ei, se înalță Ventura, febrilă, [...] rotind pe deasupra tuturor ochii aceia lungi, bizari, privirile acelea viperine, cu licări de oțel; subțire, cu chipul supt, înfășurată în șalul ei de infirmieră, ca într-un drapel imaculat. Din buzunarele largi, ies la iveală termometre și un stilograf. Începe să declame ceva versuri, la întâmplare, care rostite de buzele ei par definitive“.

De altfel, tot Alexandru Kirițescu preciza, în termeni elogioși, rolul activ avut de Marioara Ventura nu numai în întreținerea vie a verbului românesc în vreme de război, dar și în opera de voluntariat a Crucii Roșii pentru salvarea bolnavilor de tifos exantematic, menționând că „nimeni nu știe cât a muncit Marioara Ventura la spitalul acela care era al ei; luni întregi nu s-a odihnit nici câteva ceasuri, nu s-a dat înapoi de

Maria Filotti (stânga) și Maria Giurgea,
cu un alt mare actor, Petre Liciu,
într-o plimbare la Șosea, în 1910

Gheorghe Storiu
(elev al lui
Constantin Nottara), actor
de mare forță dramatică, ...

și un mai vechi succes de dinaintea de război, *Stane de piatră* de Sudermann, alternând, bineînțeles, cu câteva piese, nu fără valoare, din dramaturgia germană.

Pagube, două milioane de lei

Deși nu s-a bucurat aproape deloc de atenția și prezența publicului bucureștean, ansamblul german de teatru care se producea pe scena Teatrului Național, jucând mai tot timpul în fața unor săli goale, nu putem nega nici valoarea pieselor incluse în repertoriul său, din care n-au lipsit *Maria Stuart* de Friedrich Schiller, *Ifigenia în Taurida* a lui Johann Wolfgang Goethe sau *Medeea* lui Grillparzer, și nici talentul actorilor germani veniți în România, între care s-au numărat Gertrude Arnold, Willy Loehr, Heinrich Witte, Philipp von Zeska, Milly Reinmann, Claire Metternich-Walentini sau cunoscutul regizor Max Liebl, care, la rândul lor, apreciau în mod sincer și deschis prestația actorilor români.

Autoritățile ocupante cheltuiiau sume importante pentru publicitate, așa cum ne-o relevă nu-

meroasele facturi emise de Tipografia Curții Regale „Fr. Göbl și fiii” de pe Strada Regală nr. 19, pentru afișele spectacolelor jucate la Național de trupe germane, fără însă a se bucura de rezultatele scontate. Chiar dacă absența publicului nu avea cum să confirme sau infirme succesul trupei germane, artiștii acesteia socoteau firesc ca, de pildă, în iunie 1917, să comande „patru butelii de șampanie pentru [a sărbători] reprezentația ținută la «Teatrul Comedia»”.

Dar, în același timp, nu pot fi ignorate nici pagubele făcute, de cele mai multe ori cu bună știință, avutului Teatrului Național. Personalul tehnic al ansamblului german, având asentimentul autorităților ocupante, a întreprins o adevărată acțiune de distrugere a zestrei teatrului românesc. Așa cum reiese din procesele-verbale întocmite în vederea stabilirii despăgubirilor de război, s-au distrus într-un mod barbar decoruri dintre care unele puteau fi considerate de importanță istorică, au fost tăiate și transformate costume valoroase, au dispărut îmbrăcăminte și încălțăminte, au fost întrebuințate cu dușmănie mobilierul și recuzita, nesfiindu-se să consume „fără să le pese

... și Romald Bulfinsky
au jucat în piese
imediat după
eliberarea Capitalei,
în onoarea
suveranilor români
și a armatelor aliate

de trebuințele ansamblului românesc evacuat din casa lui, materialele din magazii și ateliere”.

Din aceleași procese-verbale aflăm că, în urma înființării așa-numitului „Fronttheater” (teatru de etape), într-o serie de orașe din spatele frontului, precum Focșani, Buzău, Craiova, Pitești, Caracal sau Râmnicu-Sărat, reprezentanți ai Secției teatrale a administrației germane „au transportat decoruri și mobilier în localitățile respective, uitând să le aducă înapoi; au distrus toate fundalele, au ridicat covoare persane, draperii, caramaniuri (un fel de co-

voare), necizând să spargă ușile cu pușca și baioneta”. În același stil brigandesc au fost prădate și magazinele Teatrului „Comedia”, unde se aflau depozitate decoruri și alte materiale de scenă aparținând Companiei Bulandra.

În august 1918, când artiștii Teatrului Național s-au întors în vechea lor casă, „după inventarul care s-a făcut la Teatrul Comedia de obiecte de reghizită [recuzită] și mobilier”, erau descoperite aici câteva obiecte

Al. Mavrodi (primul din dreapta),
în stagiunea de la Iași, 1917 – 1918,
alături de alte nume ale scenei naționale

Într-o zi de duminică mohorâtă și ploioasă, 28 noiembrie 1943, un eveniment monden a reținut atenția bucureștenilor. Fiul lui Emanoil Tătărăscu, fratele fostului prim-ministru Gheorghe Tătărăscu și proprietarul Editurii „Scrișul Românesc”, se căsătorea cu fiica unui cunoscut avocat, Sever Paschievici.

Să urmărim, în continuarea primei părți a acestui articol, publicată în numărul anterior al revistei, cum a decurs nunta și care a fost soarta ulterioară a celor doi miri: Manole și Marigela.

O NUNTĂ DE POVESTE ÎN VREMURI TULBURI

În imagine, de la stânga la dreapta: Gheorghe Tătărăscu, Pussy Câmpeanu, Nolică, acoperit parțial de Manole, Marigela, Marinela Topuslău și Arethia Tătărăscu

Ing. IOANA HOISESCU

La sosirea invitaților, strada Eremia Grigorescu se transformase, pentru scurt timp, într-un adevărat podium de prezentare de modă, sub ploaia abundentă. În special pălăriile atrăgeau toate privirile, întrucât cucoanele se străduiseră, care mai de care, să-și comande o pălărie cât mai demnă de remarcat. Modelele erau fascinante, etalând materiale precum catifeaua, penele, florile și voaletele.

Reporterii au fost în culmea entuziasmului când din strada Polonă și-au făcut apariția nașii mirilor: Gheorghe Tătărăscu și soția acestuia Arethia, cu fiica lor Sanda și consortul ei, Lully Negroponte. Aceștia din urmă se căsătoriseră cu doi ani în urmă, în

1941, și aveau deja un băiețel. Arethia Tătărăscu era strălucitoare în rochia sa lungă de culoare albă, acoperită cu o pelerină din catifea roșie.

Micuță de statură, bine făcută, cu o ținută foarte dreaptă, blondă, cu părul strâns în coc,

cu ochi albaștri pătrunzători, cu zâmbetul pe buze mai tot timpul, Arethia Tătărăscu era o persoană cu o voință foarte puternică, patrioată, cu gusturi personale și un comportament amabil. Arethia se impunea prin sinceritatea și atitudinea deschisă pe care le manifesta

la îndeletnicirile cele mai umile și mai respingătoare, pansând răniții, spălând rănile cu mâinile ei de Giocondă, păstrând în colțul gurii zâmbetul acela chinuit, trist și sfâșietor de dulce, care licărea în nopțile lungi de iarnă, străjuite de un opaiț, în sălile străbătute de sughițuri de agonie, ca un crin miraculos“.

Perspectiva sumbră pe care o întrevădea Pacea separată de la București, semnată la 24 aprilie/7 mai 1918, a trezit o vie mișcare de protest mai ales la Iași, la care au participat și răniții din luptele crâncene din vara lui 1917, aflați în spitalele din capitala Moldovei, având ca scop determinarea regelui Ferdinand de a nu o accepta și aproba. Protagonista unei atari mișcări de protest pe străzile Iașului este chiar actrița Maria Ventura. În memoriile sale, istoricul Nicolae Iorga surprinde sec, dar clar evenimentul: „Într-o dimineață calmă de primăvară, Maria Ventura, în fruntea unui cortegiu de invalizi și mutilați de război, ținând de mână un copilăș orfan, s-a îndreptat spre Piața Unirii pentru a protesta împotriva clauzelor așazisei păci separate“.

Compania dramatică Bulandra dă semnalul

Cum în Bucureștii ocupați știrile reale despre mersul războiului ajungeau cu multă întârziere sau deloc, ocupații fiind interesați în a ascunde adevărul, mai ales că armatele Triplei Alianțe se apropiau de o înfrângere dezastruoasă, bucureștenii au aflat într-un mod dacă nu ciudat, cel puțin original, că puterile ocupantului erau pe sfârșite.

Așa cum dispariția firmei și drapelului bulgăresc de pe clădirea Casei Capșa anunțase locuitorilor Capitalei plecarea

ultimilor ofițeri și soldați bulgari, același lucru părea să anunțe, de data aceasta despre nu foarte îndepărtata plecare a nemților din București, părăsirea inopinată a clădirii Teatrului Național, atât de către trupa germană, cât și de către autoritățile însărcinate cu administrarea acesteia, în iulie 1918.

Situația fiind neobișnuită și confuză, directorul general al teatrelor și director al Teatrului Național, Paul Gusty, se adresează la 20 iulie/2 august 1918 Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, care-și avea sediul la Iași, pentru a afla dacă s-a primit la minister în cursul lunii iulie vreo adresă de la administrația militară germană „prin care i se notifică ridicarea sechestrului [sechestrului] sau rechiziționării Teatrului Național, la care acesta a fost supus cu toată averea mobilă și imobilă pe la sfârșitul lunii aprilie 1917“.

După reîntrirea României în război alături de Antanta în octombrie – noiembrie 1918, actorii teatrelor bucureștene refugiați sau demobilizați din armată, aflați la Iași, au început să revină în București, astfel că a fost posibilă încercarea de deschidere a stagiunii teatrale 1918 – 1919, fără a putea conta pe spectacole zilnice. Semnalul l-a dat „Compania dramatică Bulandra“ care, în fața unei săli plină până la refuz, a jucat pe scena Teatrului „Comedia“ cea dintâi „premieră de după război în Bucureștiul ce aștepta să fie eliberat“, *Stane de piatră* de H. Sudermann, cu Ion Manolescu, Aura Buzescu, Gh. Storin, Alex. Mihalescu. La 5/18 octombrie 1918 s-a deschis stagiunea și la Teatrul Național cu piesa *Viforul*, spectacol închinat memoriei autorului său, Barbu Ștefănescu-Delavrancea, care trecuse în lumea

Lucia Sturdza-Bulandra (1873 – 1961), o stea a scenei românești, care a condus Teatrul Municipal din București, ce azi îi poartă numele, din 1947 până la sfârșitul vieții

celor drepti la Iași, în timpul refugiului.

În urma înfrângerii aliaților germano-austro-ungaro-bulgari și eliberării țării, la 18 noiembrie/1 decembrie 1918, armata română, avându-l în frunte pe regele Ferdinand I „Întregitorul“, pășea, cu capul sus, în Capitală. Cu această ocazie, atât pe scena Naționalului, cât și pe cea a Teatrului „Comedia“ au avut loc spectacole sau festivaluri în onoarea armatei române, a suveranilor României, dar și în onoarea trupelor aliate. La Teatrul Național s-a jucat, în prezența autorului, piesa *Amorul veghează* de Robert de Flers, iar Maria Filotti și Maria Giurgea au recitat, în aplauzele furtunoase ale publicului, *Marseilleza* și *Latina gintă*, în timp ce, pe scena Teatrului „Comedia“, actorii Companiei Bulandra, întorși din refugiul ieșean, reprezentau piesa lui Bataille *Élévation*, cu Tony Bulandra, Ion Manolescu și Lucia Sturdza Bulandra, urmată de un recital de versuri din lirica franceză.

Dar vremea deschiderii unei stagiuni normale cerea revenirea vremurilor normale, a vremurilor de pace, așezate, tihnite, favorabile artei teatrale, ca de altfel a tuturor artelor și manifestărilor artistice. Iar pentru îndeplinirea unor atari condiții nu sosise încă timpul. ■

O viață de basm?

Casa lui Nolică Tătărăscu era suficient de mare pentru a putea să încapă așa de multă lume. Chiar de la intrare, un hol spațios conducea musafirii în salonul pentru recepții de la parter, o cameră de 108 m². În acest spațiu a avut loc ceremonia religioasă.

Mireasa, în rochia sa lungă din *peau d'ange* (așa se numea materialul, un fel de mătase), chiar puțin prea lungă, acoperită cu un voal alb lung și brodat cu dantelă de Bruxelles, cadou de la Arethia, era timidă și înecată de emoție. Rochia ei fusese comandată la renumita casă de modă Neumann de la Brașov, dar probele le făcuse cam pe fugă și, de aceea, nu mai avusese timp să mai ajusteze și lungimea rochiei. La mână dreaptă purta o brățară de aur destul de masivă, pe care i-o făcuse cadou Nolică Tătărăscu, viitorul socru, la logodnă, dar și aceasta era cam prea largă pentru mână ei.

În momentul când ar fi trebuit să savureze împlinirea visului ei cel mai îndrăzneț, nu era sigură dacă trebuia să pară serioasă sau foarte fericită. În adâncul inimii, se simțea atât de vulnerabilă, încât nu era capabilă să se bucure pe deplin de victorie. Chiar din secunda în care semnase certificatul de căsătorie, o cuprinsese o îndoială cumplită. Dacă se gândise vreodată că a deveni doamna Tătărăscu era cea mai inteligentă manevră pentru a-ți satisface ambiția, avea să afle că lucrurile nu stăteau tocmai cum credea ea.

Marigela Paschievici nu era vreo frumusețe, dar avea o

aură specială, care o făcea atrăgătoare. Ochii întunecați trădau o minte ascuțită. Avea dinți remarcabil de albi, care ofereau un zâmbet plăcut, și părul șaten, tuns într-o manieră la modă. Era scundă și avea o siluetă subțire. Într-un cuvânt, era o apariție plăcută.

Mirele, un băiat de talie medie, slăbuț și destul de arătos, era și el timid și emoționat. Încea să zâmbească din când în când, dar oricine își dădea seama cât era de încurcat. Nu era prea sigur unde avea să-l ducă acest pas important din viața lui, dar, pentru moment,

proprietarului uneia dintre cele mai recunoscute edituri din sud-estul Europei.

Pereții scării interioare ce urca la dormitoare erau acoperiți cu tapiserii de mari dimensiuni, o combinație de vechi tapiserii persane unite prin lucrături folclorice românești. Bineînțeles că aceste tapiserii fuseseră comandate în mod special la atelierul Arethiei Tătărăscu de la Târgu Jiu.

Toate camerele din casa lui Nolică aveau multe ferestre, care dădeau o lumină aparte în orice loc te-ai fi aflat. În salonul de recepții, lumea putea să admire o vatră mare sculptată cu modele de lujer de Olga Greceanu, o artistă plastică foarte la modă în acei ani. Deasupra acestei vetre, o pictură de dimensiuni mari înfățișând pe Fecioara cu pruncul, opera aceleiași artiste, domina întreaga încăpere și crea o atmosferă foarte potrivită pentru o

Fostul prim-ministru Ion Gigurtu și Gabriela Tătărăscu

era mult mai preocupat de felul în care arăta în costumul de gală. De altfel, știa că foarte curând va pleca să-și completeze stagiul militar și că, pentru o vreme, va fi departe de soția sa.

Din salonul de recepție, în partea dreaptă, se deschidea sufrageria casei, o cameră de 54 m², și salonul de muzică unde, pe un podium, trona un pian Bosendorfer *petite-queue*.

În partea stângă era un birou pentru stăpânul casei și un altul pentru cei doi băieți. Biblioteci impresionante acopereau pereții ambelor birouri și conțineau o bogată colecție de prime ediții legate în piele. La urma urmei, doar era casa

nuntă.

Casa lui Nolică făcea o impresie puternică asupra oricui venea aici pentru prima oară și este lesne de înțeles de ce. La prima sa vizită, mireasa fusese epatată și acum abia aștepta să locuiască aici. În imaginația ei, viața pe care urma să o aibă în această casă semăna mai mult cu un basm. Se închipuise de zeci de ori purtând rochii de casă lungi și elegante, invitându-și prietenele la ceai în salonul de la parter. Apoi, în închipuirea ei, le-ar fi invitat în salonul de muzică, unde cineva cânta la pian, sau ar fi discutat despre ultimele cărți citite. Auzise adesea despre modul de viață al doamnelor din înalta socie-

indiferent de împrejurare sau interlocutor.

Era prezentă crema societății bucureștene

Născută Pitișteanu, descendentă unui neam boieresc din Țara Românească, Arethia era bucureșteancă. Făcuse studii de artă în Belgia. Înainte de căsătoria cu Gheorghe Tătărăscu, nu avusese ocazia să cunoască viața țării, în afara Capitalei, și nici despre zona Gorjului nu știa mai nimic. Unde mai punem că, atunci când s-a căsătorit cu Gh. Tătărăscu, în 1916, nu avea nici cunoștințe și nici vreun interes deosebit pentru viața politică.

De-a lungul anilor, Arethia s-a implicat din ce în ce mai mult în organizarea de acțiuni caritabile pentru susținerea județului Gorj și, din acest motiv, tot corpul diplomatic o supranumise „Madame soutien-gorge” (joc de cuvinte în limba franceză: *soutien-gorge* înseamnă sutien, cuvânt format din *soutien*, sprijin, și *gorge*, gât, care se pronunță la fel ca Gorj).

Atașamentul profund și aprecierea față de folclorul gorjan s-au concretizat în inițiativa sa de a organiza un atelier la Târgu Jiu, în 1934. În acest atelier lucrau femei din partea locului, care țeseau covoare și brodau costume naționale. Acest atelier a funcționat până la ocupația sovietică. Covoarele create aici au devenit renumite nu numai în România, ci și în Europa și Statele Unite. Au câștigat premii importante la expoziții internaționale, cum a fost cea de la Paris din 1937 sau cea de la New York din 1939, iar după război, unele dintre ele au fost vândute la licitații.

De la stânga la dreapta: Gheorghe Tătărăscu, Manole, Nolică și Marigela

Contribuția culturală cea mai importantă a Arethiei Tătărăscu, sprijinită de soțul său, Gheorghe Tătărăscu, a constituit-o implicarea totală în ridicarea capodoperei lui Constantin Brâncuși, complexul statuar de la Târgu Jiu: Coloana infinitului, Masa tăcerii și Poarta sărutului. Arethia a investit mult timp și efort pentru a-l convinge pe Brâncuși, o fire foarte dificilă, să se întoarcă în țară și să creeze aceste lucrări, iar Gheorghe Tătărăscu, pe atunci prim-ministru al Regatului României, a asigurat fondurile necesare pentru finanțarea acestui proiect, cu concursul ministrului de Finanțe, Mircea Cancicov.

Despre Gheorghe Tătărăscu, o personalitate politică de prim rang, fost prim-ministru în două mandate (1934 – 1937 și 1939 – 1940), sub domnia regelui Carol al II-lea, și fost ambasador al Regatului României la Paris (1938 – 1939), s-a tot scris și s-a tot vorbit.

În timpul războiului, Gh. Tătărăscu s-a retras din viața politică, așa că împrejurarea creată de nunta nepotului său de

frate, Manole Tătărăscu, a fost un bun prilej pentru a-și întâlni câțiva dintre prietenii politici și nu numai. Cum situația României era foarte neclară, armata sovietică, după capitularea trupelor germane și române de la Stalingrad, înaintase până la Kiev și existau nenumărate presupuneri cu privire la ceea ce se va întâmpla după

încheierea războiului, un om politic de calibrul său nu putea rămâne indiferent. După cum îi spunea într-o scrisoare lui Mircea Cancicov, în aprilie 1943, „încredințat că la sfârșitul războiului mondial vom trăi cel mai greu ceas din istoria statului român și că vom avea de înfruntat cele mai grave primejdii din câte au amenințat vreodată neamul nostru, am propus acceptarea unui acord național între toți românii.”

Pe drept cuvânt, se putea spune că toată crema societății bucureștene se adunase la această nuntă, în acea zi mohorâtă de toamnă târzie, în plin război. Nimeni însă nu se gândea că acesta s-ar putea să fie unul dintre ultimele evenimente mondene ale Capitalei, înainte ca ororile războiului să devasteze Bucureștiul și multe alte orașe ale țării.

Gabriela Tătărăscu, Marigela, Sever Paschivici și Manole

De la stânga la dreapta: George Topuslău, Marilina, Sever Paschievici, Nolică, Ionel Rafail

spus fiicei sale, Sanda: „Cumplite vremi mi-a fost dat să trăiesc, copilule!“. Sanda l-a întrebat: „Care zi din viața dumitale ai fi vrut să o faci să fie altfel decât a fost?“. Răspunsul muribundului a venit prompt: „Niciuna“.

Și Sanda Tătărescu-Negroponte va fi arestată și închisă câteva luni.

Emanoil Tătărescu va împărtăși soarta fratelui său Gheorghe, fiind și el arestat în aceeași noapte fatidică. Va fi eliberat din închisoare la 19 august 1955.

Gabriela Tătărescu, soția lui Nolică, se va sinucide la 16 martie 1954.

Inginerul George Georgescu-Topuslău va fi condamnat la moarte în procesul Canalului Dunăre – Marea Neagră în 1952. Ulterior, pedeapsa îi va fi comutată în muncă silnică pe viață. Va trece prin mai multe închisori, între care minele de la Cavnic, Gherla și Aiud, de unde va fi eliberat la 7 martie 1959. Familia, soția, Marilina, mama acesteia, Elena Alexandrescu, și fiica lor, Martha, vor îndura suferințe, umilințe, lipsuri și persecuții de nedescris pe toată perioada detenției lui.

Sever Paschievici, tatăl Marigelei, va fi și el arestat și trimis mai apoi cu domiciliu obligatoriu într-un sat îndepărtat, care abia dacă există pe hartă, timp de cinci ani. Soția

lui, Mimi, se va muta și ea în acel sat pentru a-i fi aproape.

Un vis destrămat și scump plătit

Cuplul Marigela – Manole

Tătărescu se va destrăma după un număr de ani. Evenimentele care au urmat după 23 august 1944 le-au pus la grea încercare căsnicia, și așa fragilă din start. Manole intrase într-un serviciu la Ministerul de Externe, dar va pierde acel loc de muncă în urma decretului emis de Ana Pauker la 7 noiembrie 1947, când mulți dintre angajații acestui minister vor fi „comprimați pentru economii bugetare“. Se vor muta la 19 ianuarie 1948 în apartamentul pe care Nolică îl comandase pentru ei pe str. Victor Emmanuel, drept cadou de nuntă, dar numai peste câteva zile, noul regim le va impune să găzduiască diverse cupluri în camerele considerate „spațiu excedentar“. Apartamentul avea patru camere, care nu erau decomandate, o singură bucătărie și o singură baie. Accesul la aceste facilități presupunea trecerea prin toate camerele. Este lesne de închipuit că se crease foarte repede o atmosferă de promiscuitate apăsătoare. Mai exista o cămăruță de serviciu cu o toaletă separată și cu acces tot la unica bucătărie din apartament. După naționalizarea caselor, în 1950, va veni să locuiască cu ei și mama lui Manole, Gabriela Tătărescu, precum și o soră a lui Emanoil Tătărescu, Speranța Urdăreanu. Intimitatea tânărului

cuplu era complet compromisă.

În încercarea de a găsi o cale de supraviețuire, Marigela, pentru care numele de Tătărescu devenise acum un mare dezavantaj și nu-i permitea să se angajeze nicăieri, a amenajat într-o parte a salonului un mic atelier de croitorie, unde lucra rochii pretențioase pentru „noua protipendadă a regimului“. I se alăturase și verișoara ei Marilina Georgescu-Topuslău care, la rândul ei, se lupta din greu să supraviețuiască și să-și crească singură fetița, căci tatăl se afla la închisoare. Cum munca la aceste rochii era migăloasă și, nu de puține ori, ele trebuia terminate într-un timp foarte scurt, Marigela și Marilina lucrau din zori și până seara târziu, uneori chiar și în timpul nopții. Chiar și mama Marilinei, o femeie acum trecută bine de 70 de ani, le ajuta câteodată, când ele erau complet depășite de pretențiile clientelor și timpul le presa. Nici tanti Speranța nu stătea deoparte când era nevoie să dea o mână de ajutor.

În timpul cumplitei ierni din 1953 – 1954, casa Marigelei devenise un refugiu pentru toată familia. Marilina cu mama ei și cu fetița, „cele trei generații“, cum îi plăcea Marigelei să le numească, vor veni și ele să locuiască timp de câteva săptămâni împreună cu toată această adunare de suflete, întrucât cămăruța lor din str. Frumoasă nu se putea încălzi suficient și nici apă caldă nu aveau. Marigela le va amenaja un colț în salon, singura încăpere rămasă liberă, unde vor dormi pe jos, pe saltele. Împărțeau cu toții puținul de mâncare pe care îl aveau și lucrau de zor. Ca să mai destindă atmosfera, Marigela puneau muzică simfonică în timp ce lucrau.

(Continuare în p. 63)

De la stânga la dreapta: Mimi Paschievici, sora ei și Pussy Câmpeanu

tate și bogata lor viață socială, și asta era exact ceea ce își dorea și ea.

Sfârșitul unei lumi

Încă nu știa cum funcționa această gospodărie, dar avea să afle foarte curând. În fapt, pentru a întreține edificiul se cerea o muncă non-stop și ea urma să preia sarcina mai curând decât se așteptase. Nu va trece mult până ce va descoperi că nu era vorba de nicio viață de basm. Cădea frântă de oboseală la sfârșitul fiecărei zile. Întreg personalul casei depindea de instrucțiunile ei, iar urcatul și coborâtul scărilor de la ultimul etaj și până la subsol, unde se aflau bucătăria și camera, de zeci de ori pe zi, o va face să ajungă o umbră într-un timp foarte scurt.

Îndată după terminarea ceremoniei religioase, mirele și mireasa au ciocnit un pahar de șampanie cu nuntașii și apoi s-au pregătit să plece în voiajul de nuntă. Nolică aranjase ca tânărul cuplu să petreacă această perioadă importantă pentru ei la vila sa de la Predeal. Acest aranjament fusese o soluție de compromis, fiindcă, inițial, Nolică le promisese că vor face voiajul de nuntă la Paris. Cum evenimentele războiului se precipitaseră și nu mai exista nicio posibili-

odată voiajul atât de așteptat. Marigela a regretat până la sfârșitul zilelor că voiajul de nuntă la Paris a rămas doar un vis.

După plecarea mirilor, nuntașii s-au răspândit în toate camerele de la parterul casei și petrecerea a continuat până în miez de noapte. Femeile și-au admirat toaletele și pălăriile, au comentat ultimele „bărfe”, au vorbit despre modă, concerte și, în general, despre evenimentele importante din lume. Bărbații au avut subiecte mai serioase de discutat, în principal de natură politică. Bineînțeles că războiul nu lipsea din conversație și convingerea tuturor era că nemții nu pot pierde războiul, indiferent ce s-ar întâmpla. De altfel, se zvonea că americanii ar pregăti o armă secretă, în caz de..., și așa mai departe.

Din când în când, cineva propunea un toast pentru miri, chiar dacă ei nu mai erau de față. Lumea a mâncat și a băut multă vreme, într-o atmosferă plină de veselie. Privindu-i, nimeni nu ar

tate de ieșire din țară, au fost nevoiți ca, pentru moment, să amâne această călătorie. Nu știau atunci că, așa cum se vor derula lucrurile după război, nu vor mai face nici-

fi putut să prevadă nenorocirile ce aveau să se abată asupra multora dintre ei mai devreme sau mai târziu. Măcar de ar fi bănuț că trăiau sfârșitul unei ere și că, în curând, întreaga ordine socială se va schimba dramatic, transformându-le viețile într-un coșmar. Să dau doar câteva exemple.

Constantin Argetoianu va fi arestat în noaptea de 5 – 6 mai 1950, bătrân și foarte suferind, și va muri în închisoarea de la Sighet, la 6 februarie 1955.

Ion Gigurtu va fi și el arestat în aceeași noapte, împreună cu soția, Maria. Va muri în închisoarea de la Râmnicu Sărat, la 24 noiembrie 1959.

Mircea Cancicov va avea și el aceeași soartă și va muri tot în închisoarea de la Râmnicu Sărat, la 25 decembrie 1959.

Alecu Popescu-Necșescu va muri la Sighet.

Gheorghe Tătărașcu va împărtăși aceeași soartă cu miniștrii săi, fiind arestat tot în noaptea de 5 – 6 mai 1950. În următorii patru ani va fi deținut la Sighetu Marmăției și eliberat în 1954 pentru a depune mărturie în procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu. În închisoare va contracta morbul lui Pott (localizare vertebrală a tuberculozei), care îi va aduce sfârșitul la 28 martie 1957, la Spitalul Panduri. Cu două zile înainte de a închide ochii, i-a

Amedeo Moccia, Sever Paschievici, George Costescu și inginerul Ștefan Baloesu, ginerele lui Ionel Rafail

Membri ai Partidului Național-Socialist Muncitoresc German, în 1922, și sigla partidului

larea Germaniei la finele Marelui Război și toate relele care au urmat.

Partidul Nazist (Partidul Național-Socialist Muncitoresc German, NSDAP) s-a constituit în februarie 1920, la o reuniune desfășurată la berăria Hofbräuhaus din München, a Partidului Muncitorilor Germani. Acesta era un grup politic restrâns, condus de Anton Drexler. Avea origini obscure, o ideologie nedefinită și efective reduse. La conducerea noii formațiuni politice s-a impus Adolf Hitler, care s-a alăturat partidului lui Drexler în 1919, când formațiunea număra doar 60 de membri, dintre care activi în dezbaterile politice erau doar șase. Conform unor cercetări recente, Adolf Hitler a fost însărcinat de serviciul de informații al armatei germane (Reichswehr) să-i urmărească pe liderii Partidului Muncitorilor Germani: mecanicul Anton Drexler, căpitanul Ernst Roehm și economistul Gottfried Feder.

Programul politic al Partidului Nazist a purtat denumirea „25 Puncte“ și a cuprins principalele revendicări ale naziștilor. Ideologia partidului și-a aflat rădăcinile în tradiția prusacă de respect strict față de autoritate, în

politica de expansiune militară, în ostilitatea față de raționalism, liberalism și democrație. Ideologia nazistă a pus un accent deosebit pe naționalismul exacerbant, rasism, antisemitismul virulent, controlul statului asupra mijloacelor de informare și teroarea în rândul raselor considerate inferioare, precum evreii, slavii, populația de culoare etc.

Adeptii ai violenței extreme în politică, naziștii au organizat formațiunile paramilitare ale S.A. (*Sturmabteilungen*), pentru a le păzi întâlnirile politice, pentru a perturba reuniunile politice ale liberalilor, socialiștilor și comuniștilor și pentru a persecuta evreii. Ulterior, formațiunile S.A. au fost dublate de trupele speciale – S.S. În 1921 Hitler a adoptat emblema oficială a mișcării naziste, reprezentată de svastică. Peste doi ani, a apărut oficiosul de presă al Partidului Nazist,

denumit *Völkischer Beobachter*.

În 1923, Partidul Nazist s-a considerat suficient de puternic pentru a pune la cale o încercare de răsturnare a ordinii de stat în Bavaria, tentativă cunoscută și sub numele de „Puciul de la berărie“ sau „Puciul lui Hitler“. A fost înăbușit de armată. În baza articolului 48 din Constituția Republicii de la Weimar, autoritățile de la Berlin au decis interzicerea, până în 1925, a Partidului Nazist. Concomitent, a fost interzis și Partidul Popular German al Libertății (*Deutschvölkische Freiheitspartei*, DVFP), al cărui lider, generalul Erich von Ludendorff, a jucat un rol central în lovitura de stat. Hitler a fost implicat într-un proces, în urma căruia a fost condamnat la închisoare.

În perioada detenției la închisoarea de la Landsberg, Hitler, sprijinit de secretarul său, Rudolf Hess, a redactat *Mein Kampf* (Lupta mea), în care a expus tezele principale ale ideologiei național-socialiste. Deși interzis, partidul a luat parte la alegerile legislative din mai și decembrie 1924 – ordinare și respectiv, anticipate –, pe listele Partidului Național-Socialist al Libertății (*Nationalsozialistische Freiheitspartei*; NSFP), dar a obținut relativ puține voturi

Ludendorff (în centrul imaginii) și Hitler (în stânga lui), principalii lideri ai „Puciului de la berărie“

NAZIȘTII INTRĂ ÎN PARLAMENTUL GERMANIEI

30 ianuarie 1933: Adolf Hitler salută de la fereastra Cancelariei mulțimea care îl ovaționează după instalarea în fruntea guvernului

Dr. MIHAI MANEA

La 24 septembrie 2017 s-au desfășurat alegeri parlamentare în Germania. Rezultatele au fost concludente pentru evoluțiile de forțe de pe scena politică germană contemporană. Agențiile France Presse și DPA au anunțat că Uniunea Creștin-Democrată (CDU), condusă de cancelarul Angela Merkel, și ramura sa bavareză, Uniunea Creștin-Socială (CSU), au obținut victoria. Partidul Social-Democrat, condus de fostul președinte al Parlamentului European, Martin Schultz, a intrat în opoziție. Dreapta naționalistă și extremistă, reprezentată de Alternativa pentru Germania (AfD), cu un program profund antiimigrație și islamofob, a înregistrat un scor ce-i permite intrarea în Parlamentul de la Berlin, ceea ce reprezintă o premieră. Un partid radical de dreapta nu a mai ocupat locuri în legislativul german de la Al Doilea Război Mondial.

Nu au lipsit comparațiile cu situația interbelică. O scurtă rememorare a faptelor ne poate ajuta să înțelegem mai bine în ce măsură o asemenea comparație se poate susține.

● Agentul secret Adolf Hitler ● La primele alegeri, rezultate slabe ● Naziștii sporesc precum coca pusă la dospit ● Și totuși, scorurile electorale rămân scăzute ● Incapacitatea clasei politice de a găsi soluții problemelor îi propulsează pe naziști în Parlament ● De la 12 locuri în Parlament, în 1928, la 107 în 1930 și 230 în 1932

La finele Primului Război Mondial, Germania înfrântă a fost nevoită să accepte, conform Tratatului de la Versailles (1919), considerat de mulți germani un veritabil *diktat*, condiții de

pace foarte grele: pierderi teritoriale, demobilizarea forțelor armate și plata unor uriașe despăgubiri de război. Inflația și șomajul s-au accentuat, pe fondul mării crize economice a lumii occidentale din 1929

– 1933. Aceasta a permis afirmarea curentelor și mișcărilor politice conservatoare și de extremă dreaptă. Propaganda conservatoare și extremistă considera că evreii erau vinovați pentru capitu-

nomice, susținerea pe care o câștigaseră națiștii în rândul cetățenilor, ca urmare a unei propagande susținute, revanșarde și virulent antisemite, coordonată de Josef Goebbels. Partidul Nazist a devenit al doilea partid ca mărime din Reichstag.

Alegerile din 1930 au dus la disoluția coaliției dintre social-democrați, partidele liberale și centru. Președintele Hindenburg a numit un cabinet minoritar condus de Heinrich Brüning, care a putut guverna țara doar grație puterilor excepționale conferite de președinte. Guvernarea lui Brüning nu a izbutit să rezolve problemele economice și a dezvăluit slăbiciunile sistemului parlamentar al Republicii de la Weimar. În martie 1932 s-au desfășurat alegerile prezidențiale, în care s-au confruntat Paul von Hindenburg, Adolf Hitler și Ernst Thälmann. Hitler a obținut o treime dintre voturi, dar a fost înfrânt de Hindenburg în turul al doilea. La finele lui mai 1932, Hindenburg l-a demis pe Heinrich Brüning și l-a numit pe Franz von Papen cancelar. Dar Papen nu a găsit sprijin în

Propagandă electorală „de la om la om” în 1932

Reichstag și președintele von Hindenburg a fost nevoit să dizolve Parlamentul și să convoace noi alegeri anticipate, la 31 iulie 1932.

Alegerile aveau loc pe fondul înrăutățirii grave a situației economice a Germaniei. Șomajul ajunsese la 30%, în timp ce producția economică scăzuse cu 42%. Campania electorală a fost marcată de numeroase violențe, mai ales că von Papen a ridicat interdicția de funcționare a S.A.-ului. Rezultatele alegerilor au adus Partidul Nazist pe primul loc în preferințele electoratului german – 37,27% din voturi și 230 locuri în Reichstag. Cum celelalte partide politice au refuzat colaborarea cu națiștii, practic nu s-a putut constitui o majoritate parlamentară nici în noul Parlament. Von Papen a continuat să conducă un Cabinet minoritar, ceea ce a dus la dizolvarea Parlamentului la 12 septembrie și organizarea de noi alegeri peste două luni, la 6 noiembrie 1932.

Au fost ultimele alegeri democratice din Germania interbelică. De această dată, alegătorii au acordat mai multe voturi Partidului Național al Poporului (DNVP) și Partidului

Comunist. Partidul Nazist a obținut 33,09% din voturi, obținând 196 de mandate, rămânând un important partid parlamentar. După alegeri, von Papen a continuat să guverneze prin decrete excepționale. În decembrie 1932, ministrul de Război Kurt von Schleicher a intrat în negocieri cu Gregor Strasser, liderul aripii de stânga din Partidul Nazist. Fiind un apropiat al președintelui von Hindenburg, a ieșit din guvern, provocând căderea echipei ministeriale. La 3 decembrie 1932, von Schleicher a fost numit cancelar al Germaniei. Avea să guverneze ceva mai mult de o lună ca urmare a dezavuirii de către Hitler a lui Strasser și a inițierii de tratative politice între Partidul Nazist și von Papen. În consecință, la 28 ianuarie 1933, von Schleicher a demisionat, iar peste două zile, președintele von Hindenburg a încredințat conducerea guvernului lui Adolf Hitler. ■

Hitler, von Papen și mareșalul Werner von Blomberg

Radio România Cultural

Știința în cuvinte potrivite

La Radio România Cultural
Cu Corina Negrea și Dan Manolache
Luni-vineri, de la ora 13.20

Formațiunile paramilitare ale S.A. terorizau populația și prin marșurile lor

(6,6% în mai și 3,0% în decembrie).

În perioada crizei economice din 1929 – 1933, Partidul Nazist a căpătat tot mai mulți aderenți din rândul clasei mijlocii: țăranii afectați de scăderea exporturilor agricole și ostili în mod clar guvernului, burghezia mică și mijlocie amenințată cu ruina, șomeri, o mare parte a tinerilor, care au regăsit în propaganda nazistă o soluție contra disperării. Erau toți cei cărora Hitler le-a promis că va reda Germaniei un loc important în Europa și în lume. Conform unor statistici ale Ministerului de Interne de la Berlin, în 1930, Partidul Nazist avea 200.000 de membri. În urma unei intense activități de propagandă, naziștii au primit susținerea marilor industriști și a marilor proprietari funciari.

În perioada anilor 1920 – 1930, Parlamentul Germaniei (Reichstag) a fost ales pe o durată de patru ani, pe baza sistemului complicat al reprezentării proporționale, introdus prin Constituția de la Weimar. Vârsta minimă pentru vot era de 20 de ani. Ca urmare, în perioada interbelică se poate vorbi foarte greu despre o majoritate absolută sau chiar stabilă parlamentară a cabinetelor germane. Ca atare, se făcea apel foarte des la puterile speciale pe care le putea acorda președintele repu-

blicii, pe baza aplicării articolului 48 din Constituția de la Weimar, și la hotărâri de urgență, în special în perioada 1919 – 1923 și respectiv 1933.

La 20 mai 1928 au fost organizate alegeri parlamentare, la care au participat 43 de partide și formațiuni politice. Rata participării la vot a fost de 75,6%. Doar două partide au reușit să obțină câștiguri electorale notabile: Partidul

Social-Democrat și Partidul Comunist. Partidul Nazist, reorganizat, după ridicarea în 1925 a interdicției de funcționare, a contestat alegerile, nemulțumit că a obținut doar 3% din voturi, ceea ce i-a adus doar 12 locuri în Parlament. Social-democrații au rămas cel mai important partid parlamentar, obținând 153 dintre cele 491 de voturi. Dar numărul de mandate nu le-a permis social-democraților să guverneze singuri. Au format o coaliție deloc stabilă și marcată de tensiuni, alcătuită din Partidul Social-De-

mocrat, Partidul Poporului, Partidul de Centru, Partidul Democratic, Cabinetul fiind condus de Hermann Müller. Cancelarul a solicitat președintelui von Hindenburg aprobarea pentru puteri excepționale. Fiind refuzat, și-a depus demisia.

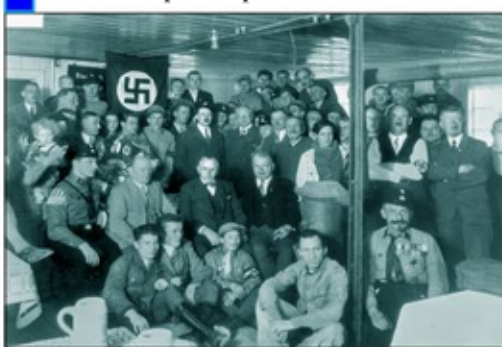
La 14 septembrie 1930 au avut loc din nou alegeri pentru Parlamentul german. Reichstagul număra 577 de locuri, fiind nevoie ca un partid politic să obțină 289 de locuri pentru a constitui Cabinetul de la Berlin. La alegeri au luat parte 37 de formațiuni politice, dar doar zece dintre

O bătrână este adusă la vot

acestea au obținut peste 3% din votul popular. Partidul Social-Democrat a rămas cel mai important partid parlamentar, deși pierdea 10 locuri. În schimb, comuniștii, conduși de Ernst Thälmann, au câștigat încă zece locuri. Cea mai importantă transformare era legată însă de succesul răsunător în alegeri al extremei drepte, reprezentată de Partidul Nazist, care de la 12 locuri în 1928 a ajuns la 18,25% din voturi, adică 107 locuri, în 1930. Explicația se poate afla în situația economică deosebit de dificilă a Germaniei, inflația care adusese marca germană la valori astro-

Hitler în timpul campaniei electorale din 1930

Explicații despre drapelul de luptă

eni cu specialități și experiențe diferite era format din sculptorii I. Iordănescu, Ion Jalea, Cornel Medrea, Oscar Han, Dimitrie Mățăuanu, Alexandru Călinescu, Alexandru Severin și G. Stănescu și din pictorii D. Stoica, I. Theodorescu-Sion, Traian Cornescu, Alexandru Crețoiu, Emilian Lăzărescu, Tache Brăescu, Alexandru Poitevin-Scheletti, Aurel Băescu, C. Petrescu-Dragoe, Remus Troteanu, Aurel Constantinescu, Ștefan Dimitrescu, Toma Tomescu, Andrei Niculescu, Grigore Negoșanu, Nicolae Mantu, Camil Ressu, Alexis Macedonsky, Nicolae Dărăscu, Petre Bulgăraș, G. Ionescu-Doru, Eftimie Hârlescu, Ion Mateescu, Otto Briese, Constantin Bacalu și Ignat Bednarik. La aceștia s-au mai adăugat, ulterior, Horațiu Dimitriu, Paul Scorțescu, Emil Damian, Richard Hette, Anghel Chiciu, Ion Mateescu, Andrei Corneliu și Tudor Gheorghe. Toți cei adunați sub arme erau asimilați gradului de locotenent și primeau solda convenită. Perioada lor de activitate a fost destul de scurtă, din iunie până în septembrie, când a fost organizată o primă expoziție, cu circuit închis, în sălile Școlii de Belle-Arte din Iași, apoi o alta, publică, în același loc, deschisă între 26 ianuarie și sfârșitul lunii următoare a anului 1918.

Pentru a oferi publicului vizitator al Muzeului Național de Artă o imagine vie a vieții de campanie, conducerea instituției a primit, cu entuziasm, propunerea noastră de a organiza

Așezat pe un taburet, ținând carnetul de schițe pe genunchi, a început să deseneze chipurile și atitudinile camarazilor

într-o sâmbătă un eveniment susținut de Asociația „6 Dorobanți”. Astfel, la 23 septembrie 2017, în curtea muzeului, câțiva dintre membrii acestei organizații de reînscenare istorică au arătat vizitatorilor cum decurgea o zi de campanie. După ce a primit raportul de dimineață, generalul a trecut în revistă trupele și, cu ochi atent, a aranjat ținuta unuia dintre soldați, i-a închis copca la gât altuia și a mângâiat pe creștet copiii de trupă. La poarta muzeului au fost instalate santinele – câte doi infanteriști cu baioneta la armă, schimbați la intervale regulate. De altfel, manifestarea s-a numit „De strajă la Palatul Regal”. Un ofițer a explicat cum erau echipați și înarmați soldații din

Un selfie cu bătrânul sergent din escorta regală

vremea Marelui Război și a descris simbolistica drapelului de luptă.

Între militarii români, cu uniformele specifice, s-a aflat și un ofițer inferior austro-ungar, cu inconfundabila sa capelă, ce purta în față cocarda metalică pe care era cifra împăratului Franz Joseph I.

Două infirmiere făceau pansamente celor dispuși a interpreta rolul răniților. Le erau date și bilete de rănit, semnate și ștampilate de autorități. Pe o targă, alături de o raniță, cartușiere, centiroane, căști din dotarea trupelor beligerante – atât ale celor aliate cât și ale inamicilor – și alte elemente de echipament, erau întinse pachete de vată, pansamente și flacoane de spirt și iod.

La oficiul poștal de campanie amatorii puteau să-și aleagă o carte poștală ilustrată cu

AM COBORÂT DIN RAMELE TABLOURILOR, NE-AM DESPRINS DIN BRONZUL SCULPTURILOR

Dr. ADRIAN-SILVAN IONESCU

Pentru a omagia eroicele lupte din 1917, dar și opera de consemnare a acestei epopei de sânge, speranțe și împliniri a Războiului pentru Reîntregirea Neamului, la Muzeul Național de Artă al României a fost organizată expoziția „Atelier de front. Artiști români în Marele Război“, programată între 24 august 2017 și 28 ianuarie 2018. Pe simeză au fost adunate o parte dintre lucrările pictorilor și sculptorilor în uniformă care, în condițiile vitrege ale retragerii în Moldova, au plămădit chipul combatantului de rând, din tranșeele de pe linia Focșani – Nămolosa, al eroilor anonimi de la Mărăști, Mărășești și Oituz, ce au oprit avansarea furtunoasă a trupelor Puterilor Centrale.

In vara anului 1917, în armata română a fost organizat un grup de plasticieni atașați Marelui Cartier General, Secția a 3-a Adjutantură, cu misiunea de a elabora iconografia participării noastre la conflictul armat, alături de forțele Antantei. Rezultatul eforturilor conjugate urma a deveni nucleul unui muzeu militar. Acest organism s-a constituit ca urmare a emiterii Ordinului Circular nr. 9.400 din 23 iunie 1917, semnat de Șeful Statului Major General, generalul de corp de armată Constantin Prezan. Grupul de plastici-

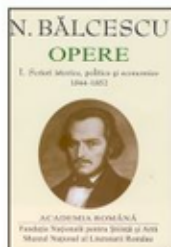
Completând cu tocul cu peniță o carte poștală

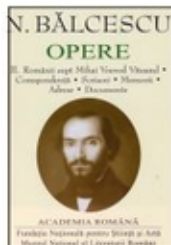
PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **ÎNȚRE PASIUNE ȘI PROFESIE. ISTORIOGRAFIA ROMÂNESCĂ LA ÎNCEPUT DE MILENIU** (sub egida Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane; coord.: **Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, Oana Mihaela Tămaș**)
Școala Ardeleană, Cluj Napoca, 2017, 295 pp.

● **N. Bălcescu - OPERE. VOL. I: SCRIERI ISTORICE, POLITICE ȘI ECONOMICE 1844 - 1852** (sub egida Academiei Române; ediție critică de **Gh. Zane și Elena G. Zane**; reactualizare și indice de nume de **Dorina N. Rusu**; cuvânt înainte de **Dan Berindei**; Introducere de **Eugen Simion**)
Fundația Națională pentru Știință și Artă/Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2017, 956 pp.

● **N. Bălcescu - OPERE. VOL. II: ROMÂNII SUPT MIHAI VOEVOD VITEAZUL. CORESPONDENȚĂ, SCRISORI, MEMORII, ADRESE, DOCUMENTE** (sub egida Academiei Române; ediție îngrijită de **Daniela Poenaru și Gh. Zane**; ediție revizuită și Indice de nume de **Dorina N. Rusu**)
Fundația Națională pentru Știință și Artă, Muzeul Național al Literaturii Române, București, 2017, 1.656 pp.

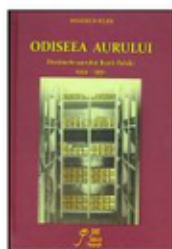
● **Theodor Păslaru - POVESTIRI ȘI ISTORISIRI DIN TRE-CUT. 1909 - 1917** (volum îngrijit de **Traian D. Lazăr și Constantin Dobrescu**)
Editura Junimea, Iași, 2017, 228 pp.

● **Danielle Maillefer - ÎNTOARCEREA REGELUI MIHAI. AMINTIRILE UNEI PRIETENE A FAMILIEI REGALE** (prefață de **Georgeta Filitti**; traducere din limba franceză de **Lumița Brăileanu**)
Editura Corint Books, București, 2017, 116 pp.

● **Dumitru Preda, Nicolae Ciobanu - BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI. 4 IULIE/6 AUGUST - 21 AUGUST/3 SEPTEMBRIE 1917**
Editura Militară, București, 2017, 246 pp.

● **Wojciech Rojek - ODISEEA AURULUI. DESTINELE AURULUI BANK POLSKI 1939 - 1950** (traducere din limba poloneză de **Anca Irina Ionescu**)
Editura Oscar Print, București, 2017, 512 pp.

● **EXPERIMENTUL PITEȘTI. REEDUCAREA PRIN TORTURĂ, FORME ȘI ASPECTE DE REPRESIUNE A INDIVIDULUI ÎN PERIOADA DICTATURILOR COMUNISTE, EDIȚIA a XVI-a, PITEȘTI, 26 - 28 SEPTEMBRIE** (editor și coordonator **Ilie Popa**)
Fundația Culturală Memoria, Filiala Argeș, Pitești, 2017, 559 pp.

● **MARCUS ULPUS TRIANUS. ANTOLOGIE DE TEXTE ALESE** (ediție îngrijită de **Carmen Bulzan**)
Editura Printech, București, 2017, 156 pp.

● **Gabriela Gîrmacea - CASE MEMORIALE DIN JUDEȚUL BACĂU**
Editura Magic Print, Onești, 2016, 111 pp.

● **CTITORI DONATORI ȘI MEȘTERI ANONIMI. ARTA RELIGIOASĂ MEDIEVALĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC ORTODOX** (sub egida Muzeului Național de Istorie a României; coord. dr. **Irina Ene**; autori fișe: **Irina Ene, Andrei Tache**; cuvânt înainte dr. **Ernest Oberländer-Târnoaveanu**)
Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2017, 54 pp.

● **CAIETE SILVANE** (Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România)
Serie nouă, Anul XIII, Nr. 10 (153), septembrie 2017, 48 pp.

o imagine istorică – portretele familiei regale, peisaje urbane din vremea conflagrației, compoziții propagandistice („Pe aici nu se trece!“), scene de front – pe care, după ce scriau misiva și adresa cu toc și cerneală, o prezentau poștaşului în uniformă. Acesta, după o atentă verificare a textului, pentru a nu fi fost cumva transmise secrete militare, aplica stampila „Cenzurat“ și lipsea timbrul cu care urma a fi expediată. A fost un joc foarte plăcut, mai ales pentru vizitatorii copii, care nu mai sunt deprinși a scrie cu asemenea ustensile demodate și nici a trimite scrisori ori vederi, într-o vreme când internetul facilitează comunicarea. O fetiță își alesese trei vederi și-și făcea un *selfie* cu aparatul telefonic mobil, stând alături de un bătrân sergent din escorta regală, falnic în uniformă sa cu eghileți la umăr, sabie la șold și cască cu penaj alb pe cap.

Autorul și Bogdan Iorga

Un operator din Serviciul Fotografic al Armatei – el însuși artist vizual în afara „armatei de duminică“, Bogdan Iorga – făcea portrete celor dornici de a avea o amintire a acestei zile. Doritorii erau așezați în poză, cu o cască sau capelă pe cap și ținând în mână o pușcă, spre a se simți și ei, pentru o clipă, soldați. Aparatul folosit era unul digital, modern, iar imaginea alb-negru, cu iz de epocă, era imprimată pe moment la un printer și oferită beneficiarului.

Unul dintre membrii Asociației, Ion Drăghici, plastician de profesie, a interpretat rolul unuia dintre artiștii afiliați Marelui Cartier

General și, așezat pe un taburet, ținând carnetul de schițe pe genunchi, a început să deseneze chipurile și atitudinile camarazilor. Sub ochii uimiți ai publicului era repetat procesul de creație al pictorilor de acum 100 de ani care au elaborat iconografia campaniei românești. Pentru a face legătura între exponatul de muzeu și viața reală a soldatului,

pe care o ilustrau atât de bine membrii Asociației „6 Dorobanți“, au fost ținute scurte expuneri despre activitatea artiștilor de front și realizările lor memorabile, explicându-se în același timp fenomenul reînscenării istorice și satisfacțiile ce le poți avea atunci când te afli într-o campanie „pașnică“, în care re trăiești experiențele soldaților de acum 100 de ani.

Întreg acest spectacol de istorie vie s-a derulat pe fondul muzical al marșurilor și melodiilor cazone care evocau războiul, împletite cu ariile populare din acea perioadă, cu muzică de dans (în special valsuri), de operetă și vodevil, conferind și mai multă culoare manifestării. Când a fost intonat Imnul Regal, „soldații de duminică“ au dat onorul, stând nemișcați preț de mai multe minute.

În final, trupa și ofițerii s-au aliniat, pentru o fotografie de grup, în fața intrării Palatului Regal, având în fundal afișul expoziției „Atelier de front“. În acest fel, noi, reînscenatorii, am coborât din ramele tablourilor, ne-am desprins din bronzul sculpturilor pentru a da viață umbrelor înaintașilor care au înfăptuit România Mare și au ilustrat prin mijloace artistice această măreață epopee națională. ■

O NUNTĂ DE POVESTE ÎN VREMURI TULBURI

(Urmare din p. 56)

Relațiile de cuplu dintre Marigela și Manole vor deveni din ce în ce mai tensionate, iar neînțelegerile Marigelei cu soacra ei vor alimenta și mai mult această situație. Totul va culmina cu sinuciderea Gabrielei Tătă-răscu în martie 1954. Apoi, întoarcerea lui Nolică din

închisoare în august 1955 va constitui o nouă încercare pentru ei. Nu au avut copii și, după divorțul survenit în anul 1958, nu-și vor mai vorbi niciodată.

Marigela Paschievici a avut o viață lungă, trecând în lumea celor drepi la aproape 93 de ani. Prețul pe care avea să-l plătească pentru a-și fi îndeplinit cel mai ambițios vis

a fost imens. Cu toate acestea, ziua nunții a continuat să rămână vie în amintirea ei. Ori de câte ori vorbea despre acest moment, era evidentă satisfacția pe care încă o trăia de a-și fi împlinit visul său ambițios de a se numi doamna Tătă-răscu și a fi făcut parte, fie și pentru scurtă vreme, din înalta societate bucureșteană a vremii. ■

Inedit

Soldați ruși cu măști de gaze pe față, la o testare

1917. ZILE DE RĂZBOI

ARTUR GOROVEI

Încheiem aici prezentarea unor fragmente din însemnările cărturarului din perioada când în Fălticeni se aflau încartiruite trupe rusești, începută în nr. 10/2017.

La fel ca și la episoadele precedente, nu am mai marcat prin trei puncte întreruperile de text, iar intervențiile explicative în paranteze drepte ne aparțin.

I. LĂCUSTĂ

● Tunel de la o pivniță la alta ● Ofițerii și cinematografele ● Școli fără manuale – examene trecute cu bine ● Oala de lapte a polițaiului ● Debilitate cu proptele

12 iunie. Fragment din o scrisoare: „Cred că ai auzit ce a pățit fratele Ernest. După ce armata română și cea rusă i-au luat de la moșie fânul, paiele, cerealele; după ce rușii încartiruiți în sat i-au ars și cumpăna de la fântână, în noaptea de 15 – 16 martie, intrând în casă la el, în timpul nopții, sub cuvânt că aduc un ofițer rănit de pe front, rușii, cu măștile de gaze pe față, cu revolverele în mână, l-au jăfuit de tot ce a avut în casă: bani, albituri, haine, l-au bătut, l-au târât în mijlocul ogrăzii și, lăsându-l fără simțire, au dispărut“.

Ernest este un văr al meu. Moșia lui este la câțiva kilometri lângă Bacău!

Și câți sunt în categoria lui Ernest!

15 iunie. Constatări importante făcute de dascălii patriotismului nostru.

În România de astăzi, d. Octavian Goga constată că de la reîntoarcerea sa din Rusia și de la sosirea celor câteva sute de voluntari ardeleni în Iași, societatea românească a luat o prefacere nemaipomenit de repede, în bine – se înțelege –, și că aceasta, alături de cele câteva

sute de ardeleni, este gata să reîntregească neamul.

Social-democrații ruși operează la noi în oraș: soldații sparg în fiecare noapte o casă, o pivniță și pradă tot. S-au perfecționat: sapă tunel din o pivniță la altă pivniță și scot vasele cu vin, fără să simtă cei de afară. Ofițerii operează mai subțire: au devenit antreprenori de cinematografe. Ba, își fac și concurență: comandantul corpului de automobile are un cinematograf în Strada Mare, cel al corpului de automobile blindate are altul, în o grădină. Prețurile de intrare nu sunt foarte urcate.

17 iunie. Ofițerii ruși ticluiesc mereu minciuni, inventează mereu pretexte pentru beții. De când au pierdut chilipirul cu căderea Dornei [cucerită din sectorul Corpului 11 armată

austro-ungar], eveniment pe care îl cinsteau în fiecare săptămână cu o beție monstră, acum recurg la invenția victoriilor aviatorilor. Astăzi au făcut să circule vestea că unul din ai lor a doborât un aeroplan inamic și că în lupta crâncenă aviatorul rus a fost rănit la amăn-

Pe frontul armatei ruse din Galiția, în 1917

UNDREA

6

1946. 17.000 de spectatori umplu incinta de la Madison Square Garden din New York, ca să-l vadă pe un cunoscut boxer francez, Marcel Cerdan, un tip dur, cu pumni de oțel, în meciul lui cu americanul Georgie Abrams. Cerdan, „Bombardierul marocan“, cum i se spune, are la activ 800 de lupte, două înfrângeri, nicio descalificare pentru lovituri sub centură, dar mai ales 56 de victorii prin KO. Este campionul Europei la categoria mijlocie și în această seară își poate deschide calea spre campionatul mondial. Dacă pierde meciul, își poate lua adio de la titlul mondial. Cei doi se lovesc fără încetare. Fiecare crede, la un moment dat, că are meciul în mână. În finalul rundei a opta avantajul este de partea lui Abrams. Campionul francez este în agonie. Mai au două runde. În a noua, Abrams cade sub o lovitură de stânga a francezului, dar lupta continuă. La sfârșit, cei doi, americanul, cu un ochi complet închis și o arcadă spartă, francezul, cu fața umflată de lovituri, așteaptă verdictul arbitrilor, care îi cheamă pe cei doi bărbați lângă el, îi ia de mână și ridică brațul lui Cerdan, declarat învingător.

7

1917. „Bucureștiul [ocupat] e considerat de nemți ca inepuizabil, scrie avocatul Vasile Th. Cancicov în jurnalul său. Un ofițer mai de seamă din Germania, când capătă concediu, vine să și-l petreacă la București. Toată aristocrația lor lihnită de foame la Berlin a venit la București, unde s-a instalat ca în raiul fericirii și abundenței. Se anunță prin ziare sosirea unor mari celebrități artistice, actorii cei mai celebri vin la noi. Opera din Viena va deschide iarna aceasta aci. Toți aceștia vor fi urmați de lumea amatoare ce caută comoditate și trai mai lesnicios. Am ajuns pentru Puterile Centrale Parisul. Bogăția lor ne va concura și mai mult produsele, care nu vor mai putea fi găsite decât cântărite literalmente cu aur“.

8

1606. Armatele micilor proprietari din Riazan, conduse de doi frați Liapunov, și cele din Tula, sub conducerea lui Filip Paskov, îl părăsesc în această zi pe rebelul Ivan Bolotnikov, o mare parte chiar trecând de partea lui Vasili Șuiski, țarul contra căruia au luptat până atunci. Rob la origine și prizonier al tătarilor și otomanilor, de la care fugise, Bolotnikov a adunat șerbi, țărani, sclavi, fugari și vagabonzi, într-un război împotriva autorității și a boierilor, care va fi continuat mai târziu de răzcoalele țărănești ale lui Razin, Bulavin și Emelian Pugaciov. Rămas fără întăriri, rebelul Bolotnikov și oamenii săi sunt impresurați de armata lui Șuiski la Tula și, după un asediu cumplit de patru luni și o inundare parțială a orașului, forțați să se predea. Bolotnikov este exilat și apoi, în 1608, omorât.

18

1778. În această noapte clopotul de la Versailles anunță că durerile au început. Maria Antoaneta, după aproape nouă ani de mariaj cu Ludovic al XVI-lea, urmează să nască primul lor copil, mult așteptat. În camera reginei, în jurul patului ei, se așază în fotolii, în ordinea rangului, înalta nobilime. La spatele ei, alții se urcă pe bănci și scaune, să nu scape cumva o mișcare, un geamăt al femeii în chinuri. Aerul este din ce în ce mai greu, otrăvit de respirația celor 50 de privitori și de mirosul tare al oțetului și esențelor. La trei noaptea vin să fie martori la eveniment regele, prinții și prințesele, alte rude de sânge. Șapte ore nimeni nu se mișcă din loc. Nicio fereastră nu este deschisă. La 11 dimineața Maria Antoaneta naște o fetiță, Marie-Thérèse, botezată după numele mamei tinerei mame, împărăteasa Maria Tereza. Vlăstarul regal este îmbăiat, admirat și deodată se aude strigătul disperat al mamoșului: „Aer și apă caldă! Trebuie luat sânge!“ Regina a leșinat. I s-a urcat sângele la cap din cauza aerului infect. Horcăie între perne. Regele este cel ce deschide precipitat fereastra și regina își revine, spre bucuria generală. Sunt trase 21 de salve de tun, nu 101, cum s-ar fi întâmplat dacă nou-născutul era băiat.

moșie, fără autorizație. Arendașul este evreu și are numai 11 (unsprezece) copii.

Un detaliu: în lista adusă de jandarm erau trecute zece găini, pe care le primise el de la șeful său, din care au ajuns numai două la spital.

Tocmai cetisem *România* și mă bucuram că avem voie să ne aprovizionăm, când aud un plâns de femeie. Pe stradă, în fața ferestrei mele, un gardist de oraș ținea de mână pe o țărăncă care-și apăra o traistă și plângea. Când m-am apropiat, gardistul îi spunea: „Dacă nu-mi dai o oală mie și una pentru d. polițai, nu te las”. Țărăncă ducea lapte la niște clienți și gardistul cu nr. 25 voia cu de-a sila să se aprovizioneze pe el și pe șeful său.

13 octombrie. Debilitate generală. Un bujor de băiat în floarea vârstei. Nalt, spătos, cu ochii ascunși după dealuri de grăsime; se cutremură pământul sub călcătura lui. Acum trei ani a fost amânat la recrutare pentru debilitate generală, deși era mai voinic decât acum; anul trecut a fost respins de la o școală de ofițeri pentru debilitate generală; anul acesta, pe când tineri din contingentul lui mor, ofițeri în luptă cu dușmanul, el e din nou respins de la aceeași școală, tot pentru debilitate generală. Cine-l vede trecând visător pe stradă se întreabă: cum se poate ca un așa flăcău voinic să nu fie sub steag?

Cum se poate? Ce lucru explicabil: flăcăul acesta are un unchi ministru, un altul general, un protector sfetnic al prim-ministrului și câte alte multe și mărunte care-l vor lăsa pe veșnicie în debilitate generală.

14 octombrie. În astă sară, când să ne punem la masă, un jandarm anunță că are de vorbit cu d. colonel, comandantul garnizoanei.

E un jandarm rural, din Iași (trimis de d. Dimetriu, secretar general al Ministerului de Interne, ca să-l aprovizioneze). A umblat prin sate și a adunat cum adună jandarmii atâtea lucruri de ale mâncării, încât e nevoie să ceară un om în ajutor cu care să poată încărcă lăzile și coșurile în vagonul de la trenul din Dolhasca.

20 octombrie. Din nou zile de groază. O divizie rusă, divizia de Turkestan, considerată ca armata cea mai bună, formată de curând și adusă în vara asta pe frontul de aici, n-a voit să lupte, a fugit și s-a așezat în apropierea orașului, prin Horodniceni, Rotopănești, Lămășani. Ceea ce fac hoardele acestea e greu de închipuit, sătenii sunt prădați de tot avutul lor: vite, paseri, fân, păpușoi, totul e furat, până și cartofele din gropi sunt scoase. O turmă de oi a fost împușcată cu mitralierele.

23 octombrie. Viața [pe] care o ducem e monotonă; auzi vorbindu-se numai de greul vieții; vezi numai hoarde de barbari ruși care devastează pretutindeni, trăiești numai sub groaza arbitrarului atâtor polițiști, jandarmi și agenți administrativi, cari nu cunosc margine la abuzurile lor și abia din când în când, pe câteva clipe, o săgeată de lumină pătrunde în întunericul vieții noastre.

Ion Dragoslav, prozatorul din Fălticeni

Împăratul austro-ungar Carol I în vizită pe front, la Dorna Căndreni, la 17 iunie 1917

Ni-a fost dat, în cursul verei, să ascultăm o admirabilă orchestră; era o muzică rusă, din Turkestan, e adevărat, dar era bună și am admirat-o; câțiva din lumea noastră locală, buni muzicanți, au cântat cândva în ansamblu niște bucăți de toată frumusețea; alții, mai tineri, tot dintre ai noștri, au organizat o mică orchestră și i-am ascultat în câteva seri, în grădina publică, până ce treburi militare i-au împrăștiat; am avut și șezători literare, în care amărâțul Dragoslav [Ion, pseudonimul lui Ion V. Ivanciuc, 1875 – 1928, prozator fălțicenean, susținut de A. Gorovei] și-a dat drumul glasului. ■

Octavian Goga
saluta în presă...

două picioarele. Din toate acestea nu e adevăr decât că un aparat rusesc a aterizat forțat și conducătorul s-a rănit; adevărat a fost numai beția strașnică ce au tras-o și s-au îmbătat ca niște porci.

22 iunie. De două zile se trâmbează marea victorie rusă din Galiția. Astăzi aflăm amănunte: „glorioasele trupe din divizia finlandeză și brigada ceho-slovacă au pus mâna pe pozițiile puternic întărite ale inamicului”. *Finlandezii și cehii* din armata rusă, parcă nu ar fi același lucru cu armata rusă, după cum nici senegalezii nu ar fi același lucru ca armata franceză.

După trei săptămâni s-au isprăvit examenele. Școlile nu au funcționat nicio zi, cărți de școală nu a putut să-și cumpere niciun elev, pentru că toate s-au tipărit numai la București, așa că un exemplar a revenit unei serii întregi, ca să se prepare, și cu toate acestea după cum spun profesorii nu s-a putut simți o mare diferență între nivelul de anul trecut și de acum al științei elevilor. Și unii și alții au pregătit examenul unei clase în numai câteva săptămâni.

26 iunie. Astă-noapte, o mare spaimă; lumea oficială a fost sculată din somn, comandanții ruși au plecat în grabă spre Dorna: o patrulă germană a pătruns până la Găinești. Cine știe unde e Dorna și unde-s Găinești trebuie să fie mai mult decât surprins de această veste. Cum a putut patrula aceasta să parcurgă o distanță de 40 – 50 kilometri?

[Lipsesc cam 90 de pagini de manuscris. Relatarea continuă în octombrie.]

6 octombrie. Un regiment rusesc de infanterie trece prin oraș. În frunte, câțiva călăreți cu un mare steag alb, steagul păcii. Vin de pe front. Cântă *Mira*, cântecul păcii. Îi întreb unde se duc și voioși răspund: „Damoi”. Se duc acasă.

Sunt dintre acei ce nu vor să mai lupte. Lumea îi blamează. Dar și oamenii din acest regiment sunt lume,

și ei cred că au dreptate în contra acelor care li cer să moară ca niște animale.

10 octombrie. În fine, *România* are satisfacția să poată anunța un fapt care dovedește marea solitudine pe care o arată Marele Cartier General pentru populația civilă.

Mai astă-vară, generalul Averescu, la observația unui prefect că sistemul de confiscare a alimentelor înfometează populația, a strigat cu ifos: „Populația civilă să moară!” Iată însă că M.C.G. nu împărtășește părerea marelui general și *România* publică următoarele, cu litere mari: „Se aduce la cunoștința publicului că orice particular poate să se aprovizioneze pentru trebuințele casei sale cu legume, paseri, ouă, lăpturi, brânzări, fără să fie nevoie pentru aceasta de o autorizație specială”.

Cu privire la aprovizionare, cunosc trei cazuri care spun așa de mult.

Adjutantul (așa se intitulează) garnizoanei noastre ține casă cu chirie la un proprietar. A avut, se vede, vreo nemulțumire acumă când se apropie plata câștiului [rata chiriei] și a jurat răzbunare. Când proprietarul și-a adus, de la țară, câțiva saci cu mere, reinete [un soi de prune; *Magazin istoric*, nr. 6/1997], vin etc., adjutantul le-a rechiționat pentru armată, spune el, cu 50 bani kilogramul. În oraș, merele cele mai ordinare se vând cu 3 lei. Proprietarul a alergat, a reclamat și i s-au dat merele înapoi.

Ieri s-a adus la spitalul Crucii Roșii o căruță plină cu de toate de ale mâncării: paseri, ouă, făină, grăunțe etc. A adus-o un jandarm care le-a lăsat fără multe explicații, spunând numai că provin dintr-o contravenție, că aparțin unui arendaș de moșie care le-a adus în oraș de la

... sosirea Corpului de voluntari transilvăneni la Iași, pentru a lupta alături de armata română refăcută

Manifestare la Chișinău, după abdicarea țarului

lor. Regimentul 652 a urmat ordinele primite, însă celelalte trei unități au rămas pe loc.

Lucrurile au degenerat, trupa agitată de vorbele lui Filipov începând să insulte pe ofițeri și pe cei care nu se solidarizau cu ei. S-a trecut apoi la ciocniri, violențe asupra ofițerilor (ruperi de epoleți, brutalizări), așa încât comandamentul Armatei 6 și Comitetul soldaților au trimis o delegație pentru negocieri, care însă a fost arestată de rebeli. În ultimă instanță împotriva răzvrătiților au fost trimise două divizii de cavalerie, trupe de infanterie, artilerie, automobile blindate și două avioane. Cele trei regimente au fost înconjurate și somate să se predea; în caz contrar „vor fi zdrobiți”. În final, rebelii au depus armele, iar patru ofițeri și 125 de soldați au fost arestați.

Au apărut imediat divergențe între delegații care au făcut arestările și cazacii din Corpul 3 Cavalerie. Primii au propus ca Filipov să fie judecat, în timp ce cazacii au cerut să fie executat pe loc. Un general l-a urcat pe Filipov într-un automobil pentru a fi dus la Bolgrad, dar au pornit în urmărirea lui. Până la urmă, propagandistul a fost „bătut grav”, în incident fiind rănit și un ofițer care a încercat să-l protejeze.

La Bolgrad trupele care au reprimat mișcarea au fost primite cu entuziasm. La cererea lor și

cu promisiunea că nu-l vor omorî, Filipov a fost adus în piața publică. A fost huiduit îndelung, iar membrii Comitetului l-au declarat trădător de patrie. Generalul Afanasie Curikov, comandantul Armatei 6, a luat cuvântul și a mulțumit militarilor loiali, menționând că „orice se ordonă este în deplin acord cu reprezentanții poporului și armatei”. A precizat că revolta putea fi înăbușită mai devreme, dar el și Comitetul au vrut să evite vărsarea de sânge.

La începutul lunii iunie 1917 ministrul de Interne, Alexandru Constantinescu (zis Porcu), și directorul D.P.S.G., Ion Panaitescu, au semnat o adresă către reprezentanții români aflați pe lângă comandamentele ruse, cerându-le să monitorizeze cu atenție ce se întâmplă în rândurile militarilor aliați. „Întrucât prin felul însărcinărilor dvs. pe lângă armatele ruse puteți afla multe chestiuni care interesează apărarea țării și în special chestiunile referitoare la serviciul de contraspionaj, vă rugăm să binevoiți a le comunica delegaților Siguranței române pe lângă armatele ruse”, menționa adresa.

Idată cu începerea confruntărilor de la Mărășești, Mărășești și Oituz s-au accentuat și măsurile de contraspionaj pe toată linia frontului. În Delta Dunării și nordul Dobrogei acestea erau „cu totul insuficiente”,

Comandorul Ion Coandă, comisar general al guvernului român în Delta Dunării, și Ion Panaitescu, directorul Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale (D.P.S.G.) și șeful Secției Siguranței din Marele Cartier General

MIHAIL MORUZOV DESPRE DEGRINGOLADA DIN ARMATA RUSĂ

ALIN SPÂNU

- Nu mai luptați, jertfele sunt zadarnice
- Cu cavaleria, infanteria, artileria, blindatele și avioanele contra rebelilor
- Cazacii voiau să îl execute pe loc
- Și ofițerii ruși se certau între ei
- Pe lista proscrișilor ● Provocatorii din Cahul

Numit șef al Echipii de Siguranță din Delta Dunării la finalul anului 1916, Mihail Moruzov (Magazin istoric, nr. 3 – 5/1996) avea avantajul de a cunoaște foarte bine zona.

La începutul anului 1917 Echipa de Siguranță devine Brigada de Siguranță din Delta Dunării, iar Moruzov își extinde atribuțiile și sarcinile.

Pe fondul nemulțumirilor interne din Rusia, care au ecou și în rândurile militarilor aflați pe front de aproape trei ani, încep să apară acte de nesupunere. Se instaurează o democrație... militară ad-hoc, se înființează Comitete ale soldaților și ofițerilor care își alegeau comandanții și analizau dacă ordinele date trebuie executate sau nu. Uneori încurajate, alteori tolerate, abaterile disciplinare reprezentau primii germeni ai dezagregării armatei ruse.

Pe frontul român, în sudul Basarabiei, Delta Dunării și nordul Dobrogei, se afla Armata 6 rusă, cu care Moruzov conlucrea contrainformativ, dar în același timp era atent și la ce se întâmplă în interiorul unităților, la starea de spirit și la acțiunile de nesupunere. Toate datele erau transmise șefilor săi, comandorul Ion Coandă, comisar general al guvernului român în Delta Dunării, și Ion Panaiteșcu, directorul Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale (D.P.S.G.) și șeful Secției Siguranței din Marele Cartier General.

La finalul lunii mai 1917, Moruzov semna „oarecari mișcări” în rândurile militarilor din Divizia 163 Infanterie (Regimentele de Infanterie: 649 „Skobelev”, 650 „Targrad”, 651 „Kavkaz” și 652 „Zevin”), cantonată în apropiere de Cahul, în rezerva Armatei 6 ruse. Germenul disoluției era sublocotenentul Filipov (născut în Saratov, fost învățător), care propovăduia „că pacea cu orice chip trebuie să fie încheiată, căci jertfele sunt zadarnice”. Conducerea Armatei 6 a fost informată de situație și l-a chemat pe Filipov la discuții, însă acesta n-a dorit să renunțe la ideile sale și la acțiunile pacifiste. Nici Comitetul soldaților și ofițerilor din Armata 6 n-a avut mai mult succes, iar Filipov a continuat să țină discursuri în fața soldaților, mai ales a celor din artilerie. Armata 6 a decis ca batalioanele care formau regimentele din Divizia 163 (luate anterior de la alte regimente) să revină la unitățile de bază. Filipov „s-a opus hotărât” acestei măsuri și a încercat să-i convingă pe soldați că actul e îndreptat contra

lovitură de stat contra guvernului provizoriu în septembrie 1917 - n.n.]. Astă-noapte la ora 12 Comitetul s-a întrunit din nou și ar fi hotărât suprimarea lui“.

După câteva zile, viceconsulul rus din Sulina, Puzanov, s-a prezentat împreună cu sora sa la prefectul de Tulcea, la Chilia-Veche. A istorisit că a plecat pe ascuns din Sulina deoarece era al doilea „pe lista proscrisilor de către soldați“, primul fiind locotenentul Scavlovski. Pe listă mai figurau încă cinci ofițeri ruși și căpitanul Baicu din marina română. A solicitat ospitalitate și siguranță pentru câteva zile. Comandorul Coandă nu a fost încântat de solicitarea lui Puzanov, mai ales că până atunci acesta se arătase extrem de critic și arogant față de autoritățile și armata română. La indicația ca diplomatul rus să nu fie găzduit în imobile oficiale ale autorităților române, i s-a răspuns de către prefectul județului Tulcea:

„Dată fiind purtarea d-sale până acum față de autoritățile noastre, relațiile d-sale cu Comitetele și starea de spirit actuală între soldații ruși, nici vorbă că putea rămâne și nici nu va putea locui în Chilia-Veche“.

La 26 noiembrie 1917 în Sala „Papa-dopol“ din Galați s-a desfășurat o întrunire a Partidului Social-Democrat maximalist rus, la care au asistat și delegați din Odessa, dar și mulți militari. Subiectele dezbătute au fost cele clasice: încetarea imediată a războiului, încheierea păcii și dispariția militarismului. Dintre toți vorbitorii civili și militari unul singur a propus detronarea regelui Ferdinand al României, ceea ce „a surprins chiar pe întreaga adunare“, care nici măcar nu a aplaudat cuvântarea. Deși urmărit de agenți de Siguranță români, vorbitorul a reușit să dispară, însă i s-a făcut portretul; „după îmbrăcămintea ce purta făcea parte dintr-o formațiune sanitară, iar după figură era evreu“.

... i-a reproșat contraamiralului prinț Vladimir Trubețkoi că nu și-a respectat cuvântul

În rândurile militarilor din Armata 6 s-au înregistrat atitudini contrare deciziilor politice de la Petrograd. Regimentul 49 Infanterie „Brest“ din Corpul 7 Armată European a anunțat public că, dacă Lenin declară război Ucrainei, „noi plecăm să apărăm Ucraina“.

Comitetul soldaților și ofițerilor din Bolgrad a trimis o telegramă către Corpul 4 Armată Siberian, semnată totuși de comandantul

Armatei 6, potrivit căreia „ofițerii vor fi aleși de către soldați până la comandant de regiment inclusiv, cei vechi vor rămâne în gradele lor, însă fără comandă, primind solda gradului respectiv“.

În antiteză cu trendul pacifist, cazacii originari din regiunea Donului și a orașului Novocerkassk au început să formeze unități numai din ofițeri pentru a continua războiul. La al II-lea Congres al Armatei 6, desfășurat la Galați, a fost ales un nou Comitet compus din 80 de persoane: 31 din Partidul Social-Democrat maximalist, 12 din Partidul Social-Revolu-

ționar de stânga, 17 din Partidul Social-Revoluționar de dreapta, 10 din Partidul Social-Democrat și 10 din Partidul Naționalist.

La începutul lunii decembrie 1917 în Bolgrad au apărut „provocatori veniți din Cahul“, care au început devastarea magazinelor evreiești. Anarhia a atras și soldații din localitate, urmași de localnicii săraci. Acțiunile s-au extins și la proprietari creștini, cărora le-au fost furate bunuri și vite. Contra dezordinilor au intervenit, în primă fază, ofițerii ruși și Regimentul 8 Husari. Situația a devenit critică și comisarul Armatei 6 a cerut ajutor pentru restabilirea ordinii. Cercetările au evidențiat că atacatorii „erau preparați cu niște cartușe incendiare pe care le introduceau sub streșina caselor“ vizate. Toate comitetele de soldați și ofițeri din Armata 6 s-au întrunit de urgență și au decis măsuri ferme contra devastărilor de orice fel. Agenții români au constatat că în ultima vreme au început să se

Ministrul de Interne,
Alexandru Constantinescu
(zis Porcu)

după cum a constatat Mihail Moruzov. În opinia sa, inamicul considera că această porțiune de front reprezenta „terenul cel mai bun pentru spionaj”. În urma analizei de pe teren, Moruzov a trimis Armatei 6 mai multe propuneri care să întărească contraspiionajul în regiune. Astfel, zona cu-

prinsă între brațul Sfântu Gheorghe și brațul Sulina până la Mila 23, apoi pe grindul Stipoc până la brațul Chilia să fie declarată zonă de operațiuni. Populația din zonă trebuia evacuată, cu excepția localităților Sfântu Gheorghe și Sulina, iar toți cei găsiți în zonă fără acte valabile să fie considerați spioni, înaintați Curții Marțiale și condamnați la moarte. Punctele de pescărie rămăneau fixe și sub controlul agenților, lotcile numerotate și puse sub pază, iar pescarii puteau pescui numai între anumite ore și în anumite zone. Militarilor români și ruși li se cerea să evite a prelua scrisori de la civili pentru a fi duse în alte localități, iar dacă acceptau, să le predea superiorilor „spre a se putea descoperi organizațiile de spionaj”.

Probleme erau nu numai cu inamicii sau cu revoluționarii ruși, ci și între ofițerii superiori ai armatei țariste. La jumătatea lunii septembrie 1917 a izbucnit un conflict între colonelul Mihail A. Jebrak, comandantul Regimentului 2 Infanterie de Marină din Divizia Specială de Marină, și contraamiralul prinț Vladimir Trubețkoi, comandantul mării unități. Regimentul 2 a primit ordinul de a merge în prima linie a frontului deși, conform planificării, nu era rândul

său. Trubețkoi l-a asigurat pe Jebrak că va interveni și va trimite o altă unitate în linia întâi, iar acesta i-a informat pe soldați despre promisiune. La data stabilită nu a sosit nicio unitate de schimb, iar Jebrak a telegrafiat lui Trubețkoi, amintindu-i promisiunea făcută. Răspunsul prințului a fost că „nu-și amintește să fi făcut vreo promisiune colonelului Jebrak”. Considerându-se ofensat, colonelul a solicitat să fie evacuat din Sulina ca bolnav.

Pe de altă parte, între Trubețkoi și Jebrak existau animozități mai vechi. Comitetul diviziei a solicitat un comandant provenit din trupele de uscat și l-a propus pe comandantul Regimentului 2. Acesta era considerat „un brav militar și foarte mult iubit de soldați”, iar unitatea sa era cea mai bine instruită și disciplinată. Nu le lipsea nici spiritul combativ, dovadă că au solicitat inițierea unei ofensive până la linia Prislav – lacul Razelm. Propunerea a fost susținută de locotenent-colonelul Covaleovschi, șeful de Stat Major al Diviziei Speciale, care a dezvoltat proiectata ofensivă până la linia Babadag și mai sus de Brăila, pentru a elibera navigația pe Dunăre. Punctul de vedere al lui Covaleovschi a fost primit cu răceală de comandantul Armatei 6 – „despre care se știe că are sentimente germanofile”, consemna un raport trimis de Moruzov –, de generalul Zencovici, șeful de Stat Major al Armatei, și de șeful Comitetului ofițerilor și soldaților – „un doctor evreu”.

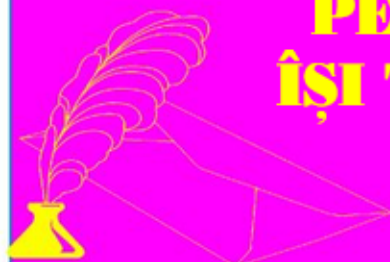
Au apărut și actele de violență. Locotenentul de marină Aleksandr Mitrofanovici Scalovski, șeful centralei telefonice ruse din Sulina, a fost ucis la finalul lunii noiembrie 1917 de patru marinari din subordine. Din primele cercetări ale agenților români se părea că asasinii „au executat hotărârea Comitetului, care în ședința de ieri îl judecaseră și-l dovediseră agent cornilovist [aderent al generalului Lavr Kornilov, comandant suprem al armatei ruse, care a încercat o

Colonelul Mihail A. Jebrak...

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Participanții la Congresul de la Paris

Anumite permanențe din istorie trebuie să dea de gândit pentru o mai bună înțelegere a vremurilor pe care le trăim.

În urma războiului Crimeii, Congresul de la Paris din 1856 a hotărât, între altele, și o nouă organizare a Principatelor române. Felul cinic în care s-a negociat apare în corespondența dintre doi polonezi, Valerien Kalinka (1826 – 1886) și Wladislaw Zamoyski (1803 – 1868), emigrant la Paris, după ce fusese general în armata otomană. Informațiile provin de la Constantin Suțu, observator atent al scenei diplomatice pariziene și, firește, interesat de viitorul Principatelor unde antecesorii săi domniseră ca dregători fanarioți în slujba Porții. În același timp, principele Barbu Știrbei, pe sfârșit de domnie, se grăbea să încheie un contract oneros pentru țară, dar profitabil pentru sine, privind construirea unei căi ferate de la Orșova spre un punct încă neprecizat. Informațiile sunt cuprinse într-o scrisoare semnată N., adresată, poate, lui Ion Ghica, aflat în insula Samos.

Scrisorile, păstrate într-o colecție particulară, au fost traduse de noi (cea din urmă fragmentar) din limba franceză. Precizările noastre sunt redată între paranteze drepte.

Wladislaw Zamoyski

Viceamiralul
Dmitri Neniukov

fabrice băuturi care îi făceau pe militari să-și piardă cunoștința „și devin cu mult mai agresivi decât îmbătați cu băuturi obișnuite“.

Au izbucnit grave neînțelegeri între bolșevici și Rada ucraineană, mai ales în Odesa, care au degenerat până la confruntări armate

soldate cu victime. Bolșevicii au făcut o intensă propagandă în rândul militarilor din Regimentul 2 Infanterie de Marină, însă aceștia, deși puțini (două batalioane), au acceptat să preia spre apărare sectorul Lascăr Catargiu Ceatalchioi Pătlăgeanca.

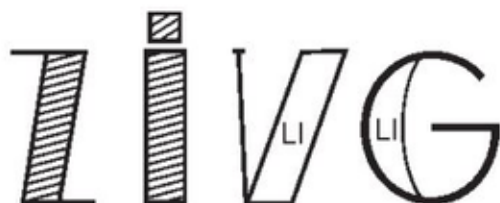
Spre finalul lunii decembrie 1917 Moruzov l-a informat pe comandorul Coandă despre evoluțiile din zonă. La 17 decembrie 1917 în Ismail s-au întrunit delegații Comitetului din Divizia Specială, care au discutat despre situația militară actuală, fuziunea cu Comitetul sovietului din Ismail și

demobilizare. În urma discuțiilor, soldatul Filonov a fost reales președinte al Comitetului, cu toate că discursul său „n-a fost hotărât“. Deși simpatiza cu Rada ucraineană, Filonov „nu are acțiuni anarhice și caută chiar să le evite“, potrivit șefului Brigăzii de Siguranță din Delta Dunării. La rândul lor, ucrainenii din Armata 6 s-au organizat și aveau în vedere să declare Rada drept autoritate militară supremă, inclusiv asupra orașului Ismail. Din punct de vedere militar aceștia se bazau pe Brigada 22 Grăniceri, unde erau majoritari. Viceamiralul Dmitri Neniukov, comandantul Flotei ruse de pe Dunăre, „e moscovit“, însă privea cu simpatie pe ucrainenii. Poate tocmai de aceea unele din deciziile sale erau „cam dubioase“, în opinia lui Moruzov.

Acțiunile lor, de la discuții cu inamicul german și bulgar și până la acte violente, au fost monitorizate cu atenție de Brigada de Siguranță din Delta Dunării condusă de Mihail Moruzov. Atunci când lucrurile au degenerat și tindeau spre anarhie s-a intervenit rapid. Prin acțiunile informative și represive întreprinse operativ de agenții români în zona de sud a frontului ruso-român s-au evitat defecțiunile majore și s-a reușit păstrarea ordinii în regiune până la rezolvarea situației de către guvernul de la Iași. ■

ISTORICĂ

(Triverb: 7, 6, 5)

Laurian BUTURE – Bacău

Soluția integralei **DIN ISTORIE**, din nr. 11/2017

FIGURANT – BAN – OTOMAN – SLAVI
– TATAR – R – TRAC – OL – NEBUN – BRE
– LIA – SAMURAI – IACI – N – TAR – M –
U – HANIBAL – CU – MIRCEA – ADAM –
NILA – RSI – IRI – EHE – IATAGANE – RA
– PO – ATENA – OITICI – AMATA

Soluția jocului **DREGĂTOR LA CURTE**,
din nr. 11/2017

MARE COMIS

(M – ARE – C – OMIS)

Barbu Știrbei

izgonească din Principate garnizoana turcească, altminteri aceasta nu le-ar părăsi de bună voie. Împăratul, care se lămurise perfect cu lord Clarendon în toate problemele care ar fi putut întârzia semnarea tratatului de pace, prin invocarea unor chestiuni subsidiare, a îngăduit ca Principatele să fie lăsate în *statu quo*, dar în același timp l-a trimis la Stambul pe generalul Moreau la sultan, cu misiunea de a obține de la el această concesie. Marele vizir a fost informat, dar nu crede că sultanul va ceda. Chestiunea ajunge din nou personală, adică Știrbei [domnitorul în funcție al Țării Românești] sau Ghica [domnitorul în funcție al Moldovei]. Știrbei își însoară fiul cu domnișoara Buol, ceea ce, fără îndoială, nu va reduce zelul însărcinatului cu afaceri austriac. De fapt, Austria îl susține călduros pe Știrbei și chiar Ali pașa începe să cedeze. Suțu se consolează aflând că marele vizir, în chestiunea noilor domnitori, a dat dispoziții, în instrucțiunile sale, să nu se hotărăască nimic fără aprobarea lui. Marele vizir i-a spus că poate se va duce în persoană la Constantinopol [era delegat la congres], ca să închidă povestea, și că va obține un firman de la sultan ca să se încheie totul.

Ca urmare a tratatului de pace, Rusia cedează Moldovei partea din Basarabia dintre Marea Neagră și o linie între Reni și Akkerman [cele trei județe din sudul Basarabiei: Cahul, Ismail, Bolgrad, pe care avea să le reia după războiul din 1877]. Pe de altă parte, Turcia cedează Moldovei malul stâng al Dunării.

Rusia renunță să mai fortifice porturile, docurile și șantierele militare de la Marea Neagră. Pentru paza țărmurilor, cele două state vor întreține 12 vase de război, bricuri sau corvete (dar nu fregate). Rusia declară că nu are niciun drept de protecție, nici o autoritate asupra creștinilor turci, indiferent de ce confesiune sunt. Rusia renunță la protectoratul asupra Principatelor. Teritoriile statului turc, fără a excepta Principatele, trebuie evacuate în 40 de zile după ratificarea tratatului de pace, adică în acest răstimp ordinul de evacuare va fi semnat. Rusia se angajează să nu fortifice niciuna dintre Insulele Aland [din Marea Baltică].

În Asia totul va reveni la *statu quo ante bellum*. Oricum, acest tratat e rușinos pentru Rusia și în general se presupune că aceasta e gata să se conformeze tuturor dorințelor lui Napoleon.

Același către același

Paris, 12 aprilie 1856

Suțu se entuziasmează la gândul trimerii diviziei poloneze în Principate, întemeindu-se pe următorul articol din tratat: „Forța militară a Principatelor va fi sporită“. Ar vrea să fie acceptată combinația înaintea rezolvării organizării Principatelor. I-am obiectat că Rusia și Austria n-ar accepta această vecinătate. Dacă divizia rămâne în Turcia, valahii ar putea lua de acolo ofițeri și subofițeri pentru armata lor. E ceea ce își doresc, deoarece prevăd necesitatea epurării miliției valahe de creaturile rusești de care acum e plină. Austria vrea să obțină de la Occident măcar această concesie. Dar prima chestiune ce trebuie rezolvată e cea dintre Știrbei și Ghica, și în această privință nimic nu e încă sigur.

Alaltăieri, la un dineu restrâns la lordul Holland (unde erau Cavour și alte câteva persoane influente), principele Napoleon a anunțat că se duce în Rusia pentru încoronarea țarului Alexandru [al II-lea, a domnit între 1855 și 1881]. A spus că dacă e să aleagă între nemți și ruși, el votează pentru ruși. Războiul s-a terminat, Austria iese slăbită. Rămâne de rezolvat chestiunea Principatelor și cea italiană. În problemele politice, la fel ca în cele comerciale, trebuie lichidat. Se lichidează cele în faliment, adică Sultanul și Papa. Trebuie luate Principatele de la Sultan iar de la Papă puterea temporară. Sunt opiniile împăratului.

V. Kalinka adresându-se generalului W. Zamoycki

Paris, 8 martie 1856

După ce s-au structurat propunerile austriece și, drept urmare, la prima conferință a fost semnat un armistițiu, contele Orlov [reprezentantul Rusiei la Congresul de la Paris] a declarat că primește condițiile enunțate, ca și pe cele considerate necesare de congres din perspectiva intereselor europene: „Suntem aici să împlinim ceva, s-o facem!” În primul rând, în ceea ce privește noile frontiere ale Moldovei, a întrebat pe unde va trece granița. Munții de care e vorba în propunerea austriacă nu există în acele locuri. Chestiunea aceasta a fost adusă pentru prima dată la cunoștința plenipotențiarilor și, dată fiind noutatea ei, nu s-a hotărât nimic. S-a vorbit de organizarea Principatelor. S-au făcut proiecte pentru unirea lor într-un singur regat. Se pare însă că au fost lăsate baltă pentru că prințul Napoleon [1822 – 1881, nepot de frate al lui Napoleon I] a spus: „De când unirea celor două Principate și numirea unui principe străin au fost date la o parte, nu mai merită să ne ocupăm de această chestiune”. N-am putut afla dacă au acceptat alt aranjament. Se pare că turcii ar dori un guvern provizoriu, format din foști miniștri.

Contele Walewski

Dacă e să fie compus din cei ai lui Știrbei, nu ne putem aștepta la mare lucru.

Ieri Suțu s-a dus la principele Napoleon în legătură cu afacerile unei companii comerciale. Acesta i-a spus: „Trebuie să ne grăbim, deoarece domnul de Thouvenel nu va mai rămâne multă vreme la Constantinopol. Îndată ce se va încheia congresul, contele Walewski va fi numit mare maestru de vânătoare”.

Ieri am avut o conversație ciudată cu principele Gagarin, de la Congregația ieseștilor. „Problema păcii nu mă mai preocupă; pacea a fost încheiată. Totul depinde acum de sistemul de alianțe. Austria e în relații proaste cu Rusia, ar vrea să intre în alianța occidentală. Va fi oare acceptată de Anglia? Ce va face Rusia în acest caz? Văd două soluții la chestiunea orientală: afluența europenilor la Constantinopol (urmare inevitabilă a hășerifului prin care li se acordă europenilor dreptul de a deține proprietăți funciare în Turcia) și a doua, străpungera Suezului. Odată realizat canalul, Alexandria va ajunge capitala comercială a lumii întregi și Constantinopolul va coborî pe locul al doilea. Când importanța acestui oraș va fi anulată ori micșorată, organizarea Turciei europene în stat creștin va deveni posibilă. E păcat totuși că Europa habar n-are de situația popoarelor slave din imperiul turcesc. Atâta vreme cât nu va exista o idee corectă în această privință, nu se va face nimic profitabil. E datoria voastră, a celorlalți, să informați opinia publică din Paris, căci ceea ce se acceptă la Paris e primit de lumea întreagă”.

În cursul acestei conversații mi s-a părut că principele Gagarin, deși demnitar al ieseștilor, n-a încetat să fie moscovit.

Același către același

Paris, 5 aprilie 1856

Vă trimit ultimele noutăți politice de la prințul Suțu și ele nu lasă nicio îndoială...

Formula unirii Principatelor și în același timp a creării unui regat român a fost hotărât înlăturată. Franța a propus-o, Anglia și Rusia au patronat-o. În pofida împotrivirii Austriei, principele de Carignan aproape că fusese desemnat ca viitor rege.

Marele vizir a respins aderarea la tratatul de pace, declarând că pentru a accepta unirea Principatelor și a desemna un rege al României ar trebui trimisă armata franceză ca să

guvernări [aluzie la septenatul domniei lui Barbu Știrbei, prevăzut de convenția de la Balta Liman din 1849], care nu se bucură nici de simpatia nici de încrederea țării, chiar în afaceri de mai mică importanță; o putere atât de efemeră precum cea de azi n-ar trebui să se grăbească să angajeze finanțele țării, sub niciun pretext.

Dar când se știe pozitiv că principele care se arăta atât de grăbit să încheie asemenea contract este principalul acționar al liniei și că după mai puțin de un an va avea de încasat o primă de 3% – lucrurile se explică, cu atât mai mult cu cât nu și-a făcut niciodată scrupule când a fost vorba să exploateze și să spolieze atât țara cât și averea ei [...]

CATALONIA

(Urmare din p. 21)

Această interpretare a fost respinsă în 2010 de Curtea Constituțională de la Madrid. Independentismul catalan este un curent politic al naționalismului care revendică independența provinciei față de Spania. Această idee este în centrul dezbaterilor politice din Spania încă din 2010. În principiu se vrea o Catalonie independentă, în cadrul Uniunii Europene.

Primul partid independentist a fost Estat Catala, fondat de Francesc Macia în 1922. În 1928, la Havana, în Cuba, Macia a organizat o Adunare Constituantă care a votat o constituție provizorie a Republicii Catalane. În 1931 Macia a renunțat la republică în favoarea unui Generalitat catalan în cadrul Spaniei republicane. Astăzi principalele partide independentiste sunt Convergența Democratică a Cataluniei și Stânga Republicană a Cataluniei.

O parte a curentului pentru independență aspiră nu numai la secesiunea Cataluniei, ci și la o Uniune a Țărilor Catalane: Catalonia, Roussillon și Cerdagne (teritoriul franceze numite de ei Catalonia de Nord), Comunitatea Valenciană, Insulele Baleare, Murcia, Principatul Andorra și orașul Alghero din Piemont (Italia). Această viziune este puternic contestată de Valencia, Bale-

are și Andorra (care este, totuși, singurul stat din lume de limbă catalană).

În 2009, independentiștii au organizat un referendum în 167 de localități. S-a prezentat la urne 30% din electorat, votându-se pentru independența Cataluniei în proporție de 85%. În 2012, de ziua națională a Cataluniei (11 septembrie), 1,5 milioane de oameni au demonstrat de la nord spre sud (pe toată lungimea de 400 km a provinciei) pentru organizarea unui referendum pentru independență. La 11 septembrie 2013, pe aceeași 400 km a fost format un lanț uman, cerința fiind identică.

Generalitat de Catalunya a vrut să organizeze un referendum pentru independență la 9 noiembrie 2014. Guvernul de la Madrid s-a opus și a avut loc doar un „sondaj participativ”, la care au luat parte 2,305 milioane de persoane, dintre care 2,221 milioane (80,76%) au răspuns pozitiv la întrebarea: „Vrei să devină Catalonia un stat independent?”. Guvernul central de la Madrid a respins rezultatul.

În baza unei legi votate de Parlamentul catalan la 6 septembrie 2017, guvernul local de la Barcelona a organizat la 1 octombrie 2017 un nou referendum pentru independență. Curtea Constituțională a Spaniei a declarat la 12 septembrie că referendumul contravine Constituției și a amendat 24 de organizatori

cu sume între 6.000 – 12.000 euro. Au fost trimiși în Catalonia 10.000 de polițiști. La 20 septembrie 14 miniștri catalani au fost arestați, iar 10 milioane de buletine de vot au fost confiscate. Cu toate acestea, referendumul a avut loc, prezentându-se la urne 42,38% dintre electori, care au votat independența în proporție de 90,09%. Deoarece 300 de birouri de vot au fost închise și urnele lor confiscate de poliția spaniolă, este posibil ca procentul real al participării la referendum să fi depășit 50%.

La 27 noiembrie 2017, Parlamentul catalan a declarat independența. În baza articolului 155 din Constituția Spaniei, guvernul catalan a fost demis, autonomia și instituțiile locale au fost suspendate iar conducerea a fost preluată de vicepremierul spaniol, Soraya Saez de Santamaria. Ea a anunțat alegeri generale în Catalonia la 21 decembrie 2017. Justiția spaniolă a dispus arestarea a 9 ex-miniștri locali și a lansat mandate europene de arestare pentru Carles Puigdemont, ex-președintele Generalitatului și pentru patru dintre miniștrii săi, aflați la Bruxelles. Aceștia s-au predat poliției belgiene.

„Sempre endavant mai morirem!” spune un străvechi dicționar catalan, ceea ce înseamnă: „Mereu înainte, noi nu vom pieri niciodată!”.

N. către principele Ion Ghica [?]

1/13 aprilie 1856

[...] Suntem îndreptățiți să credem că străinii nu trebuie să ignore elementele ce formează în mod obligatoriu o societate aflată oriunde pe glob, și care nu pot lipsi nici de la noi; dacă se dorește negarea acestei reguli generale în ce ne privește, va trebui fără îndoială admis că suntem o adunătură de ființe sălbatice. Cred însă că am fost în măsură să corectez, cu argumente foarte simple, această greșală, pe care dușmanii țării au căutat s-o clameze peste măsură. Am toate motivele să cred că ați aflat de adresa Divanului ad hoc către domnitor, menită să-i folosească în momentul și la locul potrivit, de act justificativ, ca și de protestul principelui C. Ghica împotriva insolentei acestui corp incalificabil care susține că reprezintă dorințele țării. Efectul acestui protest asupra spiritului neliștit al lui Știrbei a fost destituirea principelui Ghica, înlocuit, se spune, în funcția de președinte al Înaltei Curți de Justiție prin marele ban Herescu. Această schimbare, făcută de o putere aflată în agonie, a avut loc chiar azi [...]

După câte am aflat, Congresul de la Paris n-a dat curs acestui protest, a adoptat protocolul de la Constantinopol, așa că d. Știrbei e iarăși într-un loc nepotrivit față de indulgența Turciei. Ne așteptăm să fie puse în aplicare rezoluțiile Turciei care cuprind, așa cum observați dvs., sămânța unui lucru bun. E datoria noastră patriotică și dragostea sinceră ce avem pentru binele comun ca sămânța să se dezvolte în favoarea tuturor ca și a siguranței politice.

Monopolul pe opt ani acordat d. Durand ca să construiască o moară cu aburi în oraș, cu întreținerea ei, spre a înlesni alimentația publică, a fost perceput absolut negativ de noi ca și de străinii care îl socotesc arbitrar, o violare fățișă a legii care recunoaște libertatea comerțului și interzice în mod expres orice privilegiu de monopol [...]

Afacerea cu calea ferată are întâietate față de tot ce s-a întâmplat până acum la noi. După ce principele a început să negocieze de capul lui și să facă aranjamente cu casa von Haber din Viena pentru construirea unei căi ferate între Orșova și un loc desemnat ulterior pe Dunăre, legat mai apoi de linia proiectată de Turcia, Divanul ad hoc, în ziua închiderii, a fost informat despre un proiect de lege a căilor ferate, de concesionarea acordată casei Haber și i s-a dat spre consultare caietul de sarcini întocmit de principe.

Neavând puterea să reziste, nici competența ori cunoașterea necesară pentru a discuta o chestiune atât de importantă, în Divan au crezut că pot aborda doar concesionarea terenului de la proprietari și mai ales valoarea despăgubirii anuale ce li se va da. În toată această afacere nu și-au văzut decât propriile interese bănești. Așa că au amendat proiectul de lege, fără să se ocupe nici de felul concesiunii nici de avantajele enorme acordate companiei prin caietul de sarcini, spre paguba finanțelor și a țării. Totul a fost discutat și hotărât într-o singură și ultimă ședință.

Ca să puteți judeca enormitatea concesiunii, vă arăt prevederile ei principale:

– concesionarea este pe 99 de ani;

– se cedează companiei 40 de păduri pentru exploatare ca și toate minele de hui și altele ce se vor găsi pe traseul liniei, cu condiția ca aceasta să plătească proprietarilor 10% din produsul net;

– acționarii vor beneficia de o dobândă de 7% garantată de stat.

Exploatarea celor 40 de păduri în profitul companiei e o primă dată capitaliștilor străini care au găsit aici un plasament avantajos.

Cât despre garantarea unui beneficiu eventual și nesigur, rezultat din exploatarea unei linii în construcție îndelungată, este evident că două treimi din buget vor fi necesare pentru acoperirea lui. Dacă luăm în calcul această concesiune doar din punct de vedere economic, făcută casei Haber sub auspiciile Austriei, fără nicio concurență, găsim că linia în lungime de doar 70 de mile va costa 42 de milioane de florini. Numai dobânda de 5% garantată de stat se ridică la 14 milioane de piaștri, care vor fi vărsați anual acționarilor [...]

Vă las să intuiți care au fost motivele care l-au determinat pe principele Știrbei să se grăbească într-atât, încât să concesioneze o antrepriză ce angajează țara pe un secol, fără a fi supusă în prealabil unui studiu serios și, ceea ce este mai important, în ajunul expirării unei

Fotografie cu participanții la Congresul de la Paris

Astfel de cruci bătute în copaci se întâlnesc în satele din Subcarpații Munteniei și ai Olteniei

mirilor lângă un pom aflat în rod, „ca să rodească și ei, ca pomul primăvara”. Tinerii prind cu mâna ramurile încărcate de roade, gestul simbolizând comuniunea sufletească și armonia în viitoarea familie (Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale*).

Pomul de cununie sau Mărul de cununie este un alt obicei de nuntă, practicat în satele din sudul Transilvaniei la împlinirea unui an de la căsătoria unor tineri. Mărul se face pentru ca tinerii căsătoriți să aibă și pe cealaltă lume „un pom pe care să odihnească sufletele”. Pomul se gătește la Sfântă Maria Mică, în toamna anului următor nunții. Tinerii cumpără 12 ulcioare, lumânări, un scaun din brad, fructe și pregătesc în casă 12 turte, multe feluri de mâncare și prăjituri. Sunt chemați la masă preotul, nașii, rudele apropiate și 12 oameni săraci. La un cap al mesei se face o groapă simbolică, pentru un pom care va fi dat de pomană și pe care tinerii îl împodobesc cu fructe, panglici colorate și cu un șarpe care se încolăcește pe tulpina

acestuia, împletit din lumânări. Fiecare ulcior, în care se pune apă, jinars sau vin, are și el câte o ramură împodobită la fel. Tinerii dăruiesc cele 12 ulcioare (numite parastase) rostind: „Peastă lume să fie al dumatule, pe cealaltă lume să fie al meu”. În satele din zona Năsăudului acest obicei se practică în ziua dinaintea cununiei religioase, uneori doar cu o ramură de pom, care va sta pe masă până la sfârșitul ceremoniei.

În bocetele rostite la înmormântări apar adesea înșurui de arbori sacri, pe lângă care trece sufletul în călătoria spre lumea cealaltă: salcia,

Pomul vieții este prezent în decorațiile din ceramica tradițională românească

trandafirul, bradul sau mărul, arborele biblic. Sunt simboluri ale arborelui sacru, *axis mundi*, care apare atât la nuntă, cât și la înmormântare (sub forma stâlpilor de căpătâi, de răscruci, troițe). Sunt în aceeași măsură și mărturie că în arealul sud-est european există un cult al arborelui: ca și animalele, și arborii sunt psihopompi, deoarece călăuzesc sufletul celui mort spre lumea de dincolo, reprezentând locuri de trecere a sufletului în lumea de dincolo,

devenind astfel pomi ai vieții și simbolizând viața eternă și renașterea.

Pomul vieții este prezent în toate zonele etno-folclorice ale țării. În sate din Bucovina se vorbește despre călătoria imaginată a sufletului prin vămi, înfruntând o mulțime de draci, care vor să-l atragă spre Iad. În cele din urmă, obosit și însetat, ajunge la un copac lângă care se află o fântână. Își potolește setea și, cu scărița aflată la rădăcina lui, se urcă și culege poame, potolindu-și foamea. La înmormântare se dau de pomană și pomi roditori, pentru că „omul, neputând să ajungă în Rai, unde sunt pomi cu ramurile încărcate de roade, măcar să aibă pomul lui, din care să se înfrupte” (Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*).

Mentalul popular acreditează ideea că „Pomul Raiului merge și el unde merge sufletul. Acolo stă veșnic încărcat de roade, așa că sufletul se uită la el și se simte sătul. Iar dacă-i vine poftă de mâncare se suie pe scăriță și ia poame” (Simion Florea Marian). Un bocet din Banat menționează că sufletul, în călătoria spre lumea de dincolo, trebuie să treacă peste o mare adâncă, Sorbul Pământului. În râpa acestei ape se află un brad uriaș, numit Bradul Zânelor, pe care sufletul îl roagă să-și întindă ramurile ca să poată trece în lumea ailaltă.

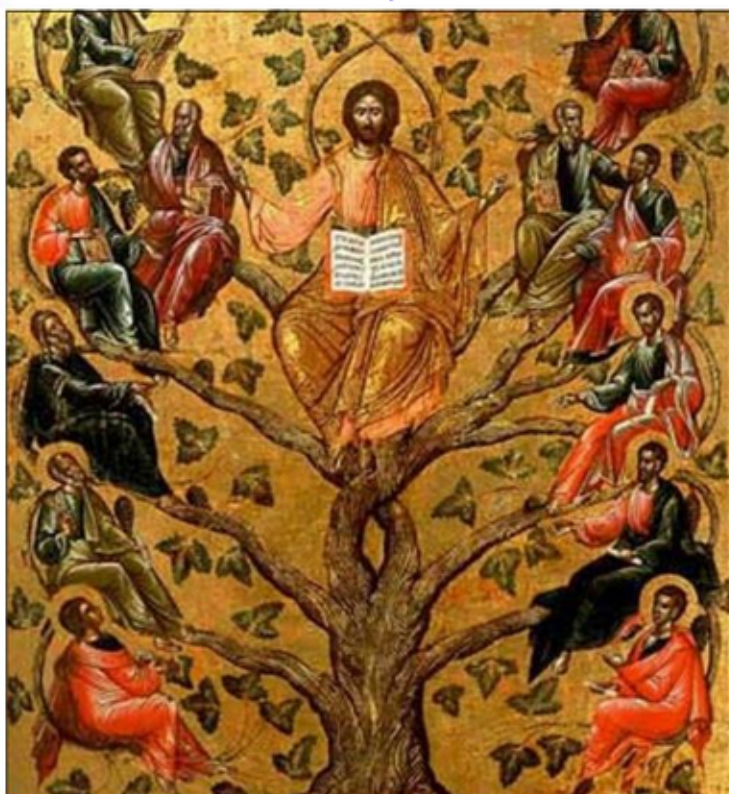
Așadar, în lumea terană pomul vieții este protector al tinerei familii, iar în lumea „cea fără de dor” devine un ajutor călăuzind sufletul, oferindu-i umbra, răcoarea și odihna, după ce a trecut cele 24 de vămi. Poate fi și pom al Raiului, ca în sate din zona Suceava, așezat într-o cană cu

A fost odată ca niciodată

POMUL VIETII LEGENDĂ ȘI SIMBOL

Dr. GEORGETA ROȘU

Mit străvechi al umanității, simbolizând metaforic visul tinereții fără bătrânețe și al vieții veșnice, pomul vieții este prezent în numeroase legende și credințe ale popoarelor din Europa, dar și ale multora din Asia. Acest mit a cunoscut de-a lungul timpului cele mai variate forme, de la cosmogonie la antropogonie, de la arborele înțelepciunii, binelui și răului la arborii simbolici ai lui Pliniu și de la pădurile sacre ale grecilor și druizilor celtici la arborele genealogic figurat al lui Iisus (De Gubernatis, *Mythologie des plantes*). Potrivit legendelor, fructele și seva lui sunt elixirul miraculos al vieții.

Icoană reprezentând arborele genealogic al lui Iisus

Coroana copacului și rădăcina sunt locuri care adăpostesc păsări și animale înfricoșătoare, care păzesc neprețuita comoară elixirul vieții. Imaginile pomului vieții sunt prezente și azi în arta populară românească, într-o profunzime aproape de necuprins. În acest sens amintim icoanele și crucile bătute în copaci din satele din Subcarpații Munteniei și ai Olteniei, agățarea pomelnicilor și a panglicilor colorate în copaci, în sate din Dobrogea și Țara Hațegului, și ca element decorativ în arhitectura populară („brăduleți”) la Vlădești, pe Valea Bratiei, la Coșești, pe Valea Râului Doamnei, la Cioflăceni,

în Ilfov. De asemenea, îl găsim pe marea majoritate a scoarțelor și țesăturilor de interior, pe vasele din lut și pe piesele de mobilier și uz casnic din gospodăria țaranului.

Pomul vieții – Arborele cosmic – este și simbol al permanenței evoluției. Având rădăcinile înfipte în pământ, iar ramurile înălțate către cer, devine un simbol al legăturilor stabile între cer și pământ, căpătând forța unui centru. Datorită acestei forțe îi constatăm prezența și în obiceiurile din ciclul vieții, ca pom al nunții sau pom al cununiei, și, de asemenea, ca pom de înmormântare sau pom al mortului, fiind astfel „martor”

deopotrivă al începutului și al sfârșitului.

În ipostaza de pom al nunții, copacul apare ca brad împodobit, pus la porțile mirelui, ale miresei și ale nașilor, ca însemn al nunții, sau pe casele acestora. Este simbolul iubirii dintre cei doi tineri, al tinereții, al trăinicieii căsătoriei, al sănătății și frumuseții acestora. În orațiile de nuntă tinerii însurăței sunt asimilați cu doi pomi în floare.

In numeroase sate din Bihor, la nuntă, la momentul „învelitului miresei”, când este pieptănată ca nevastă, se săvârșește „cununia la pom” a tinerei perechi, ritualul constând în alăturarea

Alexis Charles Henri Clérel
de Tocqueville

ÎN OGLINDĂ MODELUL AMERICAN ȘI CEL ȚARIST

Dr. ION GABRIEL ANDREI

Vladimir Soloviev

Aniversarea, în 2017, a 150 de ani de la achiziționarea teritoriului Alaska în 1867 de către S.U.A. de la Rusia țaristă (Magazin istoric, nr. 6/2015) constituie un prilej oportun pentru a discuta despre originile spiritului profund democratic al construcției statale americane și racordarea benevolă, liber asumată, a populației americane la aceste valori, în contrast cu regimul autocrat țarist, un regim inefficient, neîncrezător în beneficiile modernizării societății și ancorat într-o ideologie imperială de inspirație medievală.

Cesiunea teritoriului Alaska nu a constituit un gest singular, ci doar a încheiat un șir de eșecuri ale aspirațiilor teritoriale și economice ruse în America de Nord și Pacific. Aceste insuccese ruse pot fi explicate prin soliditatea caracterului democratic al instituțiilor și societății americane, comparativ cu slăbiciunea statului rus țarist.

Astfel, în S.U.A. nu s-a manifestat un clivaj de genul celui existent între imaginea autoasumată triumfalist a unei Rusii țariste de mare putere mondială și slăbiciunea de fapt a statului rus, erodat de lipsa libertăților politice, civice, etnice și religioase. Rusia țaristă se legăna în propria iluzie de factură medievală a pretenției de a fi a treia Romă, enunțată la 1510 de călugărul Filotei din Pskov, adică de a-și impune controlul politic

și religios asupra statelor și popoarelor învecinate, idee care a evoluat în secolul al XIX-lea în ideologia panslavistă și panortodoxistă, cu corolarul acestora: rusificarea teritoriilor etnic neruse. Iar reformele țarului Alexandru al II-lea, precum desființarea iobăgiei din 1861, urmate de cele ale lui Piotr Stolîpin și Serghei Witte din perioada țarului Nicolae al II-lea, nu au reușit să aducă Rusia țaristă în rândul statelor democratice și cu adevărat moderne și eficiente în plan politic și economic.

O oglindă a diferențelor fundamentale dintre sistemul democratic din S.U.A. și cel autocrat țarist ne este oferită de lucrarea *Despre democrație în America* a francezului Alexis Charles Henri Clérel de Tocqueville, apărută fără vreo restricție în anii 1835 și 1840, versus lucrarea *Rusia și bise-*

rica universală a rusului Vladimir Soloviev, apărută în 1889 în Franța, la Paris, dar interzisă în Rusia de cenzura țaristă.

Încă de la începutul lucrării sale, Alexis de Tocqueville subliniază cu claritate că democrația care guvernează comunitățile americane se impune ca set de valori cu rapiditate în Europa. Soliditatea sistemului de valori democratice ale statului și poporului american își are rădăcinile, potrivit lui Alexis de Tocqueville, încă din perioada primilor coloniști sosiți pe pământ american la începutul secolului al XVI-lea.

Potrivit lui Tocqueville, coloniile engleze nou formate în Lumea Nouă au conținut elementele democrației, întrucât coloniștii nu au promovat ideea superiorității unora față de alții,

apă, împodobit cu mere, nuci, colaci, prescuri, scărițe din aluat și lumânări, care să-i lumineze calea „dalbului de pribeag”.

Vitalitatea deosebită a motivului pomului vieții este sporită de aceste reprezentări specifice în imaginarul colectiv, dar și de înțelepciunea populară, care păstrează un număr mare de proverbe despre pom și relația

„Cântecul bradului” (Runcu, județul Gorj, foto din Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor), ce însoțește pe ultimul drum un tânăr necăsătorit

pom-om: „Un pom se cunoaște după roadele sale, nu după frunze.” „Numai în pomul care nu face roade nu dă nimeni cu pietre.” „Pomul și învățătorul se cunosc după roade.” „După coajă se vede pomul, după haine se vede omul.” „Din pomul vieții nu vom culege niciodată mai puțin decât am dăruit.” „După fructe se cunoaște pomul.” ■

DE LA SCENARIUL „DECOJIRII PORTOCALEI” LA EXPORTUL REVOLUȚIEI BOLȘEVICE

(Urmare din p. 41)

Între timp, în localități cheie din Basarabia au avut loc mai multe încercări de provocare artificială a unor răscoale, precum cea de la Hotin, din ianuarie 1919, sau cea de la Bender, din mai 1919. Crearea, la 5 aprilie 1919, a Biroului Organizatoric al Comuniștilor din Basarabia de pe lângă C.C. al P.C. (b) din Rusia urma să faciliteze materializarea unui vast plan al Moscovei de recuperare, prin diversiuni și forță, a Basarabiei. La implementarea sa s-a trecut la finele lunii aprilie 1919. La Odessa s-a constituit așa-numitul Guvern Muncitoresc-Țărănesc Provizoriu al Basarabiei, care, prin manifestul din 10 mai 1919, anunța iminenta intervenție a armatei ruso-ucrainene în România. Într-adevăr, la 1 mai 1919, guvernele Rusiei și Ucrainei adresaseră un ultimatum României somând-o să evacueze imediat Basarabia, iar la 11 mai unități ale Armatei Roșii au trecut Nistrul la sud de Tiraspol, îndreptându-se spre Bender, unde, la 27 mai,

au provocat timp de câteva ore incidente armate locale.

Astfel de acțiuni vor continua și în anii următori. De pildă, în 1924, a fost pusă la cale în Basarabia diversiunea de la Tatar-Bunar, ce făcea parte dintr-un plan mai amplu de provocare a unei revoluții bolșevice de-a lungul întregului istm ponto-baltic. Tot în scop de diversiune, în același an, a fost creată pe teritoriul R.S.S. Ucrainene Republica Socialistă Sovietică Moldovenească la care, în cazul reușitei revoluției, ar fi trebuit anexată Basarabia. În 1926 Kominternul a lansat teza „moldovenismului” (*Magazin istoric*, nr. 3/2007) presupusa identitate istorică, culturală și lingvistică separată a moldovenilor în raport cu românii. Tot în scop de diversiune antiromânească s-a încercat crearea unor partide comuniste provinciale, iar Partidului Comunist Român i-a fost impusă susținerea tezei „auto-determinării” până la despărțirea de statul român a unor teritorii socotite „străine”, ceea ce-i va atrage din partea

autorităților statului român scoaterea în afara legii.

Între timp, implementarea scenariului anexării istmului ponto-baltic, ce animase Germania încă din 1914, va fi favorizată de cursul ascendent al relațiilor sovieto-germane. Inițiată de cercurile militare ale celor două puteri începând din 1919, apropierea sovieto-germană avea să fie continuată, în plan politico-diplomatic, prin semnarea tratatului de la Rapallo din aprilie 1922, ce a pus capăt izolării politico-diplomatice a Kremlinului pe plan internațional. Situația a făcut ca țările situate între Rusia Sovietică și Germania și între Marea Baltică și Marea Neagră, între care și România, să se găsească pe întreg parcursul perioadei interbelice în situația geopolitică a statelor-tampon, aflate la întreținerea sferelor de influență ale celor două mari puteri. Împărțirea lor de către Moscova și Berlin prin anexele secrete ale Pactului Molotov-Ribbentrop de la 23 august 1939 nu va mai fi decât o problemă de timp și conjunctură istorică favorabilă. ■

CAZUL COMAN

Radu Cuțarida, fost diplomat român aflat la Buenos Aires, îi relatează lui Constantin Vișoianu întâlnirea cu șoferul Legației României din Buenos Aires, care ceruse azil politic. Documentul este păstrat în Arhivele de la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, în fondul Constantin Vișoianu. Continuăm publicarea acestui document, începută în numărul din luna august acest an, mulțumind doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU pentru această posibilitate.

La Legația din Buenos Aires, din români, vin mai cu seamă ovrei pentru afaceri. Sunt două cluburi ovrești comuniste. De școli comuniste nu știe.

Crede că cu atașatul comercial Albu (fost Weiss), cu care este prieten și se tutuiește, ar putea vorbi. Acesta a făcut mari afaceri, așa că ar putea să rămână aici. A fost de mai multe ori în țară.

Față de ceilalți funcționari, contrar celor spuse alaltăieri, este mai reticent în ce privește dorința lor de a rămâne aici. Totuși este de văzut.

La Legație veneau studenți pentru material de propagandă, în general aceleași persoane. Legația primește cărți și propagandă comunistă, pe care o trimite în țară, și plătește aceste servicii.

Unuia din agenți, domnul Rosowski, i s-a plătit drumul pentru fata lui, care a mers în România să-și facă Universitatea.

Opinia Legației asupra personalităților politice argentinene nu o poate preciza. De asemenea, uită sistematic oricare nume românesc în conexiune cu Legația.

Acum un an și jumătate a sosit din Brazilia o agentă comunistă cu fiica.

De asemenea, au venit la Legație președinții celor două grupări românești, cari când s-au văzut, și-au cerut socoteală de ce vin la Legație. Nu știe numele lor.

De asemenea, un dentist român, ca să obțină venirea copilului din România, a făcut o întreagă lucrare unuia din secretarii Legației precum și soției acestuia. Ambii s-au întors în țară fără să plătească și fără să aducă copilul. Acest dentist evreu nu face politică cu Legația (îngrijește mai multe persoane din colonia română).

Expoziția românească s-a făcut numai cu lucruri aduse din țară.

Fără ca să știe care este centrul de informații în America de Sud, crede că Buenos Aires este cel mai important, având în vedere centralizarea informațiilor aici.

La Legație se spune că Bolivia este țara cea mai aptă pentru dezlănțuirea unei mișcări comuniste, Chile venind în al doilea rând.

La întrevederile ministrului cu un domn Mauriciu, unul din agenții săi de legătură, asistă și dactilografa, o comunistă argentiniană.

Ar dori să scrie în țară ca să explice purtarea incalificabilă a ministrului, pentru a se pricepe atitudinea pe care a luat-o!

Vrea să se consulte cu un avocat, ca să facă proces lui Moiescu pentru că a bătut pe soția sa, și cere să i se trimită fata din București, care are 11 ani.

In tot timpul întrevederii, Coman a vorbit foarte mult, spunând des lucruri fără importanță sau repetând cele povestite. Mi-a făcut impresia unui om simplu, autodidact primitiv, crezând în drepturile inculcate de propaganda comunistă, dar dându-și seama că individul este lichidat fără nici o altă normă decât aceea a necesităților imediate, viața omului neavând niciun fel de valoare. Este în faza în care se întreabă dacă toată teoria învățată este încă solidă față de o realitate pe care el însuși o constată că nu corespunde cu niciun criteriu ideologic, ci cu cel al puterii fiecăruia și al slugărniceii. Dar ca om simplu, este încă influențat de mirajul teoretic. Cântărește tot prin prisma interesului personal, având [lipsă în text].

(Va urma)

egalitarismul fiind consolidat de dificultățile materiale cu care se confruntau cei care trăiau în Bătrânul Continent. Astfel, teritoriul american nu a fost un teren fertil pentru o aristocrație de tip european, care să aibă privilegii legitime. Coloniile americane nu au oferit un exemplu copiat după modelul libertății aristocratice engleze, ci pe cel al libertății claselor sociale mijlocii și de jos. Tocqueville consideră că din feudalismul societății europene coloniștii au creat în S.U.A. „o democrație mai perfectă decât visa Antichitatea“.

In condițiile în care încă din rândurile primilor coloniști a prevalat sentimentul egalității, condiția socială a S.U.A. a devenit eminamente democratică, începând cu statele din Noua Anglie. În schimb, în coloniile, ulterior în statele sudice, adică în zona pe care Alexis de Tocqueville o considera ca fiind situată la sud-vest de râul Hudson, s-a instaurat sistemul marilor proprietari de pământ, care se foloseau de munca sclavilor de culoare. Însă această aristocrație din statele sudice nu avea privilegii legale, nu avea același caracter cu cel al aristocrației din Europa. În consecință, din rândurile aristocrației din coloniile sudice s-au ridicat cei mai buni lideri ai revoluției americane. Legislația americană a permis liberul transfer și libera circulație a drepturilor de proprietate, astfel că marile proprietăți funciare s-au divizat, iar pentru a supraviețui descendenței aristocrației funciare au fost puși în situația de a-și alege profesii liberale.

La rândul său, sistemul educațional american a condus la tratarea științelor ca vectori de aplicabilitate practică, nu ca entități abstracte, încurajându-se astfel dezvoltarea afacerilor.

Spre deosebire de orașele de provincie ruse, care trăiau în umbra Moscovei și a capitalei St. Petersburg, în S.U.A. municipalitățile erau cele care ofereau cadrul obținerii stimei societății și a popularității.

Cea mai evidentă dovadă a democrației americane este reprezentată de Constituția S.U.A. Democrația americană a fost consolidată și prin amendamentele la Constituția S.U.A., precum cele privind: libertatea religioasă, a presei și de exprimare; dreptul persoanei la un proces juridic rapid, public și imparțial; abolirea sclaviei; egalitatea dreptului de vot indiferent de rasă, culoare a pielii, statut anterior de servitute, sex.

Spre deosebire de S.U.A., unde pe plan religios s-a afirmat principiul protestant și romano-catolic al bisericii independente față de stat, în Rusia țaristă și nu numai s-a

afirmat principiul ortodox neo-bizantin al controlării bisericii de către stat, biserica ortodoxă rusă nefiind capabilă să asigure libertatea individului.

Spre deosebire de S.U.A., care au avut ca obiectiv prioritar dezvoltarea societății și economiei pe principiile democrației, liberalismului și încurajării spiritului de inițiativă, Rusia țaristă a avut ca obiectiv consolidarea puterii regimului autocrat asupra teritoriilor etnic ruse și a cât mai multor zone care nu erau locuite de ruși. Potrivit lui Soloviev, „vreme de secole istoria țării noastre a urmărit un singur scop: formarea unei mari monarhii naționale. Alipirea Ucrainei și a Rusiei Albe la Rusia [...] constituia sfârșitul disputei întâietății dintre Moscova și Kiev“.

Biserica ortodoxă rusă a fost „redușă la funcția unei puteri laice“, punându-se în slujba statului și „i s-a luat sufletul“. Semnificativ, reprezentantul superior al Sinodului prezenta anual țarului rus o dare de seamă despre biserica ortodoxă rusă, împărțită pe capitole, ca și în cazul rapoartelor ministerelor, una dintre rubrici fiind „manifestările sentimentului religios, ale devotamentului pentru persoana sacră a Majestății Sale“. Concluzia trasă de Soloviev era ilustrativă pentru lipsa libertății din Rusia țaristă: biserica ortodoxă rusă „și-a pierdut libertatea eclesiastică; în schimb statul i-a garantat existența și calitatea sa de biserică principală, abolind libertatea religioasă în Rusia“. ■

*Țarul, popa și bogatul,
pe umerii poporului truditor
o imagine grafică
a societății ruse
din vremea țarilor*

fi supravegheate prin sisteme de televiziune. În premieră mondială, profesorul Christian Barnard a efectuat un transplant de inimă.

Dar nu toate noutățile au efecte benefice asupra omului. „Născuți pe vremea cinematografului mut, tineri în anii primilor pași ai energiei atomice, adulți în epoca zborurilor cosmice, suntem dimensionați la altă scară de recepție decât cea pe care o pretinde civilizația contemporană, fiind astfel siliți să ne adaptăm din mers. Iar una dintre consecințele grăbitei întâlniri cu acest viitor al doilea, nerăbdător să devină prezent este tocmai oboseala nervoasă [...] Suntem din ce în ce mai oboșiți și nu știm pentru ce [...] Modul de a locui în societatea modernă nu este nici el străin de originile oboselei nervoase. marile curți patriarhale cu mulți vecini în care ne-am petrecut copilăria, într-o atmosferă de sprijin moral și afectiv reciproc, îngăduind un adevărat «metabolism social», propice echilibrului sufletesc, au dispărut, înlocuite de microcosmosurile de beton ale blocurilor, în care spațiul se înfășoară din ce în ce mai strâns în jurul omului, limitându-i mișcările, silindu-l parcă să se ghemuie în sine însuși. Viața ridicată pe verticală și-a văzut scăzut indicele de sociabilitate [...] Cu o complezență ce seamănă mai mult a malițiozitate, betonul colectează de la toate nivelurile zgomote de țevi, respirații de agregate, dar și reziduurile sonore adeseori neplăcute ale vieții de zi cu zi a anonimilor noștri vecini” – ne avertizează un articol din ziarul partidului, *Scânteia*.

„Singura instituție care dispune de un grup de specialiști și ateliere înzestrate cu minim de aparataj tehnic necesar pentru a desfășura o activitate calificată în domeniul la care ne referim este Muzeul de Artă al Republicii Socialiste România – aflăm dintr-o anchetă publicată în *Scânteia* – [...], dar el nu are suficiente posibili-

Ne vizitează țara
cosmonautul sovietic
Pavel Popovici

tăți nici pentru a-și îngriji patrimoniul propriu.“ Șeful secției de restaurare spune că „circa două treimi din monumentele noastre sunt pictate și la foarte multe dintre ele fresca este acum degradată. Restaurarea este lăsată pe seama unor zugravi sau pictori. În multe cazuri, neavând cunoștințe speciale pentru această activitate, ei strică fresca sau în orice caz nu ne dau siguranța că fac un lucru bun“. Sunt și probleme legate de legislație. Lâna care se găsește în comerț nu este bună pentru restaurări. Cooperativele de producție vând prin virament cantități mari, pe care muzeul nu le poate consuma într-un an și nu are dreptul să le păstreze în stoc. Dacă o cumpără direct de la țărani, intră la obiecte de inventar și nu poate fi folosită pentru restaurări.

La 14 noiembrie moare istoricul P.P. Panaitescu, iar la 24 noiembrie artistul poporului Niki Atanasie.

La o recentă consfătuire a reprezentanților fabricilor de preparate de carne, din direcția de resort a Ministerului Industriei Alimentare, s-a subliniat că a crescut calitatea acestor produse. S-au introdus rețete foarte precise, care trebuie respectate de toți. Dar asta are și aspecte negative. Produse ale diverselor fabrici au gust identic, fiind practic imposibil să le poți deosebi. O maistră mai tânără a povestit că a tot încercat să afle de la cei mai în vârstă din secretele meseriei, dar aceștia i-au spus că se obosește degeaba, pentru că ei primesc condimentele exact în cantitățile specificate în rețetar și nu au de făcut decât să le respecte cu strictețe.

Totuși, normativele spun că poate interveni și fantezia meșterului care prepară produsul. Reprezentantii comerțului, cei care trebuia să transmită doleanțele cumpărătorilor către producători, s-au lăsat intimidați de intervențiile dure ale directorului Direcției industriei cărării și frigului, care îi

„Trage de volan dreapta!“,
i-a spus instructorul auto

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 ANI

Evenimentul major al vieții politice interne din acest interval îl constituie alegerea, la 9 decembrie, de către Marea Adunare Națională, a lui Nicolae Ceaușescu în funcția de președinte al Consiliului de Stat. La Conferința Națională a P.C.R., din 6 – 8 decembrie, se hotărâse ca funcția de președinte al Consiliului de Stat să fie îndeplinită de prim-secretarul P.C.R. Ca urmare, Consiliul de Stat și-a depus demisia printr-o scrisoare trimisă Marii Adunări Naționale de Chivu Stoica, cel care fusese președintele acestui organism.

Un articol publicat de ziarul *Scântea*, la începutul lunii noiembrie și intitulat *Densitatea în construcții* critică „distanțarea excesivă a clădirilor, irosirea de întinse spații, destinate a fi plantate – a căror întindere mără cheltuielile neamortizabile –, precum și lungirea traseelor arterelor de circulație, folosirea neeconomică a sistemului de rețele edilitare afectau buna funcționare a organismului orașenesc”. Soluția: îndesirea, adică plantarea unor noi blocuri pe spațiile rămase libere.

La 27 noiembrie sosește în Capitală, pentru trei zile, Averell Harriman, ambasador itinerant al președintelui S.U.A. Lyndon Johnson, care are întrevederi cu Nicolae Ceaușescu și premierul Ion Gheorghe Maurer. În urma tratativelor purtate între O.N.T. și Intercontinental Hotel Corporation (subsidiară a companiei Pan-Am), s-a semnat la New York contractul pentru construirea prin cooperare, la București, a unui hotel de 400 camere, care va face parte din rețeaua Intercontinental. Va fi dat în folosință în 1970 și va fi proprietate românească. La invitația Patriarhului Justinian, a sosit la 19 noiembrie la București cardinalul Franz König, Arhiepiscop al Vienei și priamat al Bisericii romano-catolice din Austria.

„A început sistematizarea Căii Victoriei... – scrie în *Scântea* din 24 noiembrie arhitectul Gheorghe Săsărman [...] Prin mutări de garduri și trotuare, vederii i s-a făcut loc și câte două benzi de circulație, în ambele sensuri, leagă acum Piața Victoriei de intersecția de unde Calea Griviței o apucă spre gară.” Continuarea proiectului ridică o serie de probleme, căci farmecul Căii Victoriei vine tocmai din amestecul de clădiri de diferite stiluri, din diferite epoci, și din neregularitățile traseului acesteia.

Se produc multe schimbări, sub impulsul noutăților tehnologice. În noaptea de 2 spre 3 decembrie a intrat în funcțiune serviciul telefonic interurban automat, care leagă orașele București, Brașov, Constanța, Mamaia și Eforie. Prefixele sunt: 90 pentru București, 918 pentru Constanța; 917 pentru Mamaia și Eforie și 921 pentru Brașov. În dotarea milițienilor de la Circulație a intrat un nou aparat, „trafipax”. Funcționează pe principiul celulei fotoelectrice, marcând cu precizie de secundă vehiculul în culpă, locul, viteza de circulație, data și ora producerii. În scurt timp vor fi introduse și stațiile fixe și mobile de radar. De asemenea, principalele artere, intersecții cu trafic intens, locuri periculoase vor

Hanul lui Manuc
intră într-un proces de restaurare

Telex Telex Telex Telex Telex Telex

CLEOPATRA ÎNVINSĂ DE O ERUPȚIE VULCANICĂ?

Regina Egiptului și-a ales prost aliatul, în persoana lui Marc Antoniu, cei doi au pierdut confruntarea cu Octavian și Cleopatra s-a sinucis, lăsându-se mușcată de o năpărcă. Este versiunea melodramatică cunoscută din cărțile de istorie și mai ales din ecranizările poveștii.

Un studiu recent, publicat de *Nature Communications*, propune o altă variantă a sfârșitului ultimei regine din dinastia Ptolemeilor (323 – 30 î.H.). O erupție vulcanică, produsă în 44 î.H., cea mai mare din ultimii 2.500 de ani, undeva în zona tropicelor, a provocat o perioadă de secetă. Astfel de erupții vulcanice puternice aruncă în stratosferă cantități mari de dioxid de sulf, care forează aerosoli ce blochează lumina Soarelui să mai ajungă pe suprafața Pământului. Se reduce astfel cantitatea de apă evaporată, deci cantitatea de precipitații, în asemenea măsură, încât apele Nilului nu s-au mai revărsat ca de obicei, ceea ce a avut consecințe devastatoare asupra agriculturii statului egiptean. Rezervele pe care suveranii egipteni le făceau pentru a preîntâmpina perioadele normale de secetă nu au mai făcut față. S-a scumpit foarte mult prețul cerealelor, s-au produs revolte sociale foarte puternice, a izbucnit o epidemie de ciumă, provocată probabil de aglomerarea populației în așezările urbane.

Este o versiune mult mai prozaică decât cea a decăderii morale a ultimilor suverani din dinastia Ptolemeilor și care nu este împărtășită de toți cercetătorii, deși documentele vorbesc despre scăderi ale nivelului Nilului și cu prilejul altor erupții vulcanice, chiar mai mici decât cea din 44 î.H. dar, așa cum scria unul dintre autorii studiului, oamenii nu par dispuși să accepte că accidente climatice le pot influența decisiv viața.

STASI SABOTAT DIN INTERIOR

Imediat după premiera filmului *Viața altora* s-a ridicat un val de proteste. Filmul istorisește povestea unui dramaturg est-german care trimite în Vest un articol critic despre situația din R.D.G. Aflat deja sub supravegherea STASI, care îi împânzise casa de microfoane, este protejat de unul dintre ofițerii care îl ascultau. După prăbușirea regimului comunist, dramaturgul își citește dosarul, descoperă fapta ofițerului STASI și scrie un roman pe care i-l dedică, menționându-i doar numele de cod.

Cei care au protestat contra filmului au afirmat că episodul nu este veridic, pentru că un ofițer STASI nu era capabil de un asemenea gest și chiar dacă ar fi vrut să îl facă, nu putea din cauza supravegherii stricte care se exercita și asupra angajaților STASI.

Greg Mitchell, autorul unei cărți în care reconstituie povestea tunelelor săpate de est-germani pe sub Zidul Berlinului, afirmă că există cel puțin un caz în care un membru STASI a salvat viețile celor pe care fusese pus să le distrugă.

În 1962 STASI a aflat despre un tunel ce era săpat pentru a permite unui număr de est-germani să fugă în Berlinul de Vest. S-a hotărât ca tunelul să fie dinamitat și când oamenii se pregăteau să îl părăsească, să fie aruncat în aer. Ofițerul însărcinat să îl mineze și arunce în aer era locotenentul Richard Schmeing, un supraviețuitor al lagărelor de concentrare naziste. Acesta a plasat încărcătura explozivă, apoi a întins firele de cupru până la o clădire de unde urma să declanșeze explozia. Când au fost siguri că evadații erau în tunel, comandantul operațiunii i-a ordonat lui Schmeing să declanșeze explozia. Acesta i-a arătat un cuplu de tineri care se sărutau prea aproape de încărcătura explozivă. Comandatul a urlat: „Declanșează!” Schmeing a învârtit maneta, dar explozia nu s-a produs. Schmeing a pornit, în ciuda ordinului unui superior, să inspecteze firul care făcea legătura între detonator și încărcătura explozivă și l-a găsit tăiat. A urmat o anchetă, el fiind principalul suspect, dar nu s-a putut dovedi nimic.

interpela: „Ai verificat dumne-nea că marfa era necorespunzătoare?” Cum vânzătorul nu o returnase și o vânduse, i se cerea „să nu se joace cu cuvintele”.

Ieri, la magazinul de prezentare al Ministerului Industriei Alimentare din strada Beldiman și la „Unic” s-au pus în vânzare supe concentrate cu denumirea „Supco”. Patru porții costă 3,50 lei și se pot pregăti în zece minute.

Un soț trimis pentru prima oară să cumpere lapte are surpriza să fie întrebat de vânzătoare dacă vrea lapte alb sau... roșu. Nemulțumită că omul nu înțelege, vânzătoarea îl întreabă dacă îl vrea mai gras sau mai slab. Ajuns acasă, soția îi explică că laptele mai gras este vândut în sticle cu capac de culoarea staniolului, iar cel mai slab are tot capac de staniol, dar de culoare roșie.

Automatul de lângă cinematograful „Patria” mai funcționează în regim automat doar pentru bere. Lipsa pieselor de schimb face ca pentru citrice sau vin, în lipsa unui aparat de răcire, un mecanic să ia cu găleata dintr-un butoi pus la rece lichidele respective și să le toarne în dozator, de unde ajung în paharul clientului. Uneori, fisele introduse de clienți se înțepenesc în mecanism și mecanicul trebuie să le împingă cu mâna, ca să declanșeze mecanismul. O săptămână mai târziu, automatul a intrat în reparații capitale, care au durat o lună. Din cauza lipsei pieselor, s-a înlocuit doar 5% din necesar. Dar era proaspăt vopsit.

În ziua de 22 noiembrie echipa națională de fotbal a României a învins într-un meci amical, cu scorul de 1 - 0, naționala R.F.G., vicecampiona mondială de la Campionatul Mondial de Fotbal din 1966. În două rânduri, baloanele trimise de Ion Ionescu, respectiv Constantin au întâlnit bara. Din echipa germană nu au

lipsit vedetele Beckenbauer și Uwe Seeler. În minutul 5 un jucător german l-a atacat în forță pe Dobrin și i-a provocat o gravă entorsă.

Virgil Cândea scrie despre bibliotecă românești de-a lungul timpului. „Niciodată nu vom înțelege mai bine pe începătorii literaturii, istoriei, artei noastre decât în ambianța lor de informație și aspirație pe care ne-o mărturisesc prietenii de totdeauna ai cărturarilor – cărțile –, nu numai prin textul, ci și prin adnotările lor rezultatul rodnic al dialogului dintre cititor și ideile cuprinse în slove.”

In noaptea de Revelion, colectivele din întreprinderi care doresc să sărbătorească împreună au la dispoziție 21 de restaurante (4.000 de locuri), ce pot fi reținute total sau parțial. 47 de restaurante (8.000 de locuri) organizează petreceri de Revelion, cu meniuri între 50 și 120 de lei tacâmul. Nouă restaurante pot pregăti, cu vesela și personal propriu, Revelionul la domiciliul clientului. Doar vremea nu este prea potrivită pentru acest sezon. După ce la jumătatea lunii decembrie a nins viscolit și s-au atins temperaturi de -14°C, în preajma Revelionului plouă și termometrele înregistrează +17°C.

Sărbători fericite și să ne întâlnim cu bine anul viitor, în 1968. Nu înainte de a consemna o ciudățenie ivită, în noiembrie, pe cerul capitalei Bulgariei, Sofia. A fost observat un ciudat corp luminos, marți, 21 noiembrie, la apusul Soarelui. Mai întâi a apărut ca un glob de mari proporții, mai mare decât Soarele, apoi a căpătat conturul unui trapez sau al unei parașute. Strălucirea era asemănătoare cu a scânteilor produse de un aparat de sudură. După un timp, a căpătat o nuanță oranj, apoi roșatică, după care a dispărut la orizont. Înainta într-o direcție perpendiculară cu cea a vântului, la o înălțime de peste 30 km, și nu a produs tulburări emisiunilor radio. ■

În acest an Orașul copiilor se mută din Piața Palatului și de la Obor pe un teren de lângă Pavilionul Expoziției Naționale

DIALOG CU CITITORII

Urăm tuturor cititorilor și colaboratorilor, colegilor tipografi un An Nou cu bucurii și sănătate. La Mulți Ani!

MULȚUMIRI

Domnul ION HOLBAN, din Chișinău, ne scrie: Țin să vă mulțumesc pentru atitudinea foarte binevoitoare pentru o mică problemă a mea și o mare problemă a Basarabiei. După publicarea scrisorii mele în numărul din octombrie al revistei *Magazin istoric*, am primit din partea domnului Vasile Cornea din Timișoara un colet ce conținea aproximativ 30 de reviste *Magazin istoric* și un exemplar al revistei *Știință și tehnică*, pe care le citesc cu nesaț.

Îmi deplâng soarta că nu am putut cunoaște istoria Patriei la timpul potrivit. Și pentru un fizician este foarte necesar să-și cunoască istoria Patriei. Cum am să termin de citit revistele, treptat sau toate deodată, am să le donez Liceului „Grigore Vieru” din Băcioi.

Cu două zile în urmă, am primit numărul din octombrie 2017, de la domnul Cezar Zăgan din Schitul Duca, Satul Nou, jud. Iași. Pe această cale le aduc sincere mulțumiri domnului Vasile Cornea și Cezar Zăgan, oameni cu inima mare,

pe care până acum nu i-am cunoscut. Dar problema nu este la mine, care „mi-am trăit traiul și mi-am mâncat mlauiul”, ci pentru generațiile viitoare ale Basarabiei, care trebuie să cunoască istoria Patriei.

Sunt de acord cu tot ce a spus Guvernatorul Băncii Naționale a României, Mugur Isărescu, despre revista dumneavoastră, așa am văzut-o și eu pe parcursul multor ani, ce-i drept mai mult sporadic. Astăzi am încercat din nou să mă abonez la revistă pentru anul 2018, dar încă nu este Catalogul publicațiilor pe anul 2018, astfel că n-a fost chip. Mi s-a spus să trec pe la sfârșitul lunii noiembrie, așa voi face.

Vă trimit copia unei telegrame pe care am expediat-o pe adresa Radio București în Ziua Revoluției din 1989 și scrisoarea de răspuns, de asemenea imaginea clopoțelului pe care l-am cumpărat în august 1989 la Iași, când l-am întâlnit pe Grigore Vieru, clopoțel cu care am urât „Prosperare și Dăinuire Veșnică Patriei România”, la Radio Chișinău.

ERATĂ

În numărul 10/2017, la numele câștigătorilor concursului dedicat celor 50 de ani de existență a revistei s-a strecurat o eroare: domnul MARIN PODOLEANU, din Galați, și nu MARIN PODĂCEANU, cum apare în revistă este unul dintre câștigătorii abonamentelor online pe un an de zile.

Le cerem scuze cititorilor noștri și pentru o altă greșală strecurată în același număr 10/2017, la explicația copertei 1. Adversarul lui Octavian a fost Marc Antoniu, nu Marc Aureliu, împărat roman care a domnit între anii 161 – 180.

CERERE ȘI OFERTĂ

Domnul ADRIAN POP oferă colecția completă a celor 50 de ani ai revistei noastre. De asemenea, oferă numere disparate în stare perfectă, inclusiv nr. 1/1967. Doritorii îl pot contacta la numărul de telefon 0741.38.74.14.

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Piața Valter Mărcineanu, nr. 1 – 3, etajul 3, camerele 11 – 14, sector 1. Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea on-line a revistei www.magazinistoric.ro, unde aveți acces de la primul număr, aprilie 1967.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești.

POLITICIENI ROMÂNI

MIHAIL (1817 – 1891)		CAP DE AGRONOMI		AVRAM IANCU		CLAR				ARBORE DE CEAİ
(1816 – 1897)		VARGĂ		SĂCĂIT, CICĂLIT		ULUIT				MIRCEA IONESCU ...
						LOCUIŢĂ		EDGAR QUINET		
								BINE COPTI		
GLAS (FIG.)					DE CULOAREA AURULUI					
TITU... 1840 – 1917					PERSONAJ PRINCIPAL					
									SAU	
LAURIAN AUGUST			TRĂDATE!				FAŢA MONEDEII			
TITULESCU NICOLAE			DINU LIPĂŢI				ŞTIINŢĂ, CULTURĂ (FIG.)			
		DOI INSTRU- MENTIŞTI PE SCENĂ				SIGUR				
		ÎN RUTĂ!				DUPĂ AZI				
LIDER P.N.T. 1873 – 1953										
ACŢIUNE										
			CONDUCTE DE METAL		MĂSURI AGRARE				REZULTAT SPORTIV	
					ROŢIŢĂ					
CONSERVA- TOR 1858 – 1922		KILOGRAM (POP.)		RÂNDUIALĂ				A SE OPRI		UNIUNEA ARTIŞTILOR PLĂSTICI
				ÎN VIENAI						
ETAJE							TOANĂ!			
PASTILĂ										
						PETRE... 1837 – 1919				

Un album uitat al oștirii române de Alexandru Asachi	– Ionescu A.-S.	4(601)	49
Colette Lahovary Plagino	– Ioniță M.	5(602)	60
Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române	– Ioniță M.	2(599)	20
		5(602)	38
		6(603)	67
Spitalul nr. 113	– Ioniță M.	9(606)	29
Drama teatrelor bucureștene	– Ioniță M.	11(608)	51
		12(609)	47
Dr. J. Breckinridge Bayne. Un erou american pe frontul românesc	– Latham Jr. E. H.	1(598)	41
Cum a devenit leul moneda noastră națională	– Manca N.	4(602)	10
Un fruntaș pașoptist: Ștefan Moldovan	– Mărculeț V., Doboș Al.	10(607)	53
Ziarul „Adevărul”, o poveste de succes	– Nencescu M.	11(608)	41
Ion I.C. Brătianu inginer constructor și om de stat	– Noica N.	1(598)	5
Când s-a născut Gheorghe Brătianu	– Noica N.	7(604)	33
Un gând de recunoștință	– Noica N.	8(605)	33
București. Frumusețe și slujenie	– Noyes J. O.	9(606)	53
Generalul Constantin Christescu, un Lanzerac al românilor	– Otu P.	7(604)	15
Mărăști sau Mărășești? Dispute istoriografice	– Otu P.	8(605)	15
Mărăști, Mărășești, Oituz. Reflecții la centenar	– Otu P.	9(606)	10
Memorii din război	– Păslaru Th., Lazăr T.D.	1(598)	55
		6(603)	37
		7(604)	42
„Furnica” și răscoala din 1907	– Petcu I.-C.	10(607)	81
Din culisele relațiilor româno-britanice	– Pițigoi A.	11(608)	33
Români transilvăneni și pregătirea Marii Uniri	– Pop I.-A.	12(609)	5
Însemnări din război	– Popescu-Filutza Șt., Lazăr T.D.	3(600)	39
		4(601)	82
		5(602)	81
		6(603)	40
		7(604)	46
		8(605)	20
Pe urmele armenilor din Chișinău	– Prisac L.	6(603)	13
		7(604)	71
Un filantrop argeșean: Constantin Gh. Pârșoagă	– Rățoi Fl.-G.	11(608)	83
Familia N.T. Popp	– Rezeanu P.	10(607)	42
100 de ani de relații diplomatice româno-japoneze	– Scumpieru I.	11(608)	24
Fraude la construirea Palatului Regal din București	– Spănu A.	1(598)	10
Maica Marina Hociotă, spion sau spioană?	– Spănu A.	8(605)	79
Mihail Moruzov despre degringolada din armata rusă	– Spănu A.	12(609)	69
Mari matematicieni, eroi ai războiului			
pentru întregirea României	– Stavinschi M.	9(606)	14
Un amoretz incurabil	– Ștefan M.	8(605)	82
Locuințele tip de pe străzile Lupească și Candiano Popescu	– Voinea A.R.	2(599)	70
Parcelarea Aron Mayer	– Voinea A.R.	7(604)	57
Casa arhitectului Iacob Melik	– Zamani L.	9(606)	52
O regină în exil	– Zimmermann S.I.	8(605)	60

Contemporană

Alianța Hitler – Antonescu într-o caricatură și o epigramă sovietică	– Andrei I.G.	4(601)	21
Spionajul românesc de la „tehnică și știință” la „știință-dezvoltare”	– Banu F.	2(599)	29
Nicolae Ceaușescu, furios pe „protopopii” din Securitate	– Banu F.	4(601)	25
Nichifor Crainic versus Fătu și Spălățelu	– Banu F.	8(605)	37
Ion I.C. Brătianu la Florida	– Bădescu E.	4(601)	31
Generalul Berthelot: „Vive la Grande Roumanie!”	– Bădescu E.	7(604)	30
Evreii în viața electorală a Bucovinei interbelice	– Bălan E.	2(599)	57
Memorialul Iuliu Maniu	– Borz Cr.	6(603)	90
Nu vom uita niciodată frumoasa Românie	– Carp M.	7(604)	9
O amintire despre părintele Bartolomeu Anania	– Cazacu M.	4(601)	15
1956. Evenimentele din Timișoara	– Centea O.	6(603)	22
Când au cerut Sovietele prima dată plebiscitul în Basarabia?	– Cojocaru Gh.	3(600)	10
U.R.S.S. pregătește anexarea Basarabiei	– Constantin I.	6(603)	8
Dobay și Baraky	– Constantin P.N.	7(604)	36
Fotbal și diplomație interbelică	– Constantin P.N.	10(607)	39
Cu inima zdrobită	– Cristescu S.	9(606)	32
O bizarerie editorială	– Damian G.	3(600)	12

SUMARUL SUMARELOR, 2017

Istoria României

Veche

Donariul de la Chinedru (Biertan)	– Baltag Gh.	1(598)	29
Catarama de curea de la Tărtăria – Gura Luncii	– Luca S. A.	9(606)	24
Secretele Sarmizegetusei Regia astăzi	– Opreanu C.	5(602)	71
Detectoarele și detectoriștii între croism și demonizare	– Pogăciaș A.	2(599)	16
Practica cotidiană a religiei romane în Dacia	– Szabó Cs.	3(600)	21

Medie

Frații Corbea în slujba lui Constantin Brâncoveanu și Petru I	– Căpușan A. Al.	2(599)	73
Mihai Viteazul, omul din spatele croului	– Chiru A.	1(598)	24
Erotocritul lui Cornaro ilustrat de Petrache logofătul	– Dumitrescu G.	2(599)	36
Mărturie românească medievală la Mănăstirea Caracalu	– Marinescu F., Drăgoi E.	8(605)	55
Tiparul de sigiliu al Mănăstirii Hodoș – Bodrog	– Mureșan A.	11(608)	60
Cetatea Soroca	– Musteață S., Tentiuc L., Ursu I.	3(600)	5
Mărturiile străine despre identitatea și unitatea românilor	– Pop I.-A.	4(601)	5
		5(602)	5
Maramureșul între țările țării	– Pop. I.-A.	10(607)	5
Reforma lui Martin Luther și Transilvania	– Rehner H. W.	8(605)	28
Masa – ritual social.	– Senciuc O.	1(598)	66
		3(600)	57
		5(602)	56
		7(604)	53
		9(606)	67
		11(608)	56
Mănăstirea Curtea de Argeș. Reper cultural și model dinastic	– Theodorescu R.	7(604)	5
Primul fanariot încoronat	– Todireanu A. B.	1(598)	46

Modernă

George Bariț și Asociațiunea ASTRA	– Acu D.	12(609)	9
Traian Grigorescu, prizonier la Turtucaia	– Andreescu R.	9(606)	74
Iulius Tetrat	– Avram V.	2(599)	67
Misiune specială	– Avram V.	7(604)	51
Prahovenii în perioada neutralității	– Băjenaru C.V.	10(607)	88
Palatul Cantemir și casa Moruzi din Sankt Petersburg	– Bistreanu I.	3(600)	67
14 iulie 1906. Ard Buștenarii	– Bîlgă Gh.	3(600)	72
Călătoria pe Dunăre a suveranilor României	– Chefani-Pătrașcu S.	9(606)	56
Transportul public în Clujul de altădată	– Chiș A.-L.	5(602)	30
Donația Marcel Fontaine	– Constantin C.	6(603)	30
Basarabia O pulberărie	– Durnovo N.N.	6(603)	5
Vrăjitoarele clujene din secolul al XVIII-lea	– Fehér A.	2(599)	47
România acum 100 de ani	– Filitti G.	1(598)	75
		3(600)	77
		5(602)	77
		7(604)	67
		9(606)	77
		11(608)	79
Pe vremuri oamenii își trimiteau scrisori	– Filitti G.	2(599)	52
		4(601)	79
		6(603)	72
		8(605)	71
		10(607)	72
		12(609)	74
Mărășești. O operațiune de apărare neplanificată	– Giurcă I.	8(605)	10
1917. Zile de război	– Gorovei A.	10(607)	11
		11(608)	66
		12(609)	66
Josef Štolba	– Ionescu A.I.	10(607)	46
Spectacolele cinematografice în Bucureștii ocupați	– Ionescu A.-S.	1(598)	51

Simpozionul de istorie și civilizație bancară
„Cristian Popișteanu”, Banca Națională a României
și Primul Război Mondial “

– Isărescu M., Păunescu C.,
– Lazea V., Ghețea R. Gr.,
– Secăreș V., Vasilescu A.,
– Pop I.-A., Sturdza M.D.,
– Midan Ch., Costache Br.

7(604) 80

ISTORIE UNIVERSALĂ

Veche

„Cu Ju”. Lovește mingea cu piciorul
Sfântul Ioan Gură de Aur
Ninive. O minune pentru toate popoarele!
Istoria calului. Șase ipostaze mai puțin cunoscute
Pisica. Șapte legende, superstiții și zicători
Cel mai bun prieten al omului. Mituri și legende
Aventura unui... templu
Rețete... antice
Un gurmând la Curtea lui Tiberius

– Budura A. E.	1(598)	60
– Dîncă L.	1(598)	33
– Grandpierre V.	12(609)	22
– Mihalcea D.	8(605)	42
– Stănescu-Stanciu Th.	1(591)	85
– Stănescu-Stanciu Th.	3(600)	85
– Stănescu-Stanciu Th.	4(601)	88
– Stănescu-Stanciu Th.	5(602)	91
– Stănescu-Stanciu Th.	7(604)	25

Medie

Embleme gestuale ale Evului Mediu
În conduita tinerilor de rang înalt
În căutarea izvoarelor civilizației chineze
Mormântul mării cneaghine Elena, fiica lui Ștefan cel Mare
Martin Luther și Katarina von Bora
Patriarhul Silvestru al Antiohiei
Un precursor francez al lui Phileas Fogg
O moarte suspectă
Deliciile Evului Mediu
Sosuri și marchizi
„Ciurma tătară” lovește Europa

– Bădilă N.	9(606)	71
– Budura A.E.	10(607)	33
– Ciobanu M. A.	10(607)	50
– Dolghin F.	9(606)	47
– Feodorov I.	3(600)	33
– Mihalcea D.	2(599)	80
– Stănescu-Stanciu T.	2(599)	83
– Stănescu-Stanciu T.	6(603)	91
– Stănescu-Stanciu T.	8(605)	84
– Wheathford J.	8(605)	75

Modernă

Peroj
În oglindă modelul american și cel țarist
1917. Revoluție sau lovitură de stat?
Comoara lui Zhang Xianzhong
S-a întâmplat ce credeam că este imposibil
Incendiu la bal
Friedrich Schiller, fugarul
Martie 1917. Țarul Rusiei abdică
Un naufragiu cu cântec
În numele soțului nevinovat
Giustiniana Wynne – Andrea Memmo
Paschendale 100
Japonia epocii Edo
Grădini de 3,5 milioane de euro
Telegrama Zimmermann
Tunul francez model 1897 cal.75 mm
Observatorul din Paris. 350 de ani
Epavă din Primul Război Mondial
Jurnalismul galben, benzile desenate și dezinformarea
Fake News. Lecții din trecut
Aromele sărbătorilor de Crăciun de altădată
Alternativele anului 1917

– Andrei I.G.	10(607)	61
– Andrei I.G.	12(609)	82
– Bistreanu I.	11(608)	5
– Budura E.	6(603)	27
– Churchill W.	11(608)	38
– Dolghin F.	2(599)	39
– Dolghin F.	4(601)	44
– Dolghin F.	5(602)	66
– Dolghin F.	6(603)	58
– Dolghin F.	7(604)	75
– Dolghin F.	10(607)	77
– Ionescu A.-S.	10(607)	28
– Mihalcea D.	6(603)	83
– Mihalcea D.	9(606)	88
– Nicolaescu E.	5(602)	21
– Scafeș I.	6(603)	78
– Stavinschi M.	6(603)	33
– Stănescu Fl.	11(608)	76
– Stănescu-Stanciu T.	9(606)	19
– Stănescu-Stanciu T.	10(607)	23
– Stănescu-Stanciu T.	12(609)	27
– Șubin Al. VI.	9(606)	33
	10(607)	14
	11(608)	14

Contemporană

Georgia
Anul cocoșului de foc
Intermarium, de la utopie a secolului XX,
la realitate a secolului XXI
Dopajul sportiv în țările comuniste
Tratatul de la Moscova din 1970

– Budișteanu Al.	6(603)	43
– Budura A. E.	4(601)	69
– Ciochinaru Șt.	9(606)	5
– Constantin P. N.	1(598)	38
– Denize R.	3(600)	53

1939 – 1940. SOE și operațiunile militare clandestine din România

– Deletant D.	2(599)	7
	3(600)	49
	4(601)	60

Episcopul catolic Marcu Glaser înfruntă Securitatea România „dezastrului roșu“

– Doboș F.	1(591)	79
– Dubié J.	1(598)	16

Romanul „Delirul“ în dosarele Securității

– Enache Th.	9(606)	26
--------------	--------	----

Harta etno-confesională a Dobrogei de Sud (1913 – 1940)

– Gladișeva A.S.	6(603)	48
------------------	--------	----

O misiune istorică în Ardealul de Nord

– Grapini E.	3(600)	26
--------------	--------	----

Emanoil Tătăreanu o personalitate uitată

– Hoiescu I.	5(602)	26
	6(603)	53

O nuntă de poveste în vremuri tulburi

– Hoiescu I.	11(608)	19
	12(609)	52

Magazin istoric – 50 de ani

– Isărescu M.	8(605)	66
---------------	--------	----

La noi primează nu lupta de idei, ci lupta de persoane

– Lascu G.	8(605)	51
------------	--------	----

Dosarul de la Securitate al unui atașat cultural american

– Latham Jr. E. H.	12(609)	33
--------------------	---------	----

Mașini de curse și un pic de spionaj

– Macovei N.	3(600)	90
--------------	--------	----

Pasiunea prințului Nicolae pentru automobilism

– Macovei N.	9(606)	38
--------------	--------	----

Magazin istoric – 50 de ani

– Meleşcanu Th.	6(603)	66
-----------------	--------	----

Generalul Victor Siminel și Securitatea

– Nițulescu C.	2(599)	43
----------------	--------	----

A pus la cale generalul Avramescu un „23 august pe invers“?

– Onișoru Gh.	5(602)	15
---------------	--------	----

Gemenii Alexandru și Ion Lapedatu

– Opreș I.	2(599)	11
------------	--------	----

Dobrogea pe clișee de sticlă

– Păușan-Nuică C.	11(608)	32
-------------------	---------	----

De la scenariul „decojirii portocalei“ la exportul revoluției bolșevice

– Pop A.	11(608)	10
	12(609)	37

La masă cu von Manstein

– Răscănescu Gh., Pandea A.	5(602)	51
-----------------------------	--------	----

Cum a încercat Mișcarea Legionară să-și anexeze numele lui George Enescu

– Râpeanu V.	6(603)	18
	7(604)	38

Între București și Washington, un pod cu două benzi

– Retegan M.	4(601)	52
--------------	--------	----

Brâncuși ultimii doi ani de viață

– Rezeanu P.	2(599)	33
	3(600)	81

A fost odată ca niciodată

– Roșu G.	2(599)	5
	4(601)	41
	6(603)	76
	8(605)	68
	10(607)	58
	12(609)	79

„Bărbatul cu turban“ din fața ascensorului

– Scipione I.	12(600)	42
---------------	---------	----

Educația tinerilor de altădată

– Sircuța C.	9(606)	42
--------------	--------	----

Andrei Oțetea, plagiat

– Spănu A.	4(601)	39
------------	--------	----

„Iașul centenar“. Un proiect de diplomație publică

– Șandru D.	8(605)	57
-------------	--------	----

Magazin istoric – 50

– Ștefan M.	4(601)	67
-------------	--------	----

Inventarul sovietic al tezaurului restituit în 1956

– Tănăsioiu C.	4(601)	10
----------------	--------	----

Constantin I. Karadja un „drept între popoare“

– Trașcă O., Obiziuc S.	3(600)	44
	4(601)	74

Aradul sub bombe (3 iulie 1944)

– Vancu Al.	5(602)	90
-------------	--------	----

Dacii. Nașterea unui film

– Vasile A.	3(600)	16
-------------	--------	----

Rugul Aprins. Un răspuns creștin ortodox

– Vasileanu M.	8(605)	5
----------------	--------	---

la provocările modernității

– Vasileanu M.	12(609)	13
----------------	---------	----

Părintele Daniil Sandu Tudor fondatorul Rugului Aprins

– Voinea A.R.	9(606)	85
---------------	--------	----

Parcelarea funcționarilor primăriei din Ghencea

– Vorobchievici O.	4(601)	57
--------------------	--------	----

Cu Lucian Blaga despre München, 1938

– Vrabie O.	11(608)	72
-------------	---------	----

Români în Basarabia, basarabeni în România

	2(599)	89
	4(601)	84
	6(603)	87
	8(605)	89
	10(607)	85
	12(609)	85

În București, acum 50 ani

Documente românești la Hoover Institution

	1(598)	93
	2(599)	93
	3(600)	93
	4(601)	92
	5(602)	93
	6(603)	93
	7(604)	66
	8(605)	93
	9(606)	93
	10(607)	93
	11(608)	93
	12(609)	84

CONTENTS (Romanian History) • M. Eliade The origin of Christmas Carols
 • **I.-A. Pop** The aspirations of the Romanians from Transylvania for the Union with Romania
 • **D. Acu** George Bariț and the Transylvanian Association for Romanian Literature and the Culture of the Romanian People ASTRA • **M. Vasileanu** The Priest Daniil Sandu Tudor, founder of the Burning Bush • Dialogues between historians from Romania and the Russian Federation • **E. Latham Jr.** The Securitatea file of an American cultural attaché • **A. Pop** 1917 – 1924. The attempts to Bolshevise Romania • **I. Scipione** The image of the Wallachian ruler Mihai Viteazul (1593 – 1601) in a painting at the Prado Museum, from Madrid
 • **M. Ioniță** The drama of the Bucharest theatres under the German occupation, during World War I (II) • **I. Hoiescu** November 1943. A wedding in time of war: the niece of former Prime Minister Gheorghe Tătărescu is getting married (II) • **A.S. Ionescu** Reenactors restore a post office during World War I, in the courtyard of the Royal Palace
 • **A. Gorovei** Recollections from 1917 (III) • **A. Spânu** Mihail Moruzov about the Russian army disorder • **G. Filitti** Letters from former days: two Polish correspondents about the 1856 Paris Congress • **G. Roșu** Once upon a time: the Tree of Life • In Bucharest, 50 years ago
 • Romanian Documents at Hoover Institution (CXLI)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) • М. Элиаде Происхождение рождественских колядок, ритуальных песен Рождества • **И.-А. Поп** Стремления трансильванских румын к воссоединению с родиной • **Д. Аку** Джордже Бариц и Трансильванская ассоциация румынской литературы и культуры румынского народа (ASTRA) • **М. Василян** Отец Даниил Санду Тудор, основоположник Горящего Куста • Историки из Румынии и Российской Федерации в диалоге • **Е. Латэм мл.** Личное дело в Секуритате американского культурного атташе • **А. Поп** 1917 – 1924. Попытки большевизации Румынии • **И. Счипионе** Образ господара Валахии Михая Храброго (1593 – 1601) в картине из Музея Прадо в Мадриде • **М. Ионицэ** Драма бухарестских театров при германской оккупации, во время Первой мировой войны (II) • **И. Хойеску** Ноябрь 1943. Свадьба во время войны: племянник бывшего премьера Георге Тэтэреску женится (II) • **А.С. Ионеску** «Солдаты по воскресеньям», реконструкция во дворе Королевского Дворца почтамта Первой мировой войны • **А. Горовой** Воспоминания о 1917 г. (III) • **А. Спыну** Михаил Морозов о беспорядках в русской армии • **Дж. Филитти** Когда-то люди посылали письма друг другу: два поляка о Парижском конгрессе 1856 г. • **Дж. Рошу** Жили-были. Древо жизни • В Бухаресте, 50 лет тому назад • Румынские документы в Гуверском Институте (CXLI)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Piața Valter Măcăineanu, nr. 1 – 3, sector 1, PO Box 15 – 702, cod 010155, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Sala Palatului, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar. Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

Eficiența Jeanne Bohec	– Dolghin F.	1(598)	81
Praga și Viena Mariei Tereza	– Dolghin F.	11(608)	46
În Etiopia pe urmele lui Eminescu	– Dulciu D. T.	9(606)	61
Cum am apărut Reichul hitlerist	– Gehlen R.W., Gregory A.D.	3(600)	61
Întâlniri cu Cicerin, Troțki, Dzerjinsky și Lunacearski	– Harrison M.	10(607)	19
Doar despre negri și indieni în westernurile americane	– Hentea C.	1(598)	70
Nikola Tesla Stăpânul fulgerelor	– Ionescu A.I.	7(604)	20
Istoria ca avertisment	– Ionescu M.E.	4(601)	33
		5(602)	33
Catalonia	– Ionescu V.	12(609)	17
Un cetățean de mână întâi	– Lichtblau E.	11(608)	69
Ambasadorul lui Roosevelt la Hitler	– Manca M.	10(607)	67
Naziștii intră în Parlamentul Germaniei	– Manca M.	12(609)	57
Acum 90 de ani...	– Mihalcea D.	1(590)	90
Un Dracula reinterpretat într-un studiu de inspirație budistă	– Mihalcea D.	5(602)	84
Seducția nazismului și moralitatea rezistenței	– Moorhouse R.	8(605)	23
Nume de cod „Trigon“	– Omeag A.I., Gatea I.	1(598)	19
Edgar Faure. Secrete de stat, secrete de familie	– Oppenheimer-Faure R.	5(602)	46
Vizită în tărâmul groazei	– Peca A.	11(608)	62
Liga Națiunilor sub presiune germană și sovietică	– Popa C.I.	8(605)	46
Sfârșitul unei aventuri: Mall-ul	– Stănescu-Stanciu T.	11(608)	87
Taurul din Scapa Flow	– Stănescu Fl.	9(606)	81
Pepsi și Coca-Cola în țările comuniste	– Tuțui M.	6(603)	62
Pușca cu magazie scurtă Lee-Enfield Mark III	– Wilson R.	7(604)	60

Cuvinte din bătrâni

Alături de realitate	– Mehedinți S.	1(598)	4
Impresii din Moldo-Valahia	– Kunisch	2(599)	4
Basarabia, zestrea noastră	– Eminescu M.	3(600)	4
După 50 de ani		4(601)	4
Suntem independenți, suntem de sine stătătoare	– Kogălniceanu M.	5(602)	4
Europa ca unitate de stil	– Keyserling H.	6(603)	4
Despre tiranie	– Locke J.	7(604)	4
Fii ca vița de vie!	– Marcus Aurelius	8(605)	4
București	– Kunisch R.	9(606)	4
Un haos tot mai de nepătruns	– Suțu N.	10(607)	4
Profunzimea răului	– Todoran Tz.	11(608)	4
Colinde, colinde...	– Eliade M.	12(609)	4

Interviurile noastre

Istoria Evului Mediu îți oferă o perspectivă mai profundă a istoriei (Henrik Bogdan Samsonowicz)	– Matei D.	4(601)	29
Martin Luther King III: Problemele unei societăți nu pot fi rezolvate de un grup restrâns	– Matei D.	11(608)	29

Eveniment

Doctor Honoris Causa la Chișinău	–	1(598)	32
Premiere la Beijing	–	10(607)	38
Am coborât din ramele tablourilor, ne-am desprins din bronzul sculpturilor	– Ionescu A.-S.	12(609)	61
Un dialog necesar	–	12(609)	32
Istoria în caricaturi	– Nițelea M.	8(605)	32
Zilele Muzeului Militar Național	– Șerbănescu H.	5(602)	89
Premiile Fundației Culturale Magazin istoric	–	10(607)	91
Clio anunță			
Remember Iași decembrie 1916	– Matei D.	2(599)	27
Impactul anului 1916	– Otu P.	1(598)	58
Rusia în spațiul ex-sovietic și Balcanii de Vest	– Rotaru V.	2(599)	62
Cinematografia militară română 100 de ani	– Tuțui M.	3(600)	31
Trecut, prezent și viitor în relațiile cu Federația Rusă	–	5(602)	76
Darul lui Marcel Fontaine	– Pițigoi A.	5(602)	88
Telex		2(599)	92
		6(603)	92
		8(605)	88
		11(608)	92
		12(609)	88

magazin istoric

5 948384 040074

12